بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اهل بيت ۽ صحابه
جو پاڻ ۾ رشتو ۽ پيار

مؤلف

مولانا عبدالرحيم پيتو

پروپرائيٽر: توفيق احمد ولد نور احمد (مرحوم)

اداره: مولوي محمد عظيم ڪتب خانه

شاهي بازار شڪارپور

Scanned by CamScanner

مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللّٰهِ ۚ وَالَّذِيْنَ مَعَهٗٓ اَشِدَّآءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ

محمد ﷺ الله جو رسول آهي ۽ جيڪي ان سان گڏ آهن سي ڪافرن تي ڏاڍا سخت آهن، پاڻ ۾ مهربان آهن

اهل بيت رضہ ۽ صحابہ رضہ
جو پاڻ ۾ رشتو ۽ پيار

مؤلف

مولانا عبدالرحيم پٽو

ساڪن بنگل ديرو تحصيل رتوديرو ضلع لاڙڪاڻو (سنڌ)

ڇپائيندڙ: توفيق احمد ولد نور احمد (مرحوم)

اداره مولوي محمد عظيم ڪتب خانہ شڪارپور

Price: Rs.

عرض مولف

بسم الله الرحمٰن الرحيم

الحمد لله رب العالمين واصلواه والسلام عليٰ سيد المرسلين وعليٰ اله واصحابہ اجمعين. اما بعد

الحمدالله، ڪتاب بنام اهل بيت ۽ صحابہ رضي الله عنہ جو پاڻ ۾ رشتو ۽ پيار جنهن ۾ ثابت ڪيو ويو آهي تہ صحابہ رضہ ۽ اهلبيت رضہ جو پاڻ ۾ رشتو ۽ پيار هو.

اِهي ٻئي سان رشتي ۾ تہ بلڪل قريب آهن، پر محبت، قربت، همدردي ۽ مشاورت ۾ بہ پاڻ ۾ متين جي لڙ وانگر مٽيا بيٺا آهن. ان ڪري اسان کي ٻنهي جو ادب ۽ احترام ڪرڻ گهرجي، سندن محبت رکڻ ايمان جو جزو سمجهڻ گهرجي.

هي بہ ياد رهي تہ نبي ڪريم ﷺ جي اهلبيت ۾ سندن ازواج مطهرات ۽ ان جي اولاد بہ داخل آهي. حضور ﷺ جون بيبيون سڳوريون تہ خصوصا اهلبيت ۾ ئي آهن ۽ حضرت علي رضہ ۽ سندن اولاد بہ اهلبيت ۾ آهن، مان هي ڪتاب تيار ڪري ڪيترن محقق عالمن جي خدمت ۾ پيش ڪيم، جن نهايت خوشي جو اظهار فرمايو ۽ ڪتاب کي جلد ڇپائڻ جو تاڪيد فرمايو پوءِ الحمدالله هن ڪتاب کي ڇپائي عام ڪيم.

الحمدلله ڪتاب کي عوام خوب پسند ڪيو بہ ٿي ڇاپا آسانيءَ سان فروخت ٿي ويا اڄا بہ ڪتاب جي گهر هلندي رهي، ڪجهہ مجبورين سبب مان ڪتاب کي وري شايع ڪري نہ سگهيس ان لاءِ جناب توفيق احمد اداره محمد عظيم ڪتب خانہ شڪارپور جي محبت ۽ جذبي کي ڏسي ڪيس ڇپائڻ جا حقوق ڏئي ڇڏيا. جنهن نوجوان هن ڪتاب کي ڇپائي اوهان جي تمنا کي پايہ تڪميل ڪيو شال الله پاڪ کي پنهنجو فرمائي (آمين)

هن ڪتاب جو موجوده معاشري ۾ مطالعو ڪرڻ تمام ضروري آهي. ڇو جو سڀ حوالا ايران جي ڇپيل ڪتابن مان ڏنا ويا آهن جيڪي ڪتاب مون وٽ موجود آهن. ڪتاب جي آخر ۾ اخذ ڪيل ڪتابن جا عڪس بہ ڏنا ويا آهن. آخر ۾ دعا آهي تہ الله پاڪ سڀني مسلمانن کي اهلبيت ۽ صحابہ رضہ سان محبت جو ذوق عطا فرمائي.

عبدالرحيم پنو خادم العلماءِ

Scanned by CamScanner

فهرست

باب	مضمون	صفحو
١	حضرت ابوبکر صديق رضہ جي نبي اکرم ﷺ ۽ سنڌن اهل البيت رضہ سان مائٽي	٦
٢	حضرت عمر فاروق رضہ جي نبي ڪريم ﷺ ۽ سنڌن اهل البيت سان مائٽي	١۴
٣	حضرت عثمان رضہ جي نبي ڪريم ﷺ ۽ سنڌن اهل البيت سان مائٽي	٢٣
۴	بنواميہ ۽ بنوهاشم ۾ مزيد مٽي مائٽي جا تعلقات	۴٢
۵	ائمہ اهل بيت رضہ پنهنجي اولاد تي ٽن خليفن جا نالا رکيا آهن	۴٧
٦	ابوبڪر صديق ۽ عمر فاروق رضہ جو اهل بيت سان سهڻو سلوڪ	۵٢
٧	حضرت رسول الله ﷺ جن حضرت ابوبڪر صديق رضہ کي پنهنجي مصلي تي امام ڪيو	٦١
٨	صحابہ ڪرام رضہ جي اهل بيت رضہ جي صلوٰة الجنائز ۾ شرڪت	٦٨
٩	حضور ﷺ جن ۽ ائمہ اهل بيت حضرت ابوبڪر رضہ کي صديق چيو	٧٨
١٠	رسول الله ﷺ جي روضي اطهر ۾ حضرت ابوبڪر ۽ عمر رضہ جي معيت	٨٣
١١	علي المرتضيٰ رضہ خلفاء ثلاثہ رضہ جي هٿ تي بيعت ڪئي	٨٧
١٢	خلفاء ثلاثہ جي دور خلافت ۾ علي المرتضيٰ سنڌن مشير هو	٩٢
١٣	حضرت عثمان رضہ طرفان رسول الله ﷺ جن بيعت ڪئي	١٠٠
١۴	امام حسن ۽ امام حسين رضي الله عنهما. حضرت معاويہ رضہ جي بيعت ڪئي	١٠۵
١۵	حضرت علي رضہ ۽ حضرت معاويہ رضہ جو پاڻ ۾ مذهبي اختلاف نہ هو ايمان ۾ ٻئي برابر هئا	١١٠
١٦	عبدالله بن سبا يهودي ۽ جي مسلمانن جي دين ۾ شرارت پکيڙڻ	١١۴
١٧	ڪتب شيعہ مان ورتل عڪس	١٢٠

Scanned by CamScanner

سيرت محمد صلى الله عليه وسلم

مرتب: قاري شريف احمد صاحب

سنڌيڪار: ڊاڪٽر گل حسن سيتار

هن ڪتاب ۾ رسول الله ﷺ جي سيرت پاڪ کي انتهائي مدلل انداز ۾ پيش ڪيو ويو آهي. پيغمبر پاڪ ﷺ جي ولادت مبارڪ، مڪي زندگي، مدني زندگيءَ کي سن وار پيش ڪيو ويو آهي. هن ڪتاب ۾ ڪل ڇهه باب آهن. باب پهريون ولادت نبويءَ کان پهريون پيش اچڻ وارا تاريخي واقعا. باب ٻيو ولادت سعادت متعلق بشارتون باب ٽيون ولادت نبويءَ وقت پيش اچڻ وارا واقعا. باب چوٿون ولادت کانپوءِ نبوت ملڻ تائين پيش آيل واقعا. باب پنجون مڪي زندگي. باب ڇهون مدني زندگي ۽ آخر ۾ پڄاڻي. مطلب ته هن ڪتاب ۾ وڏي محنت سان سيرت طيبه کي اهڙي ته انداز ۾ پيش ڪيو ويو آهي جو پڙهندڙ ائين سمجهندو ته رسول الله ﷺ جي سموري زندگي سندس اڳيان گذري آهي. مناسب موقعن تي لاديني ۽ ملحد قوتن جي اعتراضن جا به تسلي بخش جواب ڏنا ويا آهن.

ڪمزور ۽ ضعيف روايتن کان پاسو ڪيو ويو آهي، قرآن، حديث ۽ تاريخ جي مستند روايتن کي نظر ۾ رکندي سيرت طيبه کي نهايت ئي جامع انداز ۾ پيش ڪيو ويو آهي.

هن ڪتاب پڙهڻ کانپوءِ انشاءالله اوهانجي زندگيءَ ۾ هڪ عظيم انقلاب برپا ٿي ويندو. هي ڪتاب اوهان پاڻ به خريد ڪيو ۽ دوستن احبابن، لائبرري وارن کي به خريد ڪرڻ جي ترغيب ڏيو.

اداره: مولوي محمد عظيم ڪتب خانه شڪارپور

Scanned by CamScanner

بِسۡمِ اللّٰہِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِیۡمِ

باب پهريون

خليفہ اوّل

حضرت ابوبکر صديق رضہ (المتوفي سن۱۳هہ) ۽ ان جي اولاد جو نبي اکرم ﷺ ۽ سندن اهل بيت سان مٽي مائٽيءَ جا تعلقات

(پهرين مائٽي)

حضرت ابوبکر صديق رضہ،نبي اکرم ﷺ جو سهرو آهي

هيءَ ڳالهہ تسليم شده آهي تہ حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه جي پياري نياڻي، ام المؤمنين بي بي عائشہ صديقہ رضي الله عنها جو نڪاح، نبي آخر الزمان حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عليہ وسلم سان نبوت جي سن ١٠ ۾ ٿيو آهي. نبي اڪرم صلي الله عليہ وسلم جي، بي بي عائشہ صديقہ رضي الله عنها سان ڏاڍي محبت هوندي هئيءَ. هڪ ڀيري پاڻ سڳورن صلي الله عليہ وسلم جن ڪيس فرمايو:

يَا عَائِشَةُ هٰذَا جِبۡرَئِيۡلُ يُقۡرِئُكِ السَّلَامَ. قَالَتۡ وَعَلَيۡهِ السَّلَامُ وَرَحۡمَةُ اللهِ

(مشكواة باب مناقب ازواج النبي ﷺ)

”اي(عائشہ رضي الله عنها) هي جبرئيل (عليہ السلام) توتي سلام چوي ٿو. عائشہ صديقہ رضہ فرمايو تہ ان تي بہ الله جي سلامتي ۽ رحمت هجي.

پاڻ سڳورن ﷺ جن مَرَضُ الۡمَوۡت ۾ بہ سڀني بيبين سڳورين رضہ کان اجازت وٺي، زندگيءَ جون آخري گهڙيون بي بي عائشہ رضہ جيْ حجري مبارڪ ۾ گهاريون ۽ سندن وصال مبارڪ وقت بي بي

قيامت تائين اُمُّ الْمُؤْمِنِيْنَ صاحبه رضہ جي ڇاتيءَ تي ٽيڪ ڏنل هئي.
بي بي عائشه سڳوريءَ رضہ جي حجري شريف کي پنهنجو آرام گاهه بنائي ڇڏيائون.

(ٻي مائٽي)

حضرت ابوبکر صديق رضہ، حضرت جعفر صادق رح (المتوفي سن١٤٨هہ) جو نانو آهي.

• شيعن جو شهيد ثالث، قاضي نورالله شوستري (المتوفي سن١٠١٩هہ) روايت ٿو آڻي، امام جعفر صادق عليه السلام فرمايو:

ابوبکرن الصديق جدي هل يسب احد اباءه لا قدمني الله ان لا اقدمه (احقاق الحق ج١ ص٣٠ مطبوعہ ايران)

ابوبکر صديق رضہ منهنجو نانو آهي، ڇا کوئي پنهنجي وڏن کي گاريون ڏيڻ پسند ڪندو؟ الله تعاليٰ مون کي ڪوئي شان ۽ عزت نہ ڏئي، جو مان "صديق" جي عزت ۽ عظمت نہ مڃان.

• احمد بن علي بن ابي طالب طبرسي شيعہ لکي ٿو تہ حضرت محمد باقر عليه السلام فرمايو:

لَسْتُ بِمُنْكِرٍ فَضْلَ اَبِيْ بَكْرٍ (احتجاج طبرسي ج٢ ص٢٤٦ طبع نجف)

مان ابوبکر رضہ جي فضيلت جو منکر نہ آهيان.

لَسْتُ بِمُنْكِرٍ فَضْلَ عُمَرَ وَلٰكِنَّ اَبَابَكْرٍ اَفْضَلُ مِنْ عُمَرَ (احتجاج طبرسي ج٢ ص٢٤٧ مطبوعہ نجف، عراق)

مان عمر رضہ جي فضيلت جو منکر نہ آهيان. پر (ايترو آهي تہ) ابوبکر رضہ، عمر رضہ کان افضل آهي.

• شيعن جو محدث سيد نعمت الله جزائري (المتوفي سن١١١٢هہ) لکي ٿو:

ان الائمة عليهم السلام من بيشڪ امام سڳورا

نسله وذالک لان ام فـــروة هي
ام الصادق عليـه السلام بنت
القاسم بن محمد بن ابي بكر
(انوار نعمانيه ج۱ ص۶۰ مطبوعه ايران)

عليهم السلام حضرت ابوبكر صـــديق رضي الله عنه جي نسل مـان آهن، ڇاڪاڻ تہ حـضـرت صـادق عليـه السـلام جي والده ام فروه رح قاسم بن محمد بن ابي بكر رح جي نياڻي آهي.

• شيـعن جو ثقةُ الاسـلام مـحـمـد بن يعـقـوب كليني (المتـوفي سن۳۲۸هہ) لکي ٿو:

وامـه ام فـروة بنت القـاسم بن
محمد بن ابي بكر وامها اسماءَ
بنت عـبـدالرحـمٰن بن ابي بكر
(اصــــول كـافي ج۱ ص۴۷۲
كتاب الحجہ)

حـضـرت جعـفـر صـادق رح جي والده ام فـــروه بنت قـــاسم بن مـحـمـد بن ابي بكـر رح آهي ۽ ام فـــروه رح جي والده اسـمــآء بنت عـبـدالرحـمٰن بن ابي بكر رضہ آهي.

هيٺ ڏنل نقـشي مـان اوهان چڱيءَ طرح سـمـجهي ويندا تہ حضرت جعفر صادق رحمة الله عليه جو نانو قاسم رح، حضرت ابوبكر صديق رضہ جو پوٽو آهي ۽ جعفـر صادق رح جي ناني اسـمـاء رضہ، ابوبكر رضہ جي پوٽي آهي.

حضرت ابوبكر صديق رضہ
|
حضرت عبدالرحمٰن رضہ
|
حضرت اسمآء رضہ
|
حضرت ام فروه رح

حضرت علي المرتضىٰ رضہ
|
حضرت حسين رضہ
|
حضرت زين العابدين رح
|
حضرت محمد باقر رح

حضرت ابوبكر صديق رضہ
|
حضرت محمد رح
|
حضرت قاسم رح
|
حضرت ام فروه رح

حضرت جعفر صادق رح

انهيءَ كري حضرت جعفر صادق رح فرمايو آهي:

وَلَدَنِيْ اَبُوْبَكْرِ نِ الصِّدِّيْقُ مَرَّتَيْنِ

مون کي ابوبڪر صديق رضہ ٻن طرفن کان ڄڻيو آهي (يعني سندس پوٽي ۽ پوٽيءَ جو اولاد آهي)

(١) احقاق الحق ج١ ص٢٩ مطبوعه نجف عراق
(٢) تنقيح المقال في علم الرجال ج٣ ص٧٣ من فصل النسآء
(٣) كشف الغمہ ج٢ ص١٦١ ذكر الامام السادس
(٤) عمدة الطالب ص١٩٥ عقب الامام جعفر عليه السلام
(٥) تهذيب الاحكام ج٦ ص٧٨ باب نسب ابي عبدالله

هتان معلوم ٿيو تہ حضرت جعفر صادق رح جي نسب جو سلسلو مٿي مائٽيءَ ۾ حضرت ابوبڪر صديق رضہ سان ملي ٿو.

(ٽين مائٽي)

حضرت امام علي المرتضيٰ رضہ (المتوفي سن٤٠هہ) پنهنجي ياجائي اسماء رضہ، خليفہ بلافصل حضرت امام ابوبڪر صديق رضہ (المتوفي سن١٣هہ) کي نکاح ۾ ڏني

اسماء بنت عميس هاجرت الي ارض الحبشة مع زوجها جعفر بن ابي طالب فولدت له هناك عبدالله و محمدا وعونا ولما قتل عنها جعفر بموتة سنة ٨ھ من الهجرة خلف عليها ابوبكر فولدت له محمد بن ابي بكر و

اسماء بنت عميس رضہ پنهنجي مڙس حضرت جعفر بن ابي طالب رضہ سان حبشہ ڏانهن هجرت ڪئي. پوءِ اُتي عبدالله محمد ۽ عون فرزند ڄڻيائين. جڏهن جعفر رضہ سن٨ هجري ۾ موتہ جي جنگ ۾ شهيد ڪيو ويو تہ پوءِ اسماء رضہ سان حضرت ابوبڪر رضہ نکاح ڪيو. ڪيس ان مان محمد بن ابي بکر رح فرزند

Scanned by CamScanner

لـمـا توفي عنــهــا تزوجــهــا امـيـر الـمـؤمنين عليـه الـسـلام. فولدت لـه يحي وعونا.

جانو. جڏهن حضرت ابوبڪر رضہ وفـات ڪئي تہ پوءِ اسـمـآء رضہ سـان حـضـرت علي رضہ شـادي ڪئي، جنهن ان جي پيٽ مان يحييٰ ۽ عون کي ڄڻيو.

ان نڪاح جو ذڪر شيعن جي هيٺين معتبر ڪتابن ۾ آيل آهي:

(١) من لا يحضره الفقيهہ ج۴ ص٢٨ شرح مشيخة الفقيهہ
(٢) احتجاج طبرسي ج١ ص١٢٦ احتجاج امير المؤمنين.
(٣) منتهي الآمال ج١ ص٢١٣ ذڪر محمد بن ابي بڪر.
(۴) فروع ڪافي ج٣ ص٩٨ ڪتاب الحيض
(۵) تنقيح المقال ج٣ ص٦٩ من فصل النساء
(٦) ناسخ التواريخ ج٢ ص٣٣٩ حالات سيد الشهداء
(٧) جلاء العيون ص٢٢٦ زندگاني فاطمة الزهريٰ رضہ
(٨) عمدة الطالب ص١٢ ذڪر محمد بن جعفر
(٩) ڪشف الغمہ ج١ ص٣٧٢ في تزويجہ فاطمہ رضہ
(١٠) نزل الابرار في مناقب اهل البيت ص٧٣
(١١) مقاتل الطالبين ص١١ محمد بن جعفر
(١٢) بحار الانوار ج۴٣ ص١٣۴ تاريخ سيدة النساء
(١٣) تذڪرة الائمہ ص٦۵ باب سوم مطبوعہ ايران.
(١۴) التنبيہ والاشراف ص٢٩٩ مطبوعہ ايران
(١۵) رجال طوسي ص٦۴ مطبوعہ ايران.

هتان ثابت ٿيو تہ حضرت علي المرتضيٰ رضہ پنهنجي ياجائي اسماء رضہ، حضرت ابوبڪر صديق رضہ کي نڪاح ۾ ڏيئي، ان جي ڪامل ايمان تي تصديق جي مهر هڻي ڇڏي. جيڪڏهن ڪيس صديق جي ايمان ۾ ذرو بہ شڪ هجي ها تہ پنهنجي ياجائي سن٨ هجريٰ ۾ اسلامي دور ۾ ڪيس هرگز نڪاح ۾ نہ ڏئي ها. صاف ظاهر آهي تہ علي المرتضيٰ ۽ صديق اڪبر رضہ جا پاڻ ۾ بهترين تعلقات هئا.

(چوٿين مائٽي)

حضرت عبدالرحمٰن بن ابي بكر رضہ (المتوفي سن٥٣هہ) جي نياڻي "حفصہ رح" جو نڪاح، حضرت امام حسن رضي الله عنه سان ٿيو

روي المدائني قال تزوج الحسن حفصة بنت عبدالرحمٰن بن ابي بكر

مدائني روايت ڪئي تہ امام حسن رضہ "حفصہ" ڌيءَ عبدالرحمٰن بن ابي بكر رضہ سان شادي ڪئي.

(١) ابن ابي الحديد شرح نهج البلاغه ج٤ ص٥ مطبوعه ايران
(٢) بحار الانوار ج٤٤ ذكر اولاده مطبوعه ايران
(٣) ناسخ التواريخ ج٢ ص٢٦٨ ذكر زوجات امام حسن رضہ

(پنجين مائٽي)

حضرت امام حسن رضہ (المتوفي سن٤٩هہ) جي نياڻيءَ "أم الحسن" جو نڪاح، صديق اكبر جي ڏهٽي حضرت عبدالله بن زبير رضہ (المتوفي سن٧٣هہ) سان ٿيو

زيد بن حسن پسر نخستين حسن عليه السلام است .... بعد از شهادت امام حسين عليه السلام گاهيكہ عبدالله بن زبير بن عوام دعويٰ دارِ خلافت گشت با اوبيعت كرد، بنزد او

حضرت امام حسن رضہ جو پهريون پٽ زيد آهي....... امام حسين رضي الله عنه جي شهادت كان پوءِ حضرت عبدالله بن زبير رضہ خلافت جي دعويٰ ڪئي تہ پنهنجي ان وٽ آيو ۽ ان جي بيعت ڪيائين. چاڪاڻ تہ

شتافت از بهر آنکہ خواهرش ام الحسن کہ از جانب مادر نيزبا او برادر بود ، وبعبدالله بن زبير شهي کرد چون عبدالله بن زبير راکشتند خواهر خويش رابر داشتہ از مکہ بمدينہ آورد

زيد ماءُ جي طرفان بہ "أم الحسن" جو ڀاءُ هو. اها عبدالله بن زبير رضہ جي زوجہ هئي. جڏهن حضرت عبدالله بن زبير رضہ شهيد ڪيو ويو تہ زيد رح پنهنجي ڀيڻ کي مکي کان مديني ڏانهن وٺي ويو.

"ڏسو شيعن جا هيٺيان ڪتاب"

(١) ناسخ التواريخ ج٢ ص٢٧١ زندگاني امام حسن مجتبيٰ - ايران

(٢) منتهي الآمال ج١ ص٢٤٣ ذکر اولاد امام حسن رضہ - ايران .

(٣) عمدة الطالب ص٦٨ عقب حسن بن علي رضہ، مطبوعہ نجف عراق

محترم ناظرين ڪرام کي معلوم هجي تہ حضرت عبدالله بن زبير رضہ، بي بي اسماء بنت ابي بکر رضہ جو فرزند آهي. هتان ثابت ٿيو تہ عبدالله بن زبير رضہ، حضرت حسن رضہ جو ڄاٽو هو. اهوئي عبدالله بن زبير، حضرت جعفر صادق رح جو مائٽيءَ ۾ مامو ٿئي ٿو.

خلاصہ ڪلام

متين حوالن مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:

(١) حضرت ابوبڪر صديق رضہ، حضور صلي الله عليہ وسلم جو سهرو آهي.

(٢) حضور صلي الله عليہ وسلم جن أم المؤمنين بي بي عائشہ صديقہ رضہ کي نڪاح ۾ قبول ڪري، ان جي فضيلت ۽ عزت ظاهر ڪئي.

(٣) حضرت ابوبڪر صديق رضہ، حضرت جعفر صادق رح جو نانو آهي.

(٤) حضرت علي المرتضيٰ رضہ، پنهنجي ڀاڄائي اسماء بنت عُميس رضہ، حضرت ابوبڪر صديق رضہ کي نڪاح ۾ ڏيني. ان جي ڪامل ايمان جي تصديق ڪئي تہ حضرت ابوبڪر رضہ نفاق کان

Scanned by CamScanner

پاڪ ۽ صاف آهي.

(٥) حضرت ابوبڪر صديق رضہ جو فرزند عبدالرحمٰن رضہ، حضرت امام حسن رضہ جو سهرو آهي.

(٦) حضرت صديق اڪبر رضہ جو ڏهٽو حضرت عبدالله بن زبير رضہ، امام حسن رضہ جو ڇاٽو هو.

(٧) حضرت عبدالله بن زبير رضہ، حضرت جعفر صادق رح جو مامو آهي.

مذڪوره مٿي مائٽيءَ جي تعلقات مان ظاهر آهي تہ حضرت ابوبڪر صديق رضہ ۽ سندس خاندان، مٿي مائٽيءَ ۾ اهل بيت سان بلڪل قريب آهي. سندن درميان ڪابہ ڪشيدگي نہ هئي، بلڪ پيار ئي پيار هو.

باب ٻيو

خليفہ ثاني

حضرت عمر فاروق رضي الله عنه جا، حضرت نبي ڪريم ﷺ ۽ سندن اهل بيت سان مٽي مائٽيءَ جا تعلقات

(پهرين مائٽي)

حضرت عمر فاروق رضي الله عنه، نبي ڪريم ﷺ جو سهرو آهي

حضرت عمر فاروق رضہ جي نياڻي "حفصہ رضہ" سن ۳ هجري ۾ حضرت رسول الله ﷺ جي نڪاح هيٺ آئي. شيعہ خاص ڪري حضور ﷺ جي ٻن بيبين ام المؤمنين عائشہ صديقه ۽ ام المؤمنين بي بي "حفصہ" رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا جي سخت مخالفت ڪندا آهن. انهن بيبين سڳورين جو نڪاح حضور صلي الله عليه وسلم سان نبوت واري زماني ۾ ٿيو آهي. جي انهن ۾ ذرو بہ نفاق هجي ها تہ وحيءَ جي ذريعي ڪين اهڙي نڪاح کان منع ڪئي وڃي ها. ان مان ثابت ٿيو تہ حضور ﷺ جون بيبيون نفاق کان پاڪ ۽ صاف آهن. الله تعاليٰ ازواج النبي ﷺ بابت فرمائي ٿو:

أَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ (سورت الاحزاب)

نبيءَ جو بيبيون مؤمنن جون مائرون آهن.

اسان کي گهرجي تہ انهن جو ادب ۽ احترام ڪريون.

Scanned by CamScanner

(ٻي مائٽي)

حضرت امام عمر فاروق رضہ (المتوفي سن٢٣ھہ) حضرت امام علي المرتضيٰ رضہ جو ڄاٽو (نياٽو) آهي

محترم قارئين ڪرام! رحمةٌ لِّلْعَالَمِيْنَ نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي پياري نياڻي، لخت جگر، سيدة فاطمة الزهريٰ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا جو نڪاح، حضرت علي المَرتضيٰ سان سن ٢ هجريءَ ۾ ٿيو. جنهن مان حسن، حسين، محسن، زينبؑ ۽ ام ڪلثوم رضي الله عنهم اولاد ٿي. ام ڪلثوم رضہ جيڪا حضرت امام حسين رضہ جي سڳي ڀيڻ هئي، ان جو نڪاح حضرت عمر بن خطاب رضہ سان سندس خلافت جي زماني ۾ ٿيو آهي. ان نڪاح کي ڪتب فريقين (شيعہ سُني) سڄ جيان چمڪائي رهيا آهن. حضرت فاروق رضہ جي وفات کان پوءِ حضرت علي رضہ پنهنجي پياريءَ نياڻي ام ڪلثوم رضہ کي عدت ۾ ويهارڻ لاءِ پڻ گهر وٺي آيو. ان کان پوءِ سندس نڪاح محمد بن جعفر بن ابي طالب رضہ سان ٿيو. مان هتي سمورن ڪتابن جون عبارتون پيش نٿو ڪريان. صرف انهن ڪتابنؑ جي نالن جي لسٽ پيش ڪريان ٿو، جن ۾ ان نڪاح جو ذڪر آيل آهي. اهل سنت و جماعت جي ڪيترن ئي معتبر ڪتابن ۾ ان نڪاح جي وضاحت آيل آهي. مثال طور: بخاري ڪتاب الجهاد ۽ ڪتاب المغازي، نسائي شريف ڪتاب الجنائز، دارقطني ڪتاب الجنائز، بيهقي ڪتاب النڪاح وغيرهم. هتي صرف نسائيءَ جي عبارت پيش ڪجي ٿي:

حضرت نافع رح کان روايت آهي تہ حضرت عبدالله بن عمر رضہ هڪ ڀيري نَوَ جنازا گڏي پڙهايا، انهن ۾ ام ڪلثوم بنت علي رضہ جو بہ جنازو هو.

وُضِعَتْ جَنَازَةُ اُمِّ كُلْثُوْمِ بِنْتِ عَلِيٍّ اِمْرَاَةِ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ | ام ڪلثوم بنت علي رضہ، جيڪا حضرت عمر بن خطاب رضہ جي

وَابْنٍ لَهَا يُقَالُ لَهُ زَيْدٌ وَضَعًا جَمِيْعًا

نڪاح ۾ هئي، ان جو ۽ سندس پٽ زيد ٻنهي جو جنازو هڪ گڏ رکيو ويا.

(ڏسو نسائي شريف ڪتاب الجنائز، باب اجتماع جنائز الرجال والنساء)

(هٿ سان لکيل: ڪتاب اهلسنت جي)

حضرت ام ڪلثوم بنت علي رضہ جو نڪاح، حضرت عمر بن خطاب رضہ سان ٿيو آهي.

شيعن جي معتبر ڪتابن مان ثبوت

(١) شيعن جو معتبرڪتاب، فروع ڪافي ج٦ ص١١٥ ڪتاب الطلاق مطبوعہ ايران.

(٢) شيعن جو معتبر ڪتاب، بحار الانوار ج٤٢ ص٩٣ مطبوعہ ايران.

(٣) شيعن جو معتبر ڪتاب، الاستبصار ج٣ ص٣٥٢ باب المتوفي عنها زوجها - ايران.

(٤) شيعن جو معتبر ڪتاب، تهذيب الاحڪام ج٨ ص١٦١ في عدد النسآء، ايران.

(٥) شيعن جو معتبر ڪتاب، زينب الڪبريٰ ص٣٣ مطبوعہ ايران.

(٦) شيعن جو معتبر ڪتاب، الجعفريات مع قرب الاسناد ص١٠٩ باب النفقه علي الحامل المتوفي عنها زوجها.

(٧) شيعن جو معتبر ڪتاب، وسائل الشيعہ ج١ ص٨١١ ڪتاب الجنائز.

(٨) شيعن جو معتبر ڪتاب، اعلام الوريٰ ص٢٠٤ اولاد امير المؤمنين وعدده، واسماؤهم ايران.

(٩) شيعن جو معتبر ڪتاب، ناسخ التواريخ ج٤ ص١١٨ اسامي اصحاب رسول خدا ﷺ - ايران.

(١٠) شيعن جو معتبر ڪتاب، منتخب التواريخ ص١١٣ درحالات

Scanned by CamScanner

اولاد مخدره - مطبوعہ ايران. (ڏسو عڪس ص ١٣٢)

(١١) شيعن جو معتبر ڪتاب، لباب الانساب ص٣٣٧ اولاد الامام امير المؤمنين - مطبوعہ ايران.

(١٢) شيعن جو معتبر ڪتاب، مراة العقول ج٢٠ ص٤٥ باب تزويج ام ڪلثوم - ايران.

(١٣) شيعن جو معتبر ڪتاب، عمدة الطالب في انساب آل ابي طالب ص٦٣ عقب امير المؤمنين.

(١٤) شيعن جو معتبر ڪتاب، مناقب آل ابي طالب ج٣ ص٣٠٤ في ازواجہ و اولاده - قم ايران.

(١٥) شيعن جو معتبر ڪتاب، منتهي الآمال ج١ ص١٨٦ فصل ششم در ذڪر اولاد امير المؤمنين.

(١٦) شيعن جو معتبر ڪتاب، مجالس المؤمنين ج١ ص١٩٥ محمد بن جعفر طيار رضہ - ايران.

(١٧) شيعن جو معتبر ڪتاب، رسائل الشريف المرتضيٰ ج٣ ص١٤٩ مسالة انڪاح امير المؤمنين ابنتہ.

(١٨) شيعن جو معتبر ڪتاب، الانوار النعمانيہ ج١ ص٣٧١ نور في احوال الائمہ - ايران

(١٩) شيعن جو معتبر ڪتاب، طراز المذهب مظفري ص٥٢-٥٣ مطبوعہ بمبئي انڊيا

(٢٠) شيعن جو معتبر ڪتاب، نزل الابرار في مناقب اهل البيت الاطهار ص٧٨ مطبوعہ ايران.

(٢١) شيعن جو معتبر ڪتاب، مسالڪ الافهام في شرح شرائع الاسلام ج١ ص٣٩٨ في الواحق العقد.

(٢٢) شيعن جو معتبر ڪتاب، مسالڪ الافهام اليٰ آيات الاحڪام ج٣ ص٢٤٤ في لوازم النڪاح.

(٢٣) شيعن جو معتبر ڪتاب، اعيان الشيعہ ج٣ ص٤٨٥ بيروت - لبنان.

(٢٤) شيعن جو معتبر ڪتاب، تلخيص الشافي ص١٦٠ مطبوعہ قم، ايران.

Scanned by CamScanner

(٢٥) شيعن جو معتبر ڪتاب، خزينة الانبيآء، بحواله طراز المذهب مظفري ص٥٩.
(٢٦) شيعن جو معتبر ڪتاب، تاريخ يعقوبي ج٢ ص١٤٩ مطبوعه بيروت
(٢٧) شيعن جو معتبر ڪتاب، تذڪرة الائمه ص٦٥ تاليف باقر مجلسي.
(٢٨) شيعن جو معتبر ڪتاب، تنقيح المقال في علم الرجال ج٣ ص٧٣ من فصل النسآء.
(٢٩) شيعن جو معتبر ڪتاب، حديقة الشيعه ص٢٧٧ مطاعن خلفآي عمر رضه - ايران
(٣٠) شيعن جو معتبر ڪتاب، امام حسين و يوم عاشورا ص٤٩ مطبوعه در التوحيد ايران.
(٣١) شيعن جو معتبر ڪتاب، ابن ابي الحديد شرح نهج البلاغه ج٣ ص١٢٤ تزويج عمر بام ڪلثوم.
(٣٢) شيعن جو معتبر ڪتاب، فصل الخطاب ڪرماني ص٧٩٧ ڪتاب النڪاح وما يتعلق به.
(٣٣) شيعن جو معتبر ڪتاب، ڪتاب الشافي مع تخليص الشافي ص١١٤ مطبوعه ايران.
(٣٤) شيعن جو معتبر ڪتاب، صافي شرح اصول ڪافي ج٣ ص٢٨٢ باب شصت و يڪم - ايران.
(٣٥) شيعن جو معتبر ڪتاب، زندگاني چهارده معصوم ص١٣٨ تاليف محمد ابراهيم نامور طهراني - ايران.

محترم قارئين! شيعن جي ٣٥ معتبر ڪتابن مان، اسان مختصر طور ٿورن ڪتابن جون عبارتون پيش ڪريون ٿا ته جيئن اوهان کي قلبي اطمينان اچي وڃي.

● عن سليمان بن خالد قال: سالت ابا عبدالله عليه السلام

سليمان بن خالد روايت ڪري ٿو ته مان امام جعفر صادق عليه السلام کان هڪ عورت جي باري

عن امراة توفي عنها زوجها اين تعتد، في بيت زوجها تعتد او حيث شآءت. قال بل حيث شآءت، ثم قال: ان عليا عليه السلام لما مات عمر اتيٰ الي ام كلثوم فاخذ بيدها فانطلق بها الي بيته

۾ مسئلو پڇيو، جنهن جو مڙس مري ويو هجي، تہ اها عورت عدت ۾ ڪٿي رهي؟ پنهنجي مڙس جي گهر ۾ گذاري يا جتي گهري؟ امام فرمايو تہ جتي گهري. ان کان پوءِ فرمايائون تہ حضرت علي رضہ، حضرت عمر رضہ جي وفات کان پوءِ ام ڪلثوم کي عدت ۾ ويهارڻ لاءِ ڪيس هٿ کان وٺي پنهنجي گهر آيو.

(١) فروع کافي ج٦ ص١١٥ کتاب الطلاق مطبوعہ ايران.
(٢) الاستبصار ج٣ ص٣٥٢ باب المتوفي عنها زوجها
(٣) تهذيب الاحکام ج٨ ص١٦١ في عدد النسآء.

• اخبرنا عبدالله اخبرنا محمد حدثني موسيٰ قال حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد عن ابيه عن جده، ان عليا نقل ابنته ام كلثوم في عدتها حيث مات زوجها عمر بن الخطاب لانها كانت في دارالامارة

(بحذف اسناد) حضرت جعفر صادق رح روايت ڪئي تہ حضرت علي رضہ پنهنجي نياڻيءَ ام ڪلثوم کي سندس عدت ۾ (ويهارڻ لاءِ) گهر وٺي آيو. جڏهن سندس مڙس عمر بن خطاب رضہ وفات ڪري ويو، اها ان وقت دار الخلافة ۾ هئي.

الجعفريات مع قرب الاسناد ص١٠٩ باب النفقة علي الحامل المتوفي عنها زوجها د ڏسو عکس صـ١٤٢)

• عن جعفر عن ابيه قال: ماتت ام كلثوم بنت علي عليه

حضرت جعفر صادق رح پنهنجي والد حضرت محمد باقر رح کان

السلام وابنهـا زيد بن عـمـر بن الخطاب في ساعـة واحـدة

ڏسو تهذيب الاحكام ج٩ ص٣٦٢ باب ميراث الغرقي - مطبوعه ايران (عڪس ص١٢٨-١٢٩)

روايت ٿو ڪري تہ ام ڪلثوم رح، حـضـرت علي رضہ جي نياڻي ۽ سندس پٽ زيد بن عمر بن خطاب رضہ هڪ ئي وقت وفات ڪري ويا.

• عن عـمـار بن ياسـر قـال: اخرجت جنازه ام ڪلثـوم بنت علي وابنها زيد بن عـمـر، وفي الجنازة الحسن والحسين وعبدالله بن عـمـر وعبدالله بن عباس و ابوهريرة فوضعوا جنازة الغلام مما يلي الامـام والمراة ورآئـه، وقالوا هذا هو السنة

وسآئل الشيعه ج١ ص٨١١ ابواب صلواة الجنائز مطبوعہ بيروت (عڪس ص١٣٦)

(شيخ حُر) حضرت عمار بن ياسر رضہ کان روايت نقل ڪري ٿو تہ ام ڪلثوم بنت علي رضہ ۽ ان جي پٽ زيد بن عـمـر جو جنازو ڪنيـو ويو. جنازي نماز ۾ حضرت حسن رضہ، حضرت حسين رضہ، حضرت عبدالله بن عمر رضہ، حضرت عبدالله بن عباس رضہ ۽ حضرت ابوهريره رضہ شريڪ ٿيا. انهن زيد جو جنازو امام جي قريب ۽ عورت (ام ڪلثوم) جو جنازو ان جي پٺيان رکيو ۽ فرمايائون هيءَ سنت آهي.

• شيعن جو مؤرخ ميرزا محمد تقي سپهر (المتوفي سن١٢٩٧هـ) لکي ٿو:

ام ڪلثـوم دختـر علي عليـه السـلام بعـد از قـتل عـمـر بن الخطاب بحبالـه نڪاح محمد بن جعـفـر در آمـد ناسخ التـواريخ ج٤ ص١١٨ اسامي اصحاب رسول ﷺ ايران

ام ڪلثوم نياڻي حضرت علي عليه السلام جي، حضرت عمر رضہ جي شهادت کان پوءِ محمد بن جعفر جي نڪاح ۾ آئي.

• شيعن جو رڪن الاسلام محمد هاشم بن محمد علي خراساني (المتوفي سن١٣٥٢هـ) لکي ٿو:

واما جناب ام كلثوم بنت فاطمه اين مخدره اسم شريفش رقية الكبريٰ بود، چنانچه در عمدة الطالب است واو نيز خيلي جلالت قدر داشت و زوجہ عمر بن الخطاب بود (منتخب التواريخ ص١١٣)

جناب ام كلثوم بنت فاطمه رضہ ان پرده نشين جو اصل نالو رقيہ هو. اهڙي طرح ڪتاب عمدة الطالب ۾ لکيل آهي.

هيءَ وڏي شان واري هئي ۽ عمر بن خطاب رضہ جي زوجہ هئي.

● ابن شهر آشوب (وفات سن٥٨٨ه) ۽ شيخ عباس قمي (وفات سن١٣٥٩ه) لکن ٿا:

فولد من فاطمه عليها السلام الحسن والحسين والمحسن (سقط) وزينب الكبريٰ و ام كلثوم نِ الكبريٰ تزوجها عمر
مناقب آل ابی طالب ج ٣ ص ٣٠٤
منتھی الامال

حضرت فاطمه رضہ مان حسن رضہ، حسين رضہ، محسن رضہ، زينب ڪبريٰ ۽ ام ڪلثوم ڪبريٰ رضہ پيدا ٿيا. ان (ام ڪلثوم) سان حضرت عمر رضہ شادي ڪئي.

مقام فڪر

هن باب مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:

(١) حضرت عمر فاروق رضہ، نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جو سهرو آهي.

(٢) حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جن بي بي حفصه رضي الله عنها کي پنهنجي نڪاح ۾ قبول ڪري، مٿس ايمان جي تصديق جي مُهر هڻي ڇڏي تہ حفصه رضہ نفاق کان پاڪ ۽ صاف آهي.

(٣) حضرت علي المرتضيٰ رضہ پنهنجي نياڻي، حضرت عمر فاروق رضہ کي نڪاح ۾ ڏيئي ان جي ڪامل ايمان جي شاهدي ڏني تہ عمر رضہ نفاق کان پاڪ آهي. جيڪڏهن ڪيس فاروق رضہ جي ايمان ۾ ذرو بہ شڪ هجي ها تہ پنهنجي نياڻي ڪيس نڪاح ۾ هرگز نہ

ڏني ها. ڇاڪاڻ تہ اسلام ۾ ڪنهن بہ مؤمنياڻيءَ جو نڪاح، ڪنهن ڪافر، مشرڪ يا منافق سان جائز نہ آهي.

(۴) هن نڪاح جون روايتون امام محمد باقر ۽ امام جعفر صادق رَحْمَةُ اللهِ عَلَيْهِمَا کان منقول آهن. هن نڪاح مان ثابت ٿيو تہ حضرت عمر فاروق رضہ ۽ حضرت علي شير خدا رضہ جا پاڻ ۾ محبت ۽ پيار جا تعلقات هئا.

ڪي ضدي شيعہ چوندا آهن تہ حضرت عمر فاروق رضہ جي خلافت جو دور هو، ام ڪلثوم رضہ کي زوريءَ کڻي ويو. اها تہ شرم جهڙي ڳالهہ آهي. ان ڳالهہ کي ڪير تسليم ڪندو؟ اهڙي عقيدي رکڻ سان حضرت علي رضہ جي غيرت ۽ شجاعت تي پڌرو حملو آهي. ڪهڙي بہ ڪمزور انسان سان اهڙو واقعو ٿئي تہ ڇا اُهو خاموش ٿي ويهندو؟ "هرگز نہ" بلڪ سر ڌڙ جي بازي لڳائي، پنهنجي نياڻيءَ جي عزت ۽ عصمت مٿان جان بہ قربان ڪري ڇڏيندو. ڇا حضرت علي المرتضيٰ رضہ کان زوريءَ کسي ويو؟ پوءِ پلا خاموش ڇو رهيو؟ ترار ڇونہ اُيي ڪيائين؟

حقيقت هي آهي تہ هن نڪاح کي تسليم ڪرڻ سان شيعن تي پهاڙ ٽو ڪري جو ڪين پيهين ٿو ڇڏي. جيڪڏهن هن نڪاح کي تسليم ٿا ڪن تہ پوءِ ڪين ضرور مڃڻو پوندو تہ حضرت علي رضہ ۽ حضرت عمر فاروق رضہ جا پاڻ ۾ محبت ۽ قرب جا تعلقات هئا. شيعن کي گهرجي تہ حضرت عمر فاروق کي مؤمن تسليم ڪن، نہ تہ ان انڪار ڪرڻ سان، حضرت علي رضہ جي ايمان، غيرت، شجاعت ۽ خلافت تي پڌرو حملو آهي.

Scanned by CamScanner

باب ٽيون

خليفہ ثالث

حضرت عثمان رضہ (المتوفي سن۳۵ھ) ۽ ان جي اولاد جو حضور ﷺ ۽ سندن اهل بيت سان مٺي مائٽيءَ جا تعلقات

(پهرين مائٽي)

حضرت عثمان رضي الله عنه،حضور ﷺ جو ڄاٽو آهي

حضرت عثمان غني رضہ کي، حضور صلي الله عليہ وسلم جون ٻہ نياڻيون رقيہ ۽ ام ڪلثوم رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قرآن جي نُزُولَ واري زماني ۾ نڪاح هيٺ آيون آهن. انهيءَ ڪري ڪيس "ذُوالنُّوْرَيْنِ" يعني ٻن نورن وارو سڏجي ٿو. بي بي رقيہ رضہ جي وفات کان پوءِ، ام ڪلثوم رضہ سان مديني منوره ۾ نڪاح ٿيو. جڏهن ام ڪلثوم رضہ بہ وفات ڪري ويئي تہ حضرت رسول الله صلي الله عليہ وسلم کي ڏاڍو ڏک پهتو. صحابہ ڪرام رضہ کي مخاطب ٿي فرمايائون تہ جيڪڏهن مون کي چاليھ نياڻيون هجن ها تہ عثمان رضہ جي نڪاح ۾ هڪ ٻئي پٺيان ڏيندو رهان ها. ڪي بي علم شيعا چون ٿا تہ نبي اڪرم صلي الله عليہ وسلم جن کي رڳو هڪ نياڻي فاطمۃ الزهريٰ رضہ هئي، جنهن جو نڪاح حضرت علي المرتضيٰ رضہ سان ٿيو آهي. باقي ٻيون نياڻيون ڪين آهن ئي ڪونہ. هي سمجهن ٿا تہ ان نڪاح جي قبول ڪرڻ سان حضرت عثمان رضہ کي داماد رسول الله صلي الله عليہ وسلم جي عزت ۽ عظمت جو شرف حاصل ٿئي ٿو. ان ڪري سندن حضرت عثمان رضہ جي دشمنيءَ ۾ جيرو جلي ٿو. حق آهي تہ سچ ڪاري هيٺان لڪي نٿو سگهي. حضرت صلي الله عليہ

وسلم جن کي چار نياڻيون هيون: زينب، رقيہ، ام ڪلثوم ۽ فاطمہ رَضِيَ اللهُ عَنْهُنَّ. انهن مان رقيہ ۽ ام ڪلثوم رضہ جو نڪاح، حضرت عثمان رضہ سان ٿيو آهي. جيڪڏهن ڪنهن کي حضور صلي الله عليہ وسلم جي چئن نياڻين جو ذڪر خير تفصيل سان ڏسڻو آهي تہ منهنجي رسالي "بَنَاتِ النبي ﷺ" جو انتظار ڪري. مان ان ۾ چئن نياڻين جو تفصيل ڪُتُبِ فَرِيُقَيۡنِ (شيعہ، سُني) مان اَظۡهَرُ مِنَ الشَّمۡسِ ثابت ڪيو آهي. اميد تہ هن رسالي جي شايع ٿيڻ سان، نبي اڪرم صلي الله عليہ وسلم جي نياڻين جا منڪر، قيامت تائين شڪست کائي ڪنڌ ڪٽي نہ سگهندا. انشاءالله.

هيٺئر شيعن جي ڪتابن جي لسٽ حاضر آهي، جن ۾ رقيہ، زينب ۽ ام ڪلثوم رضي الله عنهن جا اسماء گرامي موجود آهن. ڪن ڪتابن ۾ هڪ نالو ملي ٿو. ڪن ۾ ٻہ، تہ وري ڪن ۾ ٽئي نالا نروار آهن. مطلب تہ ٽن نياڻين جا نالا ضرور آهن. شيعہ ضد ۽ عناد ۾ اچي ٽنهي جو انڪار ڪن ٿا.

ڏسو شيعن جا معتبر ڪتاب

(۱) شيعن جو معتبر ڪتاب، قرب الاسناد ص۷ مطبوعہ ايران.

(۲) شيعن جو معتبر ڪتاب، خصال شيخ صدوق ج۱ ص۱٦۷ مطبوعہ ايران.

(۳) شيعن جو معتبر ڪتاب، الانوار النعمانيہ ج۱ ص۳٦۷ نور في مولود النبي ﷺ - ايران.

(۴) شيعن جو معتبر ڪتاب، اعلام الوريٰ ص۱۴۰ - ۱۴۱ ذڪر ازواجَ النبي ... مطبوعہ ايران.

(۵) شيعن جو معتبر ڪتاب، وسائل الشيعہ ج۷ ص۱۷۸

(٦) شيعن جو معتبر ڪتاب، تفسير مجمع البيان طبرسي ج۳ ص۲۳۳ مطبوعہ ايران.

(۷) شيعن جو معتبر ڪتاب، بحار الانوار ج۲۲ ص۱۵۱ باب عدد اولاده عليہ السلام - مطبوعہ ايران.

(۸) شيعن جو معتبر ڪتاب، مجالس المؤمنين ج۱ ص۲۰۴ مطبوعہ ايران.

Scanned by CamScanner

(٩) شيعن جو معتبر ڪتاب، منتهي الآمال ج١ ص١٠٨ فصل ششم - مطبوعه ايران.

(١٠) شيعن جو معتبر ڪتاب، ناسخ التواريخ ج٣ ص٢٦٨ ذڪر ازواج واولاد عثمان - ايران.

(١١) شيعن جو معتبر ڪتاب، نهج البلاغه ج٢ ص٣٢٢ مطبوعه مصر شارح شيخ عبده.

(١٢) شيعن جو معتبر ڪتاب، رجال ڪشي ص١٤٢ تذڪره زراره بن اعين - نجف عراق.

(١٣) شيعن جو معتبر ڪتاب، تنقيح المقال في علم الرجال ج٣ ص٧٧-٧٨ من فصل النسآء

(١٤) شيعن جو معتبر ڪتاب، حيات القلوب ج٢ ص٥٨٨ باب پنجاه و يڪم - ايران.

(١٥) شيعن جو معتبر ڪتاب، مراة العقول ج٥ ص١٨٠ - ١٨١ ڪتاب الحجہ - ايران.

(١٦) شيعن جو معتبر ڪتاب، اصول ڪافي ج١ ص٤٣٩ ڪتاب الحجة، باب مولود النبي ﷺ - ايران.

(١٧) شيعن جو معتبر ڪتاب، تهذيب الاحڪام ج٣ ص١٢٠ الدعا في ڪل يوم من شهر رمضان - ايران.

(١٨) شيعن جو معتبر ڪتاب، امالي شيخ طوسي ج١ ص٤٢ مطبوعه قم - ايران.

(١٩) شيعن جو معتبر ڪتاب، منتخب التواريخ ص٢٧ در حالات زوجات پيغبر ... - ايران.

(٢٠) شيعن جو معتبر ڪتاب، فيض الاسلام شرح نهج البلاغة ص٥٢٨ طبع ايران.

(٢١) شيعن جو معتبر ڪتاب، الاستبصار ج١ ص٤٨٥ باب صلواة الجنائز مطبوعه ايران.

(٢٢) شيعن جو معتبر ڪتاب، من لا يحضره الفقيہ ج٤ ص١٤٦ باب الوصية - ايران.

Scanned by CamScanner

(٢٣) شيعن جو معتبر كتاب، نزل الابرار في مناقب اهل البيت الاطهار ص٧٥ ايران.

(٢٤) شيعن جو معتبر كتاب، ذبح عظيم ص٧٧-٧٨ مطبوعه لاهور.

(٢٥) شيعن جو معتبر كتاب، تذكره المعصومين ص٣-٤ مطبوعه جهنگ.

(٢٦) شيعن جو معتبر كتاب، مسالك الافهام في شرائع الاسلام ج١ ص٣٩٨ قم - ايران.

(٢٧) شيعن جو معتبر كتاب، قصص الانبياء از آدم تا خاتم ج٢ ص٠ ٨٥ ايران

(٢٨) شيعن جو معتبر كتاب، نقش عائشة رضہ ص١٤٣ ذكر عثمان بن عفان رضہ.

(٢٩) شيعن جو معتبر كتاب، مفاتيح الجنان ص٢١٢ اعمال ايام شهر رمضان، بيروت.

(٣٠) شيعن جو معتبر كتاب، شجرة طوبيٰ ج٢ ص٢٣٨ مطبوعه نجف عراق.

(٣١) شيعن جو معتبر كتاب، زندگاني حضرت فاطمه رضہ ص١٨٣ طبع جهنگ پاكستان.

(٣٢) شيعن جو معتبر كتاب، طراز المذهب مظفري ص٦٠-٦٣ مطبوعه بمبئي انڊيا.

(٣٣) شيعن جو معتبر كتاب، فاطمه فاطمه هے ص١٦١ - ١٦٢ مطبوعه كراچي.

(٣٤) شيعن جو معتبر كتاب، چهار ده معصوم ج١ ص٢٢٤ تاليف حسين عماده زاده - ايران.

(٣٥) شيعن جو معتبر كتاب، اعيان الشيعه ج٣ ص٤٨٧ تذكره ام كلثوم بنت محمد صلي الله عليه وسلم

(٣٦) شيعن جو معتبر كتاب، سفينة البحار ص٣٧٩ باب تزويج رسول الله صلي الله عليه وسلم

(٣٧) شيعن جو معتبر كتاب، كشف الغمه ج١ ص٤٤٢ ذكر اولاده الذكور والاناث - عراق.

(٣٨) شيعن جو معتبر كتاب، مناقب آل ابي طالب ج١ ص١٦٢ فصل في اقربائه وخدامه عليه السلام.

(٣٩) شيعن جو معتبر كتاب، تحفة العوام ص١١٣ باب ١٧ مطبوعه نولكشور انديا.

(٤٠) شيعن جو معتبر كتاب، كتاب سليم بن قيس هلالي ص٢٥٥ مطبوعه قم - ايران.

(٤١) شيعن جو معتبر كتاب، جلاء العيون ج١ ص٢٢٤ زندگاني فاطمه عليها السلام - ايران.

(٤٢) شيعن جو معتبر كتاب، حق اليقين ص٢٧٤ ذكر عثمان بن عفان رضہ - ايران.

(٤٣) شيعن جو معتبر كتاب، مروج الذهب للمسعودي ج٢ ص٣٣١ ذكر عثمان بن عفان رضہ.

(٤٤) شيعن جو معتبر كتاب، تفسير منهج الصادقين ج٤ ص٤٥٧ زير آيت هولآءِ بناتي - ايران.

(٤٥) شيعن جو معتبر كتاب، تفسير صافي ج١ ص٣٢٧ سورة النساء آيت نمبر ١ - ايران.

(٤٦) شيعن جو معتبر كتاب، اخبار ماتم ص٨٥ تاليف محمد حسن بن محمد علي طبع رامپور انديا.

(٤٧) شيعن جو معتبر كتاب، تذكرة الائمه ص٢٦ تاليف باقر مجلسي (المتوفي سن١١١١هـ)

(٤٨) شيعن جو معتبر كتاب، ابن ابي الحديد شرح نهج البلاغه ج١٥ ص١٩٥ بيروت.

(٤٩) شيعن جو معتبر كتاب، الكني والالقاب ج١ ص١١٤ ذكر ابو العاص - طبع بيروت.

(٥٠) شيعن جو معتبر كتاب، التنبيه والاشراف للمسعودي ص٢٥٥ ذكر خلافت عثمان - مصر

Scanned by CamScanner

(٥١) شيعن جو معتبر ڪتاب، عورت پردے کي آغوش مين ص٢٠١ مطبوعه ڪراچي
(٥٢) شيعن جو معتبر ڪتاب، بيت الاحزان في ذڪر سيده نسآء العالمين ص١٣٣ ايران
(٥٣) شيعن جو معتبر ڪتاب، حمله حيدري ڪرماني ص٣١ متولد شدن دختران پيغمبر از خديجه رضہ.
(٥٤) شيعن جو معتبر ڪتاب، فصل الخطاب ص١٢٥ ڪتاب نوادر الحكمة والعلوم - ايران
(٥٥) شيعن جو معتبر ڪتاب، لباب الانساب ص٣٣٧ اولاد امام اميرالمؤمنين طبع ايران.
(٥٦) شيعن جو معتبر ڪتاب، عوالم العلوم ص٦١ تاليف شيخ عبدالله الحراني الاصفهاني - ايران.
(٥٧) شيعن جو معتبر ڪتاب، رسائل الشريف المرتضيٰ ج٣ ص١٤٩ مطبوعه ايران.
(٥٨) شيعن جو معتبر ڪتاب، مسڪن الفواد ص٩٥ تاليف زين الدين شهيد ثاني - قم - ايران.
(٥٩) شيعن جو معتبر ڪتاب، مجمع الفائدة والبرهان ج٢ ص٤٧٠ مطبوعه قم - ايران.
(٦٠) شيعن جو معتبر ڪتاب، فاطمة الزهرآء رضہ ص١٠٥-٢٠٣ مطبوعه ڪراچي.
(٦١) شيعن جو معتبر ڪتاب، ڪتاب الوافي ج٢ ص٧٢٢ مطبوعه ايران.
(٦٢) شيعن جو معتبر ڪتاب، دروس من الثقافة الاسلامية ص١٤٦ قم - ايران.
(٦٣) شيعن جو معتبر ڪتاب، محمد قدوة واسوة ص١٦ مطبوعه ايران.
(٦٤) شيعن جو معتبر ڪتاب، العقائد الجعفريه ص٢٥ مطبوعه قم - ايران.

Scanned by CamScanner

(٦٥) شيعن جو معتبر ڪتاب، زينب الڪبريٰ بنت امير المؤمنين ص٣٦ طبع قم - ايران.
(٦٦) شيعن جو معتبر ڪتاب، الزواج الاول لمحمد صلي الله عليه وسلم ص١١ طبع قم - ايران.
(٦٧) شيعن جو معتبر ڪتاب، تاريخ اسلام ص١٩١ مطبوعه ڪراچي.
(٦٨) شيعن جو معتبر ڪتاب، رياض السالڪين ج١ ص٤٣٢ مطبوعه قم - ايران.
(٦٩) شيعن جو معتبر ڪتاب، فاطمة الزهرآء قدوة و اسوة ص١٦ قم - ايران.
(٧٠) شيعن جو معتبر ڪتاب، المجالس السنيه ص٤٥ مطبوعه قم - ايران.
(٧١) شيعن جو معتبر ڪتاب، زندگاني چهارده معصوم ص١٠٦ مطبوعه ايران تاليف نامور طهراني.

انهن ٧١ ڪتابن مان ٿورن ڪتابن جون عبارتون پيشِ خدمت آهن، جن مان ثابت ٿئي ٿو تہ حضرت عثمان بن عفان رضي الله عنه، حضور صلي الله عليه وسلم جن جو نياٽو آهي. سندن نڪاح ۾ رحمة للعالمين حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جون ٻہ نياٽيون آيون آهن.

● شيعن جو محدث شيخ عبدالله بن جعفر حميري قمي (المتوفي سن٢٩٢هـ) حضرت امام حسن عسڪري رح جو خاص شاگرد، هارون بن مسلم کان روايت ڪري ٿو:

قال وحدثني مسعدة بن صدقة قال حدثني جعفر بن محمد عن ابيه قال ولد لرسول الله صلي الله عليه وسلم من خديجة القاسم والطاهر و ام كلثوم و

چيائين تہ مون سان مسعده بن صدقه روايت ڪئي، ان چيو مون سان امام جعفر صادق رح، پنهنجي والد محمد باقر رح کان روايت ڪئي تہ حضرت رسول اڪرم صلي الله عليه وسلم کي

رقية وفاطمة وزينب، فتزوج علي عليه السلام فاطمة عليها السلام وتزوج ابو العاص بن ربيعة وهو من بني امية زينب وتزوج عثمان بن عفان ام كلثوم ولم يدخل بها حتىٰ هلكت وزوجه رسول الله صلي الله عليه وسلم مكانه رقية.

قرب الاسناد ص٦-٧ مطبوعه ايران

(ڏسو عڪس ص ١٣٩-١٤٠)

خديجه رضہ مان قاسم، طاهر، امِ ڪلثوم، رقيه فاطمه ۽ زينب رَضِيَ اللهُ عَنهُمْ اولاد ٿي. فاطمة رضہ جو نڪاح حضرت علي رضہ سان ٿيو. زينب رضہ جو نڪاح، ابو العاص بن ربيع رضہ سان ٿيو. جيڪو بني اُميہ مان هو ۽ ام ڪلثوم جو نڪاح حضرت عثمان بن عفان رضہ سان ٿيو. ام ڪلثوم جي وفات کان پوءِ حضور صلي الله عليه وسلم جن ان جي جاءِ تي رقيه رضہ جو نڪاح حضرت عثمان رضہ سان ڪيو.

• شيعن جو شيخ عبدالله مامقاني، ماهر اسماء الرجال (المتوفي سن١٣٥١هہ) قرب الاسناد جي حوالي سان ساڳئي روايت، ساڳئي سند سان تنقيح المقال ج٣ ص٧٣ فصل النساء ۾ بہ دليل طور آندي آهي.

• شيعن جي محدث شيخ عباس قمي (المتوفي سن١٣٥٩هہ) قرب الاسناد جي حوالي سان، ساڳئي روايت منتهي الامال ج١ ص١٠٨ فصل ششم - مطبوعه ايران ۾ بہ آندي آهي.

• شيعن جي بزرگ باقر مجلسيءَ (المتوفي سن١١١١هہ) بہ ساڳئي روايت حيات القلوب ج٢ ص٥٨٨ باب پنجاه ويڪم مطبوعه ايران ۽ بحار الانوار ج٢٢ ص١٥١ باب عدد اولاده عليه السلام، مطبوعه بيروت ۾ بہ دليل طور پيش ڪئي آهي. هيءَ مضبوط ۽ صحيح روايت آهي، جنهن جا سڀ رواي شيعه ۽ انهن جي نزديڪ ثقه آهن.

• شيعن جو رئيس المحدثين شيخ صدوق قمي (المتوفي سن٣٨١هہ) روايت ڪري ٿو:

عن ابي عبدالله قال ولد لرسول الله صلي الله عليه وسلم من خديجة القاسم والطاهر وهو عبدالله وام كلثوم و رقية وزينب وفاطمة و تزوج علي بن ابي طالب فاطمة وتزوج ابوالعاص بن ربيع وهو رجل من بني امية زينب، وتزوج عثمان بن عفان ام كلثوم، فماتت ولم يدخل بها، فلما ساروا الي بدر زوجه رسول الله صلي الله عليه وآله وسلم رقية، وولد لرسول الله صلي الله عليه وسلم ابراهيم من مارية القبطية

(خصال شيخ صدوق ج١ ص١٦٧ حديث ٦٧ كان لرسول الله سبعة اولاد) عكس

حضرت جعفر صادق رحہ کان روايت آهي، فرمايائين: بي بي خديجه رضہ مان حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم کي ہ پٽ قاسم رضہ ۽ طاهر رضہ (عبدالله) ۽ (چار نياڻيون) ام کلثوم، رقيه، زينب ۽ فاطمه رَضِيَ اللهُ عَنهُنَّ پيدا ٿيون. فاطمه رضہ جو نڪاح علي بن ابي طالب رضہ سان ٿيو ۽ زينب جو نڪاح ابو العاص بن ربيع رضہ سان ٿيو. جيڪو بني اميه مان هو. ام کلثوم جو نڪاح، حضرت عثمان بن عفان رضہ سان ٿيو. رخصتي کان پهريائين اها فوت ٿي ويئي. پوءِ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن بدر جي موقعي تي رقيه رضہ جو نڪاح حضرت عثمان رضہ سان ڪيو ۽ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم کي ماريه قبطيه رضہ مان ابراهيم رضہ پيدا ٿيو.

• شيعن جو شهيد ثالث، قاضي نور الله شوستري (المتوفي سن١٠١٩هـ) لکي ٿو:

اگر نبي دختر بہ عثمان داد ولي دختر بعمر فرستاد

جيڪڏهن حضورﷺ جن پنهنجي نياڻي حضرت عثمان رضہ کي

نڪاح ۾ ڏني تہ (وري) علي المرتضيٰ پنهنجي نياڻي (ام ڪلثوم) عمر بن خطاب رضہ کي ڏني.

• شيعن جا بزرگ، شيخ ابو جعفر طوسي (المتوفي سن ٤٦٠هہ) ۽ شيخ حر العاملي (المتوفي سن ١١٠٤هہ) لکن ٿا:

قد زوج رسول الله صلي الله عليه وسلم ابا العاص بن الربيع وعثمان بن عفان و تزوج عائشة و حفصة وغيرهما

(رجال ڪشي ص١٤٢ تذڪره زراره بن اعين طبع عراق- وسائل الشيعه ج٧ ص٤٣٣مطبوعه بيروت - لبنان)

تحقيق حضرت رسول ﷺ جن حضرت ابوالعاص بن ربيع رضہ ۽ عثمان بن عفان رضہ کي پرڻايو ۽ (وري) پاڻ عائشة صديقه رضہ ۽ بي بي حفصه رضہ سان نڪاح ڪيو وغيرهما.

• شيعن جو مؤرخ ميرزا محمد تقي سپهر (المتوفي سن١٢٩٧هہ) لکي ٿو:

عثمان را در روزگار جاهليت و اسلام هشت زن بحبالہ نڪاح در آمد، ازين جملہ دوتن دختران رسول خدا ﷺ بودند، يڪي رقيه و آن ديگر ام ڪلثوم

(ناسخ التواريخ ج٣ ص٢٦٨ ذڪر ازواج و اولاد عثمان رضہ - ايران)

حضرت عثمان رضہ کي جاهليت ۽ اسلام واري زماني ۾ اٺ عورتون نڪاح ۾ آيون. انهن سيني ۾ ٻہ نياڻيون، حضرت رسول خدا ﷺ جون هيون هڪ رقيه رضہ ۽ ٻي ام ڪلثوم رضہ.

• شيعن جي معتبر ۽ مستند ڪتاب نهج البلاغه ۾ آهي تہ حضرت علي رضہ، حضرت عثمان رضہ کي فرمايو:

انت اقرب الي رسول الله صلي الله عليه وسلم وشيجة رحم

(عثمان!) تون رسول الله ﷺ کي مائٽي ڪري (ابوبڪر ۽ عمر رضہ) کان زياده ويجهو آهين.

منهما وقد نلت من صهره مالم ينالا

(نهج البلاغة ج١ ص٣٢٢ مطبوعه مصر، شارح شيخ عبده)

توکي رسول الله ﷺ جي ڄاٽي هجڻ جو شرف حاصل آهي، جيڪو انهن ٻنهي کي حاصل نہ آهي.

• شيعن جو مفسر القرآن ابو علي الفضل بن حسن طبرسي (المتوفي سن٥٤٨هـ) ۽ سندن محدث باقر مجلسي (المتوفي سن١١١١هـ) لکن ٿا:

فخرج اليها سرا احد عشر رجلا، واربع نسوة وهم عثمان بن عفان وامراته رقية بنت رسول الله صلي الله عليه وسلم

(تفسير مجمع البيان ج٢ ص٢٣٣مطبوعه قم - ايران- بحار الانوار ج١٨ ص٤١٢ تاريخ نبينا عليه السلام - بيروت)

حبش جي طرف ڳجهي طرح تي هجرت ڪرڻ وارا يارهن مرد ۽ چار عورتون نڪتا. جن ۾ عثمان بن عفان رضہ ۽ سندن زوجہ رقيہ بنت رسول الله ﷺ بہ هئي.

• شيعن جو محدث سيد نعمت الله الجزائري (المتوفي سن١١١٢هـ) ۽ ابو علي الفضل بن علي طبرسي (المتوفي سن٥٤٨هـ) لکن ٿا:

وقد كان عثمان هاجر الي الحبشة ومعه رقية، واما ام كلثوم فتزوج ايضا عثمان بعد اختها رقية وتوفيت عنده.

الانوار النعمانيه ج١ ص٣٦٧ نور في مولود النبي ﷺ - طبع ايران- اعلام الوريٰ باعلام الهديٰ ص١٤٠-١٤١ ذكر ازواج النبي ﷺ واولاده - ايران

جڏهن حضرت عثمان رضي الله عنه حبش ڏانهن هجرت ڪئي تہ ان سان گڏ رقيہ رضي الله عنها بہ هئي. ان جي وفات ڪان پوءِ سندس ڀيڻ ام ڪلثوم رضي الله عنها سان شادي ڪئي ۽ ان وٽ ئي وفات ڪيائين.

Scanned by CamScanner

حضرت عثمان بن عفان رضي الله عنه
کي "ذُوالنُّوْرَيْنِ" چــو ثــا چون؟
شيعن جي ڪتابن مان وضاحت

• شارح نهج البلاغہ، ابن ابي الحديد (المتوفي سن٦٥٦هہ) لکي ٿو:

قال شيخنا ابو عثمان ولما ماتت الابنتان تحت عثمان قال النبي صلي الله عليــه وسلم لاصحابه ما تنتظرون لعثمان الا ابــو ايم الا اخوايم زوجتـــه ابنتين ولو ان عندي ثالثة لفعلت، قال: ولذالک سمي ذوالنورين

(ابن ابي الحديد شرح نهج البلاغة ج٢ ص٤٦٠ مطبوعه بيروت)

اسان جي شيخ ابو عثمان چيو تہ جڏهن حضرت عثمان رضہ جي نڪاح ۾ هڪ ٻئي پٺيان اچڻ واريون ٻئي نبي ڪريم ﷺ جون نياڻيون وفات ڪري ويون تہ رسول الله ﷺ جن پنهنجي صحابہ رضہ کي فرمايو: توهان عثمان رضہ کي رَنڙُ ڇا پانيو ٿا؟ مان ان کي پنهنجون بہ نياڻيون نڪاح ۾ ڏنيون، جيڪڏهن مون وٽ ٽين نياڻي بہ هجي ها تہ ان جي شادي عثمان رضہ سان ڪرايان ها. راويءَ چيو تہ ان ڪري حضرت عثمان رضہ کي "ذوالنورين" چون ٿا.

• شيعن جو مؤرخ شهير ميرزا محمد تقي سپهر (المتوفي سن١٢٩٧هہ) لکي ٿو:

رقيه باعثمان بحبشه هجرت کرد وچون در مدينه آمده وداع جهان گفت، عثمان بعد از او ام کلثوم راعقد بست واز اينروئے عثمان را "ذوالنورين" گفتند

(ناسخ التواريخ ج٣ص٣٣٨ آمدن خديجه در سرائے محمد ﷺ - ايران)

رقيه رضہ حضرت عثمان رضہ سان گڏ حبشہ ڏانهن هجرت ڪئي. جڏهن مديني ۾ آئي تہ اتي وفات ڪيائين. حضرت عثمان ان کان پوءِ ام ڪلثوم رضہ سان نڪاح ڪيو. ان ڪري کيس "ذوالنورين" چون ٿا.

• شيعن جو رکن الاسلام محمد هاشم خراساني مشهدي (المتوفي سن١٣٥٢هہ) لکي ٿو:

واما مخدره مکرمہ ام کلثوم اسم شريفش آمنہ بود، وبعد از رقيه بعثمان تزويج شد، لهذا عثمان را "ذوالنورين" ميگويند
(منتخب التواريخ ص٢٤)

۽ پردہ نشين مکرمہ اُمِ کلثوم رضہ جو اسم شريفه آمنه هو. رقيه رضہ جي وفات کان پوءِ، حضرت عثمان رضہ جي نکاح ۾ آئي. ان کري حضرت عثمان رضہ کي "ذوالنورين" چون ٿا.

• شيعن جو بزرگ باقر مجلسي (المتوفي سن١١١١هہ) حضور صلي الله عليه وسلم جي چئن نياڻين جو ذکر کندي لکي ٿو تہ ٻہ نياڻيون حضرت عثمان رضہ جي نکاح هيٺ آيون آهن.

اهل تسنن از اين جهت است کہ حضرت عثمان را "ذوالنورين" ميگويند.
(تذکره الائمه ص٢٦ مطبوعه ايران)

اهل سنت ان سبب کري حضرت عثمان رضہ کي "ذوالنورين" چون ٿا.

حضرت عثمان رضہ جو نسبي تعلق نبي اکرم ﷺ ۽ علي المرتضيٰ رضہ جي ٽئين ڏاڏي عبد مناف سان ملي ٿو.

• حضور صلي الله عليه وسلم جو سلسلہ نسب:
محمد بن عبدالله بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبد مناف

• حضرت علي المرتضيٰ جو سلسلہ نسب:
علي بن ابي طالب بن عبدالمطلب بن هاشم بن عبدمناف

• حضرت عثمان رضہ جو سلسلہ نسب:
عثمان بن عفان بن ابي العاص بن اميہ بن عبد شمس بن
عثمان بن عفان بن ابي العاص بن اميہ بن عبد شمس بن عبد مناف

عـبـدمناف، نسب او بارسـول خداي در عـبـد مناف پيوستـہ شود

ان جوسلسلئہ نسب رسـول خدا صلي الله عليـہ وسلـم سـان عبد مناف ۾ ملي ٿو.

(ناسخ التواريخ ج٣ ص٨٨ مطبوعہ ايران
فيض الاسلام شرح نهج البلاغہ ص٥٢٨ مطبوعہ ايران)

نقشہ سلسلئہ نسب حضرت محمد ﷺ عثمان رضہ و علي رضہ

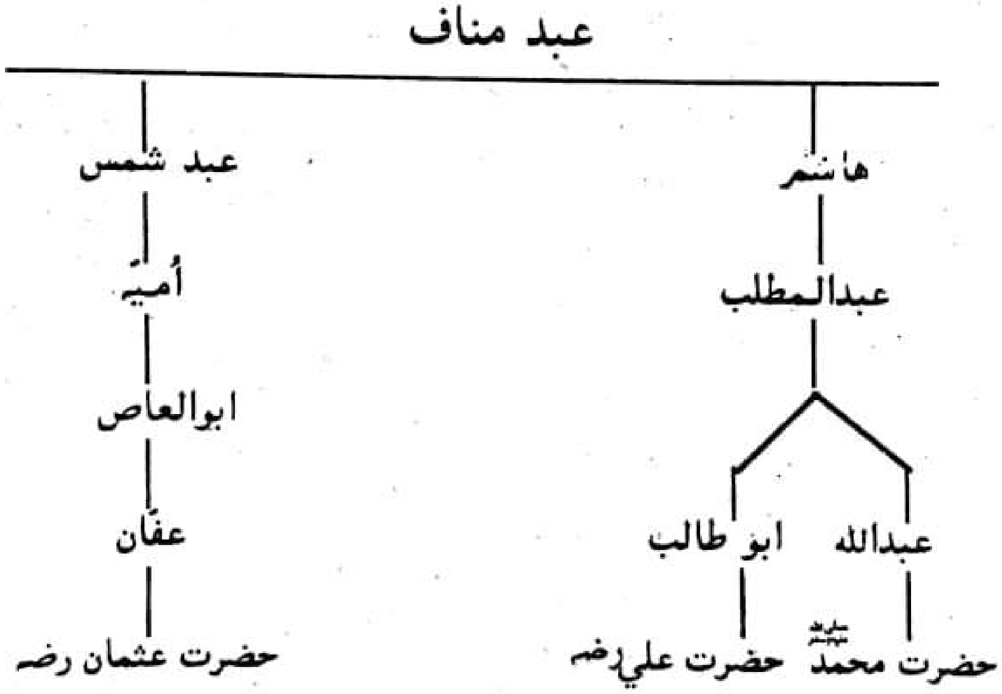

(بي مائٽي)

حضرت امام عثمان غني رضہ جي پٽ عبدالله بن عثمان رضہ، حضـرت امام حسيـن رضہ جي نيـاڻيءَ "سـكينہ" رح سـان شادي كئي

• شيعن جو ركن الاسلام، شيخ محمد هاشم خراساني مشهدي (المتوفي سن١٣٥٢ه) لكي ٿو:

واز اغاني ابو الفرج نقل شد کہ شوهر اول سکينہ جناب عبدالله بن الحسن المجتبيٰ (ع) بود قال فقتل عنها ولم يلد لہ وبعد از آنکہ آن بزرگوار روزِ عاشورا شهيد شد، مصعب بن زبير بن عوام آن مخدره راتزويج نمود ودر حبيب السير است کہ بعد از مصعب زوجہ عبدالله بن عثمان بن عفان شد.

(منتخب التواريخ ص۲۴۶ باب پنجم در ذکر اولاد سيد الشهداء طبع ايران)

اغاني کتاب کان نقل کيل آهي تہ سکينہ جو پهريون مڙس حضرت عبدالله بن حسن مجتبيٰ هو. پوءِ لکي ٿو تہ اهو شهيد ٿي ويو. بي بي سکينہ کي ان جي کابہ اولاد نہ ٿي. حضرت عبدالله بن حسن مجتبيٰ عاشورا جي ڏينهن شهيد ٿيو. (بعد ۾) حضرت مصعب بن زبير بن عوام بي بي صاحبہ سان شادي ڪئي. ڪتاب حبيب السير ۾ لکيل آهي تہ مصعب کان پوءِ بي بي صاحبہ رح حضرت عبدالله بن عثمان بن عفان رح جي نڪاح ۾ آئي.

(ٽين مائٽي)

حضرت امام عثمان غني رضہ جي پوٽي عبدالله بن عمرو بن عثمان رح، حضرت امام حسين رضہ جي نياڻيءَ "فاطمہ" رح سان شادي ڪئي

• شيعن جو شهيد ثاني زين الدين (المتوفي سن۹۷۷ھ) شرائع الاسلام جي شرح ۾ ڪن نڪاحن جو ذڪر ڪندي لکي ٿو:

زوج النبي ابنتہ عثمان و زوج ابنتہ زينب بابي العاص بن الربيع وليستا من بني هاشم وکذالک زوج علي ن ابنتہ ام کلثوم من عمر و تزوج عبدالله

حضرت نبي ڪريم ﷺ جن پنهنجي نياڻي، حضرت عثمان رضہ کي پرڻائي ۽ ابو العاص بن ربيع رضہ کي پنهنجي نياڻي زينب رح نڪاح ۾ ڏني. اهي ٻئي

بن عمرو بن عثمان فاطمة بنت الحسين وتزوج مصعب بن الزبير اختها سكينة وكلهم من غير بني هاشم

(مسالک الافهام في شرح شرائع الاسلام ص٣٩٨ في لواحق العقد - طبع ايران)

(مرد) بني هاشم مان نہ هئا. اهڙيءَ طرح حضرت علي رضہ پنهنجي نياڻي ام كلثوم رح جو نكاح حضرت عمر رضہ سان كيو ۽ عبدالله بن عمرو بن عثمان، بي بي فاطمہ بنت حسين رضہ سان شادي كئي ۽ مصعب بن زبير رضہ فاطمه جي ڀيڻ سكينہ رح سان شادي كئي. اهي سڀ غير بني هاشم هئا.

● شيعن جو معتبر بزرگ، ابو الفرج اصفهاني (المتوفي ٣٥٦هہ) لکي ٿو:

وامه فاطمه بنت الحسين كان عبد الله بن عمرو بن عثمان تزوجها بعد وفات الحسن بن الحسن بن علي ن بن ابي طالب

مقاتل الطالبين ص ١٣٨ ذكر محمد بن عبدالله بن عمرو بن عثمان

(محمد بن عبدالله بن عمرو بن عثمان جي) والده فاطمه بنت حسين رضہ سان عبدالله بن عمرو بن عثمان رضہ، حضرت حسن مثنيٰ بن حسن بن علي بن ابي طالب جي وفات كان بعد ان سان شادي كئي.

● شيعن جو مؤرخ شهير ميرزا محمد تقي سپهر (المتوفي ١٢٩٧هہ) لکي ٿو:

فاطمہ دختر امام حسين عليه السلام بعد از فوت حسن مثني بحبالہ نكاح عبدالله بن عمرو بن عثمان بن عفان در آمد

حضرت حسن مثنيٰ جي وفات كان پوءِ، فاطمہ بنت حسين رضہ، عبدالله بن عمرو بن عفان سان شادي كئي.

(١) ناسخ التواريخ ج٢ ص٣٣٣ زندگاني امام حسين رضہ- مطبوعہ ايران
(٢) منتخب التواريخ ص٢٤٥ در ذکر سيد شهدآء - ايران
(٣) التنبيہ والا شراف ص٢٥٥ ذکر خلافت عثمان بن عفان - ايران
(٤) عمدة الطالب ص٩٩ المقصد الثاني، طبع نجف عراق

(چوٿين مائٽي)

حضرت عثمان غني رضي الله عنه جي پٽ "ابان" جي شادي، ام کلثوم بنت عبدالله بن جعفر بن ابي طالب سان ٿي.

و كانت عنده ام كلثوم بنت عبد الله بن جعفر
(المعارف لابن قتيبہ ص٢١٠ طبع دار المعارف مصر، بحوالہ تحفہ جعفريہ ج٢ ص٢١١)

حضرت ابان بن عثمان رضہ جي نکاح ۾ ام کلثوم بنت عبدالله بن جعفر رضہ هئي (يعني جعفر طيار رضہ جي پوٽي)

(پنجين مائٽي)

حضرت امام عثمان غني رضہ جي پوٽي مروان بن ابان رحہ ، حضرت امام حسن رضہ جي پوٽيءَ "ام القاسم" سان شادي ڪئي.

وكانت ام القاسم بنت الحسن بن الحسن عند مروان بن ابان بن عثمان بن عفان فولدت له محمد بن مروان
(كتاب نسب قريش ج ٢ ص ٥٣ بحوالہ تحفہ جعفريہ ج ص ٢٠٨)

"ام القاسم" حسن مثنيٰ جي نياڻي مروان بن ابان بن عثمان بن عفان جي نکاح ۾ هئي. ان کي ان مان محمد بن مروان پيدا ٿيو

(ڇهين مائٽي)

حضرت امام حسن ۽ حضرت امام حسين (رضي الله عنهما) حضرت امام عثمان غني رضي الله عنه جا ڄاٽا هئا

• شيعن جو محدث ابن شهر آشوب (المتوفي ٥٨٨هہ) ۾ لکي ٿو:

فذكره الحسين عليه السلام خطبة الحسن عائشة وفعله (مناقب ال ابي طالب ج٤ ص٣٩ طبع قم ايران)

حضرت حسين رضي الله عنه عائشہ نياڻي عثمان رضي الله عنهما جي، حضرت حسن رضي الله عنہ لاءِ گهر ڪئي ۽ اهو نڪاح ٿي ويو

ثم انه كان الحسين تزوج لعائشة بنت عثمان (مناقب آل ابي طالب ج٤ ص٤٠ قم ايران)

پوءِ (حضرت امام حسن رضہ جي وفات بعد) حضرت امام حسين، حضرت عثمان رضہ جي نياڻي عائشہ سان شادي ڪئي

خلاصہ ڪلام

هن باب مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:

(١) حضرت عثمان غني حضور صلي الله عليه وسلم جو ڄاٽو هو.

(٢) شيعن جي ڪتابن مان ثابت ٿيو تہ حضرت عثمان غني "ذوالنورين" آهي.

(٣) حضرت عثمان رضہ جو نسبي تعلق نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم ۽ علي المرتضي جي ٽئين ڏاڏي "عبد مناف" سان ملي ٿو.

(٤) حضرت عثمان رضہ جوپٽ حضرت عبدالله رحہ شهيد ڪربلا حضرت حسين رضہ جو ڄاٽو هو.

(٥) حضرت عثمان رضہ جو پوٽو عبدالله بن عمرو بن عثمان رحہ، شهيد ڪربلا حضرت حسين رضہ جو ڄاٽو هو

(٦) حضرت عثمان غني جي پوٽي مروان بن ابان بن عثمان بن عفان، حضرت امام حسن رضہ جي پوٽيءَ "ام القاسم" سان شادي ڪئي.

Scanned by CamScanner

(٧) حضرت عثمان غني رضہ جي پٽ "ابان" ام ڪلثوم بنت عبدالله بن جعفر بن ابي طالب (حضرت علي المرتضيٰ جي ڀائٽي جي نياڻيءَ) سان شادي ڪئي.

(٨) حضرت حسن رضہ ۽ حضرت حسين رضہ، حضرت عثمان رضہ جا ڄاڻا هئا. هتان ثابت ٿيو تہ حضرت عثمان رضہ ۽ ان جي اولاد سان اهل بيت مٽي مائٽي ڪئي آهي، اهي هڪ ٻئي سان رشتي ۾ بلڪل قريب آهن. سندن پاڻ ۾ بهترين محبت جا تعلقات هئا.

Scanned by CamScanner

باب چوٿون

ٽن خليفن ۽ ان جي اولاد کان سواءِ، بني اميہ ۽ بني هاشم ۾ ”مزيد“ مٿي مائٽيءَ جا تعلقات

(پهرين مائٽي)

حضرت امام حسن رضہ جي پوٽيءَ ”نفيسہ رح“ بنت زيد بن حسن جو نڪاح وليد بن عبد الملک بن مروان سان ٿيو.

وکان لزيد ن ابنة ن اسمها ”نفيسة“ خرجت إلي الوليد بن عبدالملک بن مروان فولدت منه وماتت بمصر ولها هناک قبر يزار

زيد بن حسن رح کي هک نياڻي هئي، جنهن جو نالو ”نفيسہ“ هو. اها وليد بن عبدالملک بن مروان جي نڪاح ۾ آئي. ان مان وليد جي اولاد ٿي، ان جو انتقال مصر ۾ ٿيو. أتي ان جي قبر آهي، جنهن جي زيارت ڪئي وڃي ٿي.

(١) عمدة الطالب ص٠٧ عقب زيد بن الحسن مطبوعہ نجف
(٢) منتهي الامال ج١ ص٢۴۴ ذکر اولاد زيد بن الحسن بن علي رضہ
(٣) ناسخ التواريخ ج٢ ص٢٧٩ ذکر فرزندان زيد بن حسن بن علي.

ياد رهي تہ ”نفيسہ“ جي والده لبابہ بنت عبدالله بن عباس رضہ آهي. مطلب تہ عبدالله بن عباس رضہ جي ڏهٽيءَ ”نفيسہ“ جو نڪاح مروان جي پوٽي وليد سان ٿيو.

Scanned by CamScanner

(ٻي مائٽي)

حضرت امام حسن رضہ جي ٻي پوٽيءَ "زينب" رح بنت حسن مثنيٰ بن حسن بن علي بن ابي طالب جو نڪاح، عبدالملڪ بن مروان سان ٿيو

اما دختران شرح حال ام كلثوم ورقيه معلوم نيست، وزينب را عبدالملک بن مروان كابين بست، وفاطمه بحباله نكاح معاويه بن عبدالله بن جعفر طيار درآمد

(حسن مثنيٰ جي ڀن نياڻين) ام ڪلثوم ۽ رقيه جو تفصيلي حال معلوم نہ آهي. زينب جو نڪاح عبدالملڪ بن مروان سان ٿيو ۽ فاطمه جو نڪاح معاويه بن عبدالله بن جعفر طيار سان ٿيو.

(١) منتهي الامال ج١ ص٢٥٠ ذكر فرزندان حسن بن الحسن بن علي - مطبوعه ايران.

(٢) ناسخ التواريخ ج٢ ص٣٣٦ زندگاني امام حسن مجتبيٰ، مطبوعه ايران.

(ٽين مائٽي)

حضرت علي المرتضيٰ رضہ جي ڀائٽي عبدالله جي نياڻيءَ "لبابہ" جو نڪاح مروان جي پٽ عبدالملڪ سان ٿيو

• شيعن جو ثقة المحدثين شيخ عباس قمي (المتوفي س١٣٥٩هہ) لکي ٿو:

ان لبابة بنت عبدالله بن جعفر بن ابي طالب كانت عند عبدالملک

حضرت عبدالله بن جعفر بن ابي طالب جي نياڻي "لبابہ" (خليفي) عبدالملڪ جي نڪاح ۾ هئي

الكنيٰ والالقاب ص٧٣ مطبوعه بيروت لبنان.

Scanned by CamScanner

(چوٿين مائٽي)

حضرت معاويـــه بن سفيـــان رضہ (المتوفي سن ٦٠هہ)

حضرت رســـول الله ﷺ جو سـڳو سالو آهـــي

ام حـــبيـــبـه زوجه رســـول خدا صلي الله عليــه وسلم بود، او دختر ابو سفيان بن حرب است (ناسخ التـــواريخ ج۴ ص۲۲۱ مطبـــوعـه ايران)

بي بي ام حبيبه رضہ، حضرت ﷺ جي زوجـــه هـــئـــي ۽ اهـــا ابوسـفيـان بن حرب جي نياڻي هئي. (يعني حضرت مـعـاويہ رضہ جي ڀيڻ)

حضرت معاويه رضي الله عنه جو نسبي تعلق نبي اكرم ﷺ ۽ علي الـمرتضيٰ رضہ جي ٽنين ڏاڏي "عبد مناف" سان ملي ٿو

اسان مٿي باب ٽئين ۾ حضور ﷺ ۽ علي الـمرتضيٰ رضـہ جو سلسلہ نسب لکي آيا آهيون. هينئر حضرت مـعـاويـه رضـہ جو سلسلہ نسب لکون ٿا: معاويه بن ابي سفيان بن حرب بن اُميـہ بن عـبد شـمس بن عبد مناف. (ناسخ التواريخ ج ۴ ص ۱۲۷)

(پنجين مائٽي)

حـضرت معاويه رضہ جي ڀاڻيجي "ليليٰ" حضـــرت حسيـــن رضہ جي نكـــاح ۾ هئي

وعلي بن الحـــسين وهوعلي ن الاكبـر ولا عـقب لـه ويكنيٰ ابا الحـسن وامـّه ليليٰ بنت مـرة بن عـروة بن مـسـعـود ن الثـقـفي و

علي بن حـسين، جيـكـو علي اكبر جي نالي سـان مـشـهـور آهي، ان كي كابہ اولاد نہ ٿي. ان جو كنيت "ابوالحسن" هو ۽

امـهـا مـيـمـونـه بنت ابي سفيـان بن حرب

(۱) منتهي الامال ج۱ ص۴٦۴ دربيان ازواج طاهرات (۲) مقاتل الطالبين ص۵۲ ذکر امام حسين رضہ (۳) ناسخ التواريخ ج۵ ص۰۲۱ ذکر علي بن ابي طالب، کتاب تابعين

سندس والده ليليٰ بنت مـرهٌ بن عـروه بن مـسـعـود ثقـفي هئي.

ليليٰ جي والده (يعني علي اکبر جي ناني) ميـمـونه بـنـت ابـي سفيان هئي.

(ڇهين مائٽي)

حضرت علي الـمرتضيٰ رضہ جي سؤٽ عبدالله جي نياٽيءَ "لبـابـه" جـــو نڪاح حضرت معاويـه رضہ جي ڀائٽي وليد سان ٿيو

لبابـة بنت عبدالله بن عـباس بن عـبدالـمطلب خلف عليٰ لبـابـة بعـد زيد بن الحـسـن الوليـد بن عتبـة بن ابي سفيان فولدت لـه القاسم

لبابـه ڌيءَ عبدالله بن عـباس بن عبدالمطلب، زيد بن امام حسن رضہ جي وفات کان پوءِ وليد بن عتبه بن ابي سفيان جي نڪاح ۾ آئي.

عمدة الطالب ص۴۳ عقب جعفر طيار رضہ بن ابي طالب

حاصل ڪلام

هن باب مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:

(۱) حضرت امام حسن رضہ جي پوٽيءَ "نفيسه رح" جو نڪاح مروان جي پوٽي وليـد بن عـبدالـملڪ سان ٿيـو. اها نفيـســه حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جي سڳوري سؤٽ حضرت عبدالله بن عباس رضہ جي ڏهٽي هئي.

(۲) حضرت امام حسن رضہ جي ٻي پوٽي "زينب رح" بنت حسن مثنيٰ رح جو نڪاح مروان جي پٽ عبدالملڪ سان ٿيو.

Scanned by CamScanner

(٣) حضرت علي المرتضيٰ رضہ جي پائٽي عبدالله بن جعفر جي نياڻي "لبابہ" جو نڪاح، مروان جي پٽ عبدالملڪ سان ٿيو.

(٤) حضرت معاويہ رضہ جي پاٽيجي "ليليٰ" امام حسين رضہ جي نڪاح ۾ آئي.

(٥) حضرت نبي اڪرم صلي الله عليہ وسلم جي چاچي، حضرت عباس بن عبدالمطلب رضہ جي پوٽيءَ "لبابہ" جو نڪاح، حضرت معاويہ رضہ جي پائٽي وليد بن عتبہ بن ابي سفيان سان ٿيو.

(٦) حضرت معاويہ رضہ، حضرت رسول الله ﷺ جو سڳو سالو هو.

هن مائٽيءَ مان ثابت ٿيو تہ بني اُميہ ۽ بني هاشم جا پاڻ ۾ سٺا تعلقات هئا. اُهي هڪ ٻئي جا رشتيدار هئا. شيعہ اڪثر ڪري مروان جي اولاد تي لعنتون هڻن ٿا. مان ڪانئن پڇان ٿو تہ بقول اوهان جي جيڪڏهن مروان جي اولاد فاسق، فاجر ۽ ملعون آهي تہ پوءِ اوهان وٽ هيٺين سوالن جو ڪهڙو جواب آهي؟

(١) حضرت امام حسن رضہ جي پٽ زيد رح پنهنجي صاحبزادي "نفيسہ" مروان جي پوٽي وليد کي نڪاح ۾ ڇو ڏني؟

(٢) حضرت علي المرتضيٰ جي پائٽي، حضرت عبدالله بن جعفر بن ابي طالب پنهنجي نياڻي "لبابہ" مروان جي پٽ عبدالملڪ کي نڪاح ۾ ڇو ڏني؟

(٣) حضرت امام حسن رضہ جي پٽ حسن مثنيٰ رضہ، پنهنجي نياڻي "زينب رحہ" مروان جي پٽ عبدالملڪ کي نڪاح ۾ ڇو ڏني؟

ڪجھہ تہ لب ڪشائي ڪيو. انهن پنهنجون صاحبزاديون مروان جي اولاد کي ايمان ۽ اسلام جي بنياد تي ڏنيون يا ڪفر جي بنياد تي؟ فيصلو پاڻ ڪريو. مَالَكُمْ لَا تَنْطِقُوْنَ، فَكَيْفَ تَحْكُمُوْنَ.

Scanned by CamScanner

باب پنجون

ائمہ اهل بيت، پنهنجي اولاد تي ٽن خليفن جا نالا ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رضہ رکي انهن سان سِڪ ۽ محبت جو ثبوت ڏنو

حضرت سيدنا علي المرتضيٰ رضہ (المتوفي سن ٤٠ھ) جي ٽن پٽن جا نالا ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رح هئا.

(١)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	مناقب آل ابي طالب ج٤ ص١١٢
(٢)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	عمدة الطالب ص٥٦
(٣)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	منتهي الآمال ج١ ص١٨٧
(٤)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	الانوار النعمانه ج٣ ص٢٦٣
(٥)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	ناسخ التواريخ ج٥ ص٢١١-٣٢٣
(٦)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	جلاء العيون ص٥٧٠
(٧)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	ڪشف الغمه ج١ ص٤٤٠
(٨)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	تنقيح المقال ج٣ ص٥-٧٠
(٩)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	ارشاد شيخ مفيد ص١٢٩
(١٠)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	تذڪرة الائمہ ص٨٥
(١١)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	رجال طوسي ص٨١-١٠١
(١٢)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	مقاتل الطالبين ص٥٥-٥٦
(١٣)	ابوبڪر، عمر، عثمان رح	التنبيه والاشراف ص٢٥٨
(١٤)	عمر بن علي رح	بصائر الدرجات ص٥٢
(١٥)	عمر بن علي رح	امالي شيخ مفيد ص٢٥١
(١٦)	عمر بن علي رح	فرق الشيعه ص٦٨

"ياد رکو! حضرت علي المرتضيٰ رح جي ٻن پٽن جو نالو "عمر" هو. (ناسخ التواريخ)

Scanned by CamScanner

حضرت سيدنا حسن بن علي رضہ (المتوفي سن۴۹ھ) جي ٻن پٽن جا نالا ابوبــكر ۽ عمرح هئا

(۱)	ابوبكر، عمر رح	عمدة الطالب ص۶۸
(۲)	ابوبكر، عمر رح	مناقب آل ابي طالب ج۴ ص۲۹
(۳)	ابوبكر، عمر رح	منتهي الامال ص۳۸۱
(۴)	ابوبكر، عمر رح	ناسخ التواريخ ج۲ ص۲۷۱
(۵)	ابوبكر، عمر رح	ارشاد شيخ مفيد ج۱ ص۳۷۳
(۶)	ابوبكر، عمر رح	الانوار النعمانيه ج۳ ص۲۶۳
(۷)	ابوبكر، عمر رح	جلاء العيون ج۱ ص۵۸۲
(۸)	ابوبكر، رح	كشف الغمه ج۱ ص۵۷۵
(۹)	ابوبكر، رح	مقاتل الطالبين ص۵۷
(۱۰)	ابوبكر، رح	ذبح عظيم ص۴۰۹
(۱۱)	عمر رح	دلائل الامامة طبري ص۶۳

حضرت سيّدنا حسين رضہ (المتوفي سن۶۱ھ) جي ٻن پٽــن جــا نالا ابوبـكر ۽ عمر رح هئا

(۱)	ابوبكر رح	ارشاد شيخ مفيد ص۱۳۰
(۲)	ابوبكر رح	مقاتل الطالبين ص۵۷
(۳)	عمر رح	مناقب آل ابي طالب ج۴ ص۱۳
(۴)	عمر رح	جلاء العيون ج۱ ص۵۸۲

حـضـرت سـيـدنـا امـام حـسـين رضـہ جي هڪ پوٽي جو نالو "معاويه" هو. مـعـاويـه بن عـبـدالله بن الـحـسـين بن علي بن ابي طالب (رجال طوسي ص۲۲۲ طبع ايران)

حضرت سيدنا علي بن حسين رح
(امام زين العابدين (المتوفي سن٩٥هـ)
جي هڪ فرزند جو نالو "عمر" هو

(١)	عمر رح	مناقب آل ابي طالب ج٤ ص١٧٦
(٢)	عمر رح	دلائل الامامة طبري ص٨١
(٣)	عمر رح	عمدة الطالب ص١٩٤
(٤)	عمر رح	ناسخ التواريخ ج٢ ص٢٧٨
(٥)	عمر رح	الانوار النعمانيه ج١ ص٣٧٥
(٦)	عمر رح	رجال ڪشي ص١٢٧
(٧)	عمر رح	ڪشف الغمه ج٢ ص٨٢
(٨)	عمر رح	تنقيح المقال ج٢ ص٣٤٦
(٩)	عمر رح	ارشاد شيخ مفيد ص٢٦١

حضرت زين العابدين رح جو لقب ب "ابوبڪر" هو.

(١) ڪشف الغمه ج١ ص٧٤
(٢) فرق الشيعه ص٥٣
(٣) مناقب آل ابي طالب ج٤ ص١٧٥
(٤) دلائل الامامة طبري ص٨٠

حضرت سيدنا زين العابدين رح جي هڪ ڌيءَ جو نالو "عمر" هو.

عمر: امه خديجه بنت زين العابدين علي بن الحسين رضـ - عمدة الطالب ص٣٦٢، منتهي الآمال ج١ ص١٩٢ مطبوعه ايران

حضرت سيدنا محمد باقررح (المتوفي سن١١٤هـ)
جي هڪ فرزند جو نالو "عمررح" هو

عمر: عمدة الطالب ص١٩٤ تاليف سيد جمال الدين (المتوفي سن٨٢٨هـ)

حضرت سيدنا موسيٰ ڪاظم رح (المتوفي سن١٨٣ھ) جي هڪ فرزند جو نالو عمر رح ۽ هڪ نياڻي جو نالو عائشه رح هو.

(١)	عمر رح	ڪشف الغمه ج٢ ص٢١٦
(٢)	عائشه رح	عمدة الطالب ص١٩٧
(٣)	عائشه رح	الانوار النعمانيه ج١ ص٣٨٠
(٤)	عائشه رح	ڪشف الغمه ج٢ ص٢٦٧
(٥)	عائشه رح	منتهي الآمال ج٢ ص٢٢٣

حضرت موسيٰ ڪاظم رح جي فرزند علي رضا رح جو لقب "ابوبڪر" هو. مقاتل الطالبين ص٣٧٤

حضـــرت عبدالله بـــن جعفر بن ابي طالب رح (المتوفي سن٨٠ھ) جي ٻن پٽن جا نالا ابوبڪر رح ۽ معاويہ رضہ هئا

(١)	ابوبڪر بن عبدالله بن جعفر رضہ	ناسخ التواريخ ج٤ ص١٢٩
(٢)	ابوبڪر بن عبدالله بن جعفر رضہ	مقاتل الطالبين ص٨٢
(٣)	معاويہ بن عبدالله بن جعفر رضہ	عـمـدة الطالب ص٣٨ عـقب جعفر طيار رضہ
(٤)	معاويہ بن عبدالله بن جعفر رضہ	مقاتل الطالبين ص١١١
(٥)	معاويہ بن عبدالله بن جعفر رضہ	مجالس المؤمنين ج٢ ص٢٥٨
(٦)	معاويہ بن عبدالله بن جعفر رضہ	منتهي الآمال ج١ ص٢٥٠
(٧)	معاويہ بن عبدالله بن جعفر رضہ	فرق الشيعه ص٣٢

مقام غور

قارئين ڪرام! اوهان کي معلوم هجي تہ حضرت علي رضي الله عنہ جا اها ٽئي فرزند ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رحمة الله عليهم، پنهنجي ڀاءُ امام حسين رضہ سان گڏ ڪربلا ۾ شهيد ٿيا آهن. ڏسو:

(١) جلاء العيون ج٢ ص٥٦٩-٥٧٠ مقاتله خويشان آنحضرت - ايران
(٢) ناسخ التواريخ ج٢ ص٣٣٢-٣٣٨ در احوالات سيد الشهدآء ايران
(٣) اعلام الوريٰ ص٢٠٣ اولاد امير المؤمنين وعددهم واسمآءهم - ايران

ياد رهي ته حضرت امام حسين رضہ جو فرزند "ابوبکر" به ڪربلا ۾ شهيد ٿيو آهي. مطلب ته اهل بيت مان به ابوبکر ڪربلا ۾ شهيد ٿيا آهن ۽ ٽيون ابوبڪر يعني زين العابدين رح واپس وريو آهي.

شيعه حضرت علي رضہ جي هڪ فرزند حضرت عباس رح کي "غازي عباس" جي نالي سان ياد ڪندا آهن. اهو ڪربلا ۾ شهيد ٿيو آهي. پر ياد رکو سندس سڳو ڀاءُ حضرت عثمان بن علي رح به ڪربلا ۾ شهيد ٿيو آهي. ٻنهي جي والده محترمه "ام البنين" بنت حزام هئي. افسوس هن ڳالهه جو آهي ته حضرت عباس رح کي وڏيءَ عزت ۽ احترام سان ياد ڪيو وڃي ٿو، پر سندس مظلوم ڀاءُ حضرت عثمان رح کي بلڪل وساريو ويو آهي. اهو ظلم فقط هن ڪري آهي ته ان جو نالو "عثمان" آهي؟

قارئين ڪرام! اوهان ئي انصاف جي اک سان فيصلو ڏيو ته شيعن ڪڏهن به ڪنهن مجلس يا موقعي تي ظاهر ظهور انهن شهيدن جا اسمآء گرامي ورتا آهن. "هرگز نه" اصل حقيقت هيءَ آهي ته انهن جي ٽن خليفن سان دشمني آهي. ان جي ساڙ سبب حضرت علي رضہ جي انهن ٽن شهيد فرزندن جا اهڙا نالا نتا وٺن. هوڏانهن ائمہ اهل بيت پنهنجيءَ اولاد تي اهي نالا رکي، ڪين يادگيريءَ ڪان نه وساريو آهي. هنن پنهنجي اولاد تي اهڙا نالا رکي صاف ثابت ڪري ڏيکاريو ته اسان جي پاڻ ۾ محبت آهي. اسان کي انهن بزرگن جي عزت و عظمت جو اقرار آهي. جيڪڏهن ڪين ٽن خليفن سان ميٺ محبت ۽ سڪ جو سلوڪ نه هجي ها ته اهي پنهنجيءَ اولاد تي انهن جا نالا هرگز نه رکن ها. هتان ثابت ٿيو ته صحابہ ڪرام رضہ ۽ ائمہ اهل بيت جو پاڻ ۾ پيار ئي پيار هو.

Scanned by CamScanner

باب ڇهون

حضرت ابوبڪر صديق رضہ، سندس اهليہ اسمآء بنت عُميس رضہ، حضرت عمر فاروق رضہ ۽ حضرت عثمان رضہ جو اهل بيت سان سهڻو سلوڪ

حضرت رسول الله ﷺ جن فاطمة الزهريٰ رضہ جي نڪاح ۾ خلفاء ثلاثہ يعني حضرت ابوبڪر رضہ، حضرت عمر رضہ ۽ حضرت عثمان غني رضہ کي شاهد بنايو

• حضرت انس رضہ کان روايت آهي تہ حضرت رسول الله صلي الله عليہ وسلم جن مون کي ارشاد فرمايو: "اي انس رضہ! تون ڄاڻين ٿو تہ جبرئيل عليہ السلام، الله تعاليٰ جي طرفان ڪهڙو حڪم آندو آهي." حضرت انس رضہ عرض ڪيو تہ الله ۽ سندس رسول صلي الله عليہ وسلم بهتر ڄاڻن ٿا.

قال امرني ان ازوج فاطمة من علي فانطلق فادع لي ابابكر و عمر وعثمان وعليا وطلحة و الزبير وبعددهم من الانصار (١) كشف الغمہ ج١ ص٣٤٨ ذكر تزويجہ فاطمہ رضہ (٢) بحار الانوار ج٤٣ ص١١٩ تاريخ سيدة النساء فاطمہ رضہ (٣) فاطمة الزهريٰ ص٣٨ موسسة البلاغ ايران

پاڻ سڳورن صلي الله عليہ وسلم جن فرمايو مون کي الله حڪم ڪيو آهي تہ فاطمہ رضہ کي علي رضہ سان شادي ڪرايان. پوءِ تون وڃ، ڄمون ڏانهن ابوبڪر، عمر، عثمان، علي، طلحہ (رضي الله عنهم) ۽ اوترا انصار بہ سڏي اچ.

حضرت ابوبکر صديق رضہ ۽ حضرت عمرفاروق رضہ جو ان نکاح تي خوش ٿيڻ

• جڏهن ابوبکر صديق رضہ، عمر فاروق رضہ ۽ سعد بن معاذ رضہ، مسجد نبوي ۾ ان نکاح جي ڳالهہ ٻڌي تہ اهي ٽئي حضرت علي رضہ کي خوشخبري ۽ مبارک ڏيڻ لاءِ مسجد مان نڪري کيس ڳولهڻ لڳا. سلمان فارسي رضہ فرمائي ٿو تہ جڏهن انهن حضرت علي رضہ کي گهر ۾ نہ لڌو تہ کيس ڳولهيندي هک باغ ۾ ڏٺائون. علي المرتضيٰ رضہ جڏهن انهن کي ڏٺو تہ کانئن اچڻ جو سبب پڇيو. حضرت ابوبکر صديق رضہ فرمايو تہ رسول الله صلي الله عليه وسلم توکي فاطمه رضہ نکاح ۾ ڏئي ٿو. کيس اهڙو حکم الله تعاليٰ جي طرفان ٿيو آهي. حضرت علي رضہ اها ڳالهہ ٻڌي ڏاڍو خوش ٿيو ۽ پاڻ حضرت ابوبکر ۽ عمر ضہ جي خوشيءَ جو اظهار هنن لفظن ۾ فرمايائون:

ففرحا بذالک فرحًا شديدًا ورجعا معي الي المسجد

اهي ٻئي ان نکاح سان ڏاڍو خوش ٿيا ۽ مون سان گڏجي مسجد ڏانهن موٽيا.

(١) جلاء العيون ج١ ص١٦٩ زندگاني فاطمة الزهريٰ رضہ – ايران
(٢) کشف الغمہ ج١ ص٣٥٨ في تزويجہ فاطمة عليها السلام
(٣) بحار الانوار ج٤٣ ص١٢٩ باب تزويجها عليها السلام
(٤) دلائل الامامة طبري ص١٦ خبر خطبتها عليها السلام

حضرت علي المرتضيٰ ۽ سيده فاطمة الزهريٰ رضہ جي شاديءَ ۾، حضرت عثمان رضہ ڀرپور مالي تعاون کيو. ان کري رسول الله ﷺ جن کيس خير جي دعا فرمائي. سيده جي ڏاج خريد کرڻ لاءِ ابوبکر رضہ کي منتخب کيو ويو.

قارئين کرام! صحابہ کرام رضي الله عنهم جي دشمن جون دليون، ضد عناد ۽ بغض سان ڀريل آهن. ان کري کين حق سمجهڻ ۾ نٿو اچي

۽ نہ وري ڪا حق جي ڳالهہ انهن جي دلين ۾ داخل ٿئي ٿي. مؤرخين شيعہ، علي بن عيسيٰ اربيلي (المتوفي سن٦٩٣هہ) ۽ محدث باقر مجلسي (المتوفي سن١١١١هہ) صريحاً ۽ صاف لفظن ۾ حضرت علي رضہ جو قول هن طرح نقل ڪن ٿا، جنهن جو ترجمو پيش ڪجي ٿو:

”حضرت علي المرتضيٰ رضہ فرمايو تہ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن منهنجي سامهون آيا. ارشاد فرمايائون: اي ابو الحسن (علي بن ابي طالب رضہ) تون هاٿي وڃ، پنهنجي زره وڪٽي، ان جي رقم مون وٽ آڻ تہ جيئن مان تنهنجي لاءِ ۽ پنهنجي نياٽيءَ فاطمہ رضہ لاءِ اهي شيون تيار ڪري وٺان، جيڪي توهان ٻنهي لاءِ مناسب هجن. حضرت علي رضہ فرمايو: مان زره چار سؤ ڪارن هجري درهمن جي عيوض حضرت عثمان بن عفان رضي الله عنه کي ڏنم (اهي درهم پلي قسم جا آهن، جيڪي هجر قبيلي ڏانهن منسوب آهن) جڏهن مان ان کان درهم ورتا ۽ هن مون کان زره ورتي تہ فرمايائين: ”اي علي رضہ! مان توکان زياده ان زره جو حقدار نہ آهيان. هن وقت توکي درهمن جي ضرورت آهي. مان چيو ”هائو“

قال: فان الدرع هديه مني فاخذت الدرع والدراهم واقبلت الي رسول الله صلي الله عليه وسلم فطرحت الدرع والدراهم بين يديه واخبرته بما كان من امر عثمان فدعاله بخير

حضرت عثمان رضہ فرمايو: ”اي علي رضہ! هي زره منهنجي طرفان توکي هديہ آهي. حضرت شير خدا رضہ فرمايو مان زره ۽ دراهم کڻي حضرت رسول ﷺ جي خدمت ۾ آيس. اهي ٻئي شيون سندن آڏو رکي حضرت عثمان رضہ واري ڳالهہ بہ ٻڌايم. پاڻ سڳورن ﷺ جن حضرت عثمان لاءِ خير جي دعا گهري.

(١) ڪشف الغمه ج١ ص٣٥٩ في تزويجه فاطمة عليها السلام
(٢) بحار الانوار ج٤٣ ص١٣٠ تاريخ سيدة النساء فاطمة الزهريٰ رضہ

• باقر مجلسي پنهنجي ڪتاب جلاء العيون ۾ لکي ٿو، جنهن جو هتي ترجمو پيش ڪجي ٿو:

Scanned by CamScanner

”حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن ٻہ مٿيون درهمن جون ڀري حضرت ابوبڪر رضہ جي حوالي ڪيون ۽ کيس بازار ۾ وڃڻ جو حڪم فرمايو تہ فاطمہ رضہ جي شاديءَ لاءِ ڪپڙا ۽ ٻيو مناسب سامان خريد ڪري اچي. حضرت عمار بن ياسر رضہ ۽ ڪجھ ٻيا صحابہ رضہ، حضرت ابوبڪر رضہ سان گڏجي بازار ڏانهن روانا ٿيا. هرهڪ جنهن شيءِ کي پسند پيو ڪري، اها شيءِ حضرت ابوبڪر رضہ کي پيو ڏيکاري. ان جي مشوره سان ئي شيون خريد ڪيون ويون.“

سيده فاطمہ رضہ جي لاءِ انهن بزرگن حضرت ابوبڪر رضہ جي مرضيءَ سان هيٺيون شيون خريد ڪيون:

هڪ ڪپڙن جو وڳو، هڪ سوَڙ، هڪ خيبر جي ڪاري چادر، هڪ واٽيل کٽ، بستري جا ٻہ گدا، هڪ گدي ۾ کجيءَ جو ڪاٻرهو تہ ٻئي ۾ رڍ جا وار هئا. هڪ گاهہ سان ڀريل ويهاڻو، هڪ اوني ڪپڙو، هڪ چمڙي جي مشڪيزه، کير لاءِ هڪ ڪاٺ جو پيالو، هڪ دلو ۽ هڪ ٺڪر جو ڪونرو.

بازار مان جڏهن اهو سامان خريد ڪيو ويو تہ سيد فاطمہ رضہ جي ڏاج جي سامان جون ڪجھ شيون صديق اڪبر رضہ کنيون تہ باقي ٻيون شيون ٻين صحابہ ڪرام رضہ کنيون. جڏهن اهو سامان حضور صلي الله عليه وسلم جي خدمت ۾ پيش ڪيو ويو تہ پاڻ سڳورن صلي الله عليه وسلم جن هرهڪ شيءِ مٿي کڻي، هيءَ دعا فرمائي: ”اي الله! منهنجي اهل بيت لاءِ انهن شين ۾ برڪت عطا فرماءِ.“

(١) جلآء العيون ج١ ص١٧٦ زندگاني فاطمة الزهريٰ رضہ
(٢) امالي شيخ طوسي ج١ ص٤٢ مطبوعہ قم - ايران

حضرت ابوبڪر صديق رضہ جي زوجہ اسماء بنت عميس رضہ، بي بي فاطمہ رضہ جي بيماريءَ ۾ خدمت ڪئي ۽ کيس وفات کان پوءِ غسل بہ ڏنو

• شيعن جو بزرگ باقر مجلسي (المتوفي سن١١١١ھ) لکي ٿو:

Scanned by CamScanner

در كشف الغمه وغير آن روايت كرده اند كہ چون وفات فاطمه نزديک شد، اسمآء بنت عُميس راگفت كہ آبي بيار كہ من وضؤ بسازم پس وضو ساخت

كشف الغمه ۽ ٻين كتابن ۾ روايت آهي تہ جڏهن فاطمه رضہ وفات جي قريب ٿي تہ اسمآء بنت عُميس رضہ كي چيائين پاڻي آڻ تہ مان وضو كريان، پوءِ وضو كيائين.

(١) جلاء العيون ج١ ص٢٣٦ زندگاني فاطمه رضہ
(٢) كشف العمہ ج١ ص٥٠٠ في وفاتها عليها السلام
(٣) منتهي الآمال ج١ ص١٣٧ دربيان وفات فاطمه عليها السلام

• پس حضرت امير المؤمنين واسمآء اوراغسل دادند

فاطمہ رضہ كي حضرت علي رضہ ۽ اسماء رضہ (زوجہ ابوبكر صديق رضہ) غسل ڏنو.

(١) جلاء العيون ج١ ص٢٣٥ زندگاني فاطمه رضہ
(٢) احتجاج طبرسي حاشيه ج١ ص١٢٦ احتجاج امير المؤمنين
(٣) نزل الابرار في مناقب اهل البيت الاطهار ص٧٧ مطبوعه ايران
(٤) بحار الانوار ج٤٣ ص١٩٠ تاريخ سيدة النساء رضہ - بيروت
(٥) كشف الغمہ ج١ ص٥٠٠ في وفاتها عليها السلام

حضرت ابوبكر صديق رضہ ۽ حضرت عمر فاروق رضہ، حضرت علي رضہ كان فاطمه رضہ جي تندرستي بابت پڇا كئي

• شيعن جو سليم بن قيس هلالي (المتوفي سن٩٠هہ) لكي ٿو:

وكان علي عليه السلام يصلي في المسجد الصلوٰت الخمس فلما صليٰ قال ابوبكر و عمر كيف بنت رسول الله صلي الله

حضرت علي رضہ پنج وقت نماز (باجماعت) مسجد ۾ پڙهندو هو. هڪ ڀيري جڏهن نماز پڙهيائين تہ ابوبكر رضہ ۽ عمر رضہ كانئس فاطمة الزهريٰ رضہ جي بيماريءَ بابت پڇا كئي تہ رسول الله ﷺ جي نياڻيءَ جي

عليه وسلم. طبيعت ڪيئن آهي؟

(١) ڪتاب سليم بن قيس ص٢٥٣ مطبوعه قم - ايران

(٢) بحار الانوار ج٣ ص١٩٩ مطبوعه بيروت - لبنان

حضرت حسن ۽ حسين رَضِيَ اللهُ عَنۡهُمَا جي بيمار ٿيڻ تي ابوبڪر صديق رضہ ۽ عمر فاروق رضہ کانئن پڇڻ ويا

وعن ابن عباس رضہ قال: مرض الحسن والحسين فعادهما جدهما رسول الله صلي الله عليه وسلم ومعه ابوبكر و عمر رضي الله عنهما

كشف الغمه ج١ ص٣٠٢ مانزل فيه عليه السلام من القرآن

حضرت عبدالله بن عباس رضہ کان روايت آهي تہ حسن ۽ حسين رضہ بيمار ٿي پيا تہ سندن نانو حضرت رسول الله ﷺ ۽ ان سان گڏ ابوبڪر ۽ عمر رَضِيَ اللهُ عَنۡهُمَا تندرستي بابت پڇڻ ويا.

حضرت ابوبڪر صديق رضہ پيار مان حضرت حسن رضہ کي ڪُلهن تي کنيو تہ حضرت علي المرتضيٰ رضہ مُشڪيو

صليٰ ابوبكر رضي الله عنه صلواة العصر، ثم خرج يمشي ومعه علي عليه السلام فراي الحسن يلعب بين الصبيان فحمله ابو بكر عليٰ عاتقه وقال: بابي شبيه بالنبي ليس شبيها بعلي وعلي عليه السلام

حضرت ابوبڪر رضہ ٽيپهريءَ جي نماز پڙهي ٻاهر نڪتو. ان سان گڏ حضرت علي رضہ بہ هو. ڏٺائين تہ حضرت حسن رضہ ٻارن سان کيڏي رهيو آهي، پوءِ ابوبڪر رضہ کيس پنهنجي ڪُلهن تي کنيو ۽ فرمايائين: منهنجو پيءُ ماءُ تو تان قربان! هي نبيءَ سان مشابہ آهي ۽

يضحک علي ءَ رضہ سان مشابہ نہ آهي. ان وقت علي عليه السلام کِلي پيو.
(کشف الغمہ ج١ ص٠ ٥٥ في فضائله)

خلاصہ ڪلام

هن باب مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:

(١) حضرت رسول الله ﷺ جن پنهنجي صاحبزاديءَ فاطمہ رَضِيَ اللہُ عَنُهَا جي نڪاح ۾ خلفآء ثلاثہ (يعني ٽن خليفن) کي شاهد ڪري، سندن ايمان، اسلام ۽ فضيلت کي ظاهر فرمايو.

(٢) ان نڪاح تي ابوبڪر صديق رضہ، عمر فاروق رضہ ۽ علي المرتضيٰ رضہ ڏاڍو خوش ٿيا.

(٣) حضرت علي رضہ جي شاديءَ ۾، حضرت عثمان رضہ ڀرپور مالي تعاون ڪيو.

(٤) ان مالي تعاون ڪرڻ تي، حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن، حضرت عثمان رضہ کي خيرّ ۽ برڪت جي دعا فرمائي.

(٥) بي بي فاطمہ رضہ جي ڏاج وٺڻ لاءِ، حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن خليفہ اول حضرت ابوبڪر صديق رضہ کي منتخب ڪيو. اهو ان تي اعتماد جو دليل آهي.

(٦) حضرت ابوبڪر ۽ عمر فاروق رضہ، بي بي فاطمة رضہ جئ صحت بابت حضرت علي رضہ کان پڇا ڪئي.

(٧) حضرت حسنين رَضِيَ اللہُ عَنُهُمَا کان صديق رضہ ۽ فاروق رضہ صحت بابت پڇڻ ويا.

(٨) حضرت ابوبڪر صديق رضہ، حضرت حسن رضہ کي ڪُلهن تي کنيو تہ حضرت علي رضہ مُشڪيو. هيءَ خوشيءَ جي علامت آهي.

(٩) حضرت ابوبڪر صديق رضہ جي زوجہ اسمآء بنت عُميس رضہ، سيده فاطمہ رضہ کي آخري غسل ڏنو. بي بي سڳوري رضہ جي، حضرت علي المرتضيٰ کي آخري وصيت بہ اها هئي تہ مون کي حضرت ابوبڪر صديق رضہ جي گهرواري حضرت اسمآء بنت عُميس غسل ڏئي.

قارئين ڪرام! اوهان غور ڪيو تہ ابوبڪر صديق رضہ ۽ عمر فاروق رضہ جو اهل بيت سان ڪيترو نہ پيار ۽ محبت جو سلوڪ آهي. اهي هڪ ٻئي سان ڏک سک ۾ شامل رهيا آهن. جيڪڏهن صديق رضہ کان سيده فاطمہ رضہ ناراض هجي ها تہ اُن جي گهر واريءَ محترمہ اسماءَ رضہ کان هرگز خدمت نہ وٺي ها ۽ جي صديق رضہ فاطمہ رضہ کان ناراض هجي ها تہ بي بي اسماءَ رضہ کي ان جي خدمت ۽ غسل ڏيڻ لاءِ اجازت نہ ڏئي هئا. انهن ڳالهين مان صاف ظاهر آهي تہ انهن حضرات (صحابہ ۽ اهل بيت رضہ) جو پاڻ ۾ پيار ئي پيار هو.

قارئين ڪرام کي معلوم هجي تہ سيدة النساء فاطمة الزهريٰ رضہ جي شادي مبارڪہ سن ۲ هجري ۾، بعثت نبوت جي سن۱۵ ۾ ٿي آهي. ان شاديءَ ۾ حضرت ابوبڪر صديق، حضرت عمر فاروق ۽ حضرت عثمان غني رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ هڪ بهترين ۽ مثالي ڪردار ادا ڪيو، جيڪو تاريخ جي اوراق ۾ سونهري حروف ۾ مرقوم آهي. مان صحابہ ڪرام جي دشمنن کان پڇان ٿو:

(۱) بقول توهان جي، جيڪڏهن اهي ٽئي عظيم صحابہ رضہ مؤمن نہ هئا . بلڪ منافق وغيره هئا (نعوذ بالله منها) تہ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن انهن کي سيدة فاطمہ رضہ جي نڪاح ۾ گواهہ ڇو بنايو؟

(۲) حضرت علي المرتضيٰ رضہ، حضرت عثمان رضہ جو مالي تعاون ڇو قبول ڪيو؟

(۳) حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن صديق اڪبر رضہ کي، ڏاج جي سامان خريد ڪرڻ لاءِ ڇو منتخب فرمايو؟

(۴) رحمة للعالمين، حضرت محمد مصطفيٰ صلي الله عليه وسلم جن حضرت عثمان رضہ لاءِ خير جي دعا ڇو فرمائي؟

هتان صاف ظاهر آهي تہ حضرت عثمان رضہ اهل بيت جو وڏو همدرد ۽ خيرخواہ هو. نبي اڪرم صلي الله عليہ وسلم جن ان کي مؤمن سمجهي ڪيس خير ۽ برڪت جي دعا فرمائي. بالفرض جي حضرت عثمان رضہ مؤمن نہ هجي ها تہ الله عزوجل، حضرت رسول الله

صلي الله عليه وسلم کي ان جي حق ۾ دعا ڪرڻ کان منع فرمائي ها.
چوٿو نزولِ وحيءَ جو زمانو هو، قرآن ڪريم ۾ رسول الله صلي الله عليه وسلم کي منافق جي باري ۾ دعا گهرڻ کان منع ڪئي ويئي آهي.

ياد رکو! اهل بيت ۽ صحابہ رضہ جي درميان، عداوت ۽ ناراضگيءَ جو نام و نشان ئي نہ ٿو ملي. اُهي پاڻ ۾ رحيم ۽ شفيق هئا.

Scanned by CamScanner

باب ستون

حضرت رسول الله ﷺ جن، پنهنجي زندگيءَ ۾ ئي، ابوبڪر صديق رضہ کي پنهنجي مصلي تي امامت ڪرڻ جو امر فرمايو. حضرت علي المرتضيٰ ۽ حسنين رضہ ڪيس امام سمجهي، پٺيان نماز پڙهندا رهيا

حضرت ابوبڪر صديق رضہ جي نماز ۾ امامت بابت، اهل سنت و جماعت جي ڪتابن مان واضح ثبوت

• هڪ ڀيري حضور صلي الله عليه وسلم جن، بيماريءَ جي حالت ۾ بار بار فرمائي رهيا هئا تہ ماڻهن عشاء جي نماز پڙهي آهي؟ عرض ڪيو ويو تہ "حضور! اوهان جي انتظار ۾ آهن. رحمة للعالمين نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جن هڪ شخص کي حضرت ابوبڪر صديق رضہ ڏانهن موڪليو تہ اُهو اچي ماڻهن کي نماز پڙهائي.

فَقَالَ اِنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَاْمُرُكَ اَنْ تُصَلِّيَ بِالنَّاسِ (بخاري ڪتاب الاذان مسلم ڪتاب الصلواة)

پوءِ ان شخص چيو تہ (اي ابوبڪر!) رسول الله صلي الله عليه وسلم توکي حڪم ٿو ڪري تہ تون ماڻهن کي نماز پڙهاءِ.

• عَنْ عَائِشَةَ قَالَتْ لَمَّا ثَقُلَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. جَآءَ بِلَالٌ يُؤْذِنُهٗ بِالصَّلٰوةِ فَقَالَ مُرُوْٓا اَبَا بَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ

(مسلم ڪتاب الصلواة)

حضرت ام المؤمنين عائشه صديقہ رضہ کان روايت آهي تہ رسول الله ﷺ جي بيماريءَ واري زماني ۾ حضرت بلال رضہ ڪين نماز پڙهائڻ لاءِ عرض ڪيو. پاڻ ﷺ فرمايائون تہ ابوبڪر رضہ کي چئو تہ ماڻهن کي نماز پڙهائي.

• عَنْ اَنَسٍ قَالَ لَمْ يَخْرُجْ اِلَيْنَا نَبِيُّ اللهِ صَلَّي اللهِ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثًا فَاُقِيْمَتِ الصَّلٰوةُ فَذَهَبَ اَبُوْبَكْرٍ يَتَقَدَّمَ
(مسلم كتاب الصلواة)

حضرت انس رضہ كان روايت آهي تہ رسول الله صلي الله عليه وسلم جن پنهنجي (آخري) بيماريءَ ۾ ٽن ڏينهن تائين اسان کي نماز پڙهائڻ لاءِ نہ نڪتا. انهن ڏينهن ۾ ابوبكر صديق رضہ امامت كندو رهيو.

• حضرت سهل بن سعد رضہ كان روايت آهي تہ بني عمرو بن عوف ۾ كجهہ جهيڙو ٿيو، اهو احوال حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم کي ڏنو ويو. پاڻ كريم صلي الله عليه وسلم جن ظهر جي نماز پڙهائي، پوءِ انهن ۾ صلح كرائڻ لاءِ تشريف فرما ٿيا ۽ حضرت بلال رضہ کي حكم فرمايائون:

يَا بِلَالُ اِذَا حَضَرَ الْعَصْرُ وَلَمْ اٰتِ فَمُرْ اَبَابَكْرٍ فَلْيُصَلِّ بِالنَّاسِ وَلَمَّا اَذَّنَ بِلَالٌ ثُمَّ اَقَامَ، فَقَالَ لِاَبِيْ بَكْرٍ تَقَدَّمْ فَتَقَدَّمَ فَدَخَلَ فِي الصَّلٰوةِ
(نسائي باب استخلاف الامام اذا غاب)

اي بلال رضہ! جڏهن ٽيپهريءَ جي نماز جو وقت اچي ۽ مان نہ اچان تہ تون ابوبكر رضي الله عنه کي چئجانءِ تہ ماڻهن کي نماز پڙهائي. جڏهن بلال رضي الله عنه اذان ڏني، پوءِ تكبير چيائين ۽ ابوبكر رضي الله عنه کي عرض كيائين تہ اڳي ٿي نماز پڙهاءِ، پوءِ ابوبكر صديق رضي الله عنه نماز شروع كئي.

• قطب رباني، حضرت پيران پير سيد شيخ عبدالقادر جيلاني، بغدادي رح (المتوفي سن٥٦١هہ) حضرت علي المرتضيٰ كان روايت آڻي ٿو:

اَنَّ النَّبِيَّ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِسْتَخْلَفَ اَبَابَكْرِ نِ الصِّدِّيْقَ

حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن پنهنجي بيماريءَ وارن ڏينهن ۾، ابوبكر

رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ فِيْ اِقَامَةِ الصَّلٰوةِ الْمَفْرُوْضَةِ اَيَّامَ مَرْضِهٖ

صديق رضہ کي پنهنجي مصلي تي فرضي نماز لاءِ خليفو مقرر ڪيو.

(غنية الطالبين ج١ ص٢٧٨ عربي مع اردو مطبوعہ ڪراچي)

قارئين ڪرام! حوالن جا تہ انبار آهن، پر ڪتاب جي ضخيم ٿيڻ جي خوف ڪان اختصار ڪان ڪم ورتان ٿو. هاڻي اچو تہ اوهان کي شيعن جي معتبر ۽ مستند ڪتابن مان بہ ڪجھ حوالا ڏيکاريان، جن ۾ ثابت آهي تہ حضرت ابوبڪر صديق رضہ جي پٺيان، حضرت علي المرتضيٰ حسنين ۽ جميع صحابہ ڪرام رضي الله عنهم نماز پڙهي آهي. پر سندس خلافت جي دور ۾ بہ پڙهندا رهيا.

حضرت ابوبڪر صديق رضہ جي اقتداء ۾ حضرت علي، حضرت حسن ۽ حضرت حسين رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ، حضرت رسول الله ﷺ جي حياتي مبارڪ ۾ يا صديق جي دور خلافت ۾ نماز پڙهندا رهيا. ڪتب شيعہ مان واضح ثبوت

- شيعن جو علامہ ابراهيم بن حسين الدنبلي (المتوفي سن١٢٩١هہ) الدرة النجفيہ شرح نهج البلاغہ ۾ ۽ عبدالحميد بن هبة الله المدائني الشهير بابن ابي الحديد (المتوفي سن٦٥٦هہ) لکن ٿا:

ثم اشتد به المرض وكان عند خفة مرضه يصلي بالناس بنفسه وقداختلف في صلواته بهم فالشيعة تَزعَمُ انه لم يُصَل بهم الا صلّواة واحدةً

پوءِ سندن مرض وڌي ويو. حضرت رسول الله ﷺ جن ان وقت تائين خود پاڻ ماڻهن کي نماز پڙهائيندا رهيا، جيسين بيماري گهٽ رهي. جماعت سان پاڻ سڳورن ﷺ جي نماز پڙهڻ ۾ شيعن جو اختلاف آهي. آهي

وَهِيَ الصَّلَواةُ الَّتِي خَرَجَ رَسُوْلُ الله صلي الله عليه وسلم فيها يتهادي بين علي والفضل فقامَ في المحراب مقامه وتاخر ابوبكر، والصحيح عندي وهو الاكثر الاشهر انها لم تكن آخر الصلواةِ في حياته صلي الله عليه وسلم بالناس جماعة وان ابابكر صليٰ بالناس بعد ذالک يومين ثم مات.

گمان ٿا ڪن تہ پاڻ ڪريم ﷺ جن رڳو هڪ نماز اها پڙهائي هئي، جنهن لاءِ پاڻ حضرت علي رضہ ۽ فضل رضہ جي سهاري سان گهر کان نڪتا ۽ صديق اڪبر رضہ جي جڳهہ محراب ۾ اچي بيٺا ۽ ابوبڪر رضہ پوئتي هٽي ويو. منهنجي خيال ۾ صحيح هي آهي ۽ اهوئي مشهور آهي تہ پاڻ ڪريم ﷺ جن جي جماعت سان هيءَ آخري نماز نہ هئي. بلڪ ان کان پوءِ بہ ڏينهن ابوبڪر رضہ ماڻهن کي نماز پڙهائي، پوءِ حضور ﷺ جن وصال ڪري ويا.

(١) الدرة النجفيه شرح نهج البلاغه ص٢٢٥ طبع نجف عراق

(٢) ابن ابي الحديد شرح نهج البلاغه ج١ ص١٨۴ مطبوعه قم ايران.

• شيعن جو محدث احمد بن علي بن ابي طالب طبرسي ۽ سندن مفسرالقرآن علي بن ابراهيم قمي (المتوفي سن٣٠٧هہ لکن ٿا:

ثم قام وتهيا للصلواة و حضر المسجد وصليٰ خلف ابي بكر

پوءِ حضرت علي رضہ اُٿيو ۽ نماز جي تياري ڪري مسجد ۾ حاضر ٿيو ۽ ابوبڪر رضہ جي پٺيان نماز پڙهائين.

(١) احتجاج طبرسي ج١ ص١٢٦ مطبوعه نجف(٢) تفسير قمي ج٢ ص١٥٩ نجف - عراق

• شيعن جو بزرگ سليم بن قيس هلالي (المتوفي سن٠٩هہ) لکي ٿو:

وكان علي عليه السلام يصلي حضرت علي رضہ پنج وقت نماز

في المسجد الصلوات الخمس فلما صليٰ قال ابوبكر و عمر كيف بنت رسول الله صلي الله عليه وسلم.

(كتاب سليم بن قيس ص٢٥٣ مطبوعه قم - ايران)

مسجد ۾ پڙهندو هو. هڪ ڀيري جڏهن نماز پڙهيائين تہ ابوبڪر رضہ ۽ عمر رضہ، بي بي فاطمة رضہ جي بيماريءَ بابت پڇا ڪئي. (اي علي رضہ) رسول الله صلي الله عليه وسلم جي نياڻيءَ جي طبيعت ڪيئن آهي؟

ياد رهي تہ ڪتاب سليم بن قيس، شيعه مذهب جو نهايت معتبر ۽ مستند آهي. هن مان بہ ثابت ٿيو تہ حضرت ابوبڪر صديق رضہ، حضرت عمر فاروق رضہ ۽ حضرت علي المرتضيٰ رضہ مسجد ۾ گڏجي نماز پڙهندا هئا. وري سيده فاطمه رضہ جي طبيعت جي باري ۾ پڇي رهيا آهن تہ بنت رسول الله ﷺ جي طبيعت ڪيئن آهي؟

هتان صاف ظاهر آهي تہ سندن درميان محبت، الفت، همدردي ۽ پيار هو. پاڻ ۾ ڪابہ دشمني يا رنجش وغيره نہ هئي. بلڪ هي حضرات رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ جو زنده مثال هئا.

- شيعن جو محدث، محمد بن محمد بن الاشعث الكوفي (المتوفي سن هہ) روايت آڻي ٿو:

عن علي بن ابي طالب عليه السلام قال لما استخلف ابوبكر صعد المنبر في يوم الجمعة وقد تهيا الحسن والحسين للجمعة

حضرت علي بن ابي طالب رضہ کان روايت آهي، جڏهن حضرت ابوبڪر رضہ خليفو مقرر ٿيو، جمع جي ڏينهن منبر تي چڙهيو تہ حسن رضہ ۽ حسين رضہ جمعي نماز پڙهڻ لاءِ تياري ڪئي.

الجعفريات مع قرب الاسناد ص٢١٢ مطبوعه قم - ايران

مقام غور

شيعه سُني ڪتابن مان واضح ٿيو تہ سيد المرسلين نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي بيماريءَ واري زماني ۾، صديق اڪبر

Scanned by CamScanner

رضہ ئي نماز پڙهائيندو رهيو. ڪيس حڪم به اهوئي هو. جميع صحابه ڪرام رضہ ۽ اهل بيت عظام رضہ سندس پٺيان نماز پڙهندا رهيا. پاڻ ڪريم ﷺ جن نماز جي امامت لاءِ، حضرت ابوبڪر صديق رضہ ڪان سواءِ ٻئي ڪنهن کي به منتخب نہ ڪيو. ائين نہ فرمايائون تہ منهنجو چاچو عباس رضہ يا سؤٽ علي رضہ نماز پڙهائي. بلڪ سندن حياتي مبارڪ ۾ ئي حضرت علي رضہ ۽ حضرت عباس رضہ، صديق اڪبر رضہ جي پٺيان نماز پڙهندا رهيا. تاريخ ان باب ڪان خالي آهي، ڪوبہ ثابت ڪري نٿو سگهي تہ رَحۡمَةٌ لِّلۡعَالَمِيۡنَ نبي آخرُ الزّمَان، سَيِّد المُرۡسَلِين، امَامُ القِبۡلَتَين حضرت محمد مصطفيٰ احمد مجتبيٰ صلي الله عليه وسلم جن پنهنجي مصلي تي، پنهنجي حياتي مبارڪ ۾، حضرت ابوبڪر صديق رضہ ڪان سواءِ ڪنهن ٻئي کي نماز لاءِ امام مقرر ڪيو هجي.

شيعن جو عقيدو آهي تہ حضرت ابوبڪر رضہ مؤمن نہ آهي، بلڪ منافق هو. (نَعُوۡذُبِاللهِ مِنۡهَا) جي ائين هجي ها تہ حضور صلي الله عليه وسلم ڏانهن وحيءَ ذريعي، حضرت ابوبڪر صديق رضہ کي مصلي تي بيهارڻ جي ممانعت اچي وڃي ها. پياري پيغمبر صلي الله عليه وسلم جو حضرت ابوبڪر صديق رضہ کي مصلي تي امام ڪري بيهارڻ، مٿس ايمان تي تصديق جي مُهر هڻڻ آهي.

ان ڪان سواءِ هي ڳالهہ بہ ثابت آهي تہ "نماز" دين جو رڪن آهي. دين جي معاملي ۾ رسول الله صلي الله عليه وسلم خود پنهنجي مرضيءَ تي نٿو ڳالهائي. جيئن ارشاد رباني آهي:

وَمَا يَنۡطِقُ عَنِ الۡهَوٰىؕ اِنۡ هُوَ اِلَّا وَحۡيٌ يُّوۡحٰى ٥

(النجم آيت ٣)

۽ نڪي (نفس جي) سڌ ڪان ڳالهائيندو آهي. هي (قرآن) رڳو وحي آهي جو موڪليو ويندو آهي.

حضور صلي الله عليه وسلم جو فرمائڻ: "مُرُوۡا اَبَابَڪۡرٍ فَلۡيُصَلِّ بِالنَّاسِ" يعني ابوبڪر رضہ کي چئو تہ اهو ماڻهن کي نماز پڙهائ...

معلوم ٿيو تہ الله تعاليٰ جي طرفان ڪين اهوئي حڪم هو تہ ابوبڪر صديق مصلي تي امامت ڪرائي.

ڪي تعصبي شيعہ چوندا آهن تہ مصلي تي پنهنجيءَ مرضيءَ سان زور تي بيهندو هو. رسول الله صلي الله عليہ وسلم جو ڪيس حڪم ڪونہ هو. بقول شيعہ جي ائين هجي ها تہ صحابہ ڪرام رضہ کيس مصلي تان ڇونہ هٽايو؟ هن وقت ڪوبہ، ڪنهن امام جي مصلي يا منبر تي بغير اجازت جي بيهي نٿو سگهي تہ امام الانبياء محمد مصطفيٰ صلي الله عليہ وسلم جي مصلي تي پنهنجيءَ مرضيءَ سان خودبخود بيهڻ جي ڪير جرئت ڪندو؟ ان ڪي ڪوبہ صاحب فهم تسليم ڪري نٿو سگهي. هتان ثابت ٿيو تہ حضرت رسول الله صلي الله عليہ وسلم کي ابوبڪر صديق رضہ ئي سيني صحابہ ڪرام رضہ ۾ افضل ۽ اعليٰ نظر آيو، جو کيس نماز جي امامت لاءِ پنهنجي مصلي تي بيهڻ جو حڪم فرمايائون.

Scanned by CamScanner

باب اٺون

حضور ﷺ ۽ سندن اهل بيت رضہ جي جنازي نماز ۾، صحابہ ڪرام رضہ جي شرڪت

رَحۡمَةٌ لِّلۡعَالَمِيۡنَ، حضرت محمد مصطفيٰ ﷺ جي جنازي مبارڪ ۾ حضرت ابوبڪر صديق رضہ سميت، سيني مهاجرن ۽ انصارن شرڪت ڪئي

رحمة للعالمين، سيد المرسلين، حضرت محمد صلي الله عليه وسلم جن جڏهن دنيا مان وصال فرمايو تہ صحابہ ڪرام رضہ مهاجرن توڙي انصارن مسجد نبوي ۾ جمع ٿيڻ شروع ڪيو. حضرت ابوبڪر صديق رضہ، حضور صلي الله عليه وسلم جي منهن مبارڪ تان ڪپڙو پري ڪري، سندن پيشاني مبارڪ تي چمي ڏني. پاڻ ڪريم صلي الله عليه وسلم جو وصال مبارڪ ام المؤمنين عائشه صديقه رضہ جي گهر مبارڪ ۾ ٿيو. حضرت ابوبڪر صديق رضہ فرمايو تہ مان حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم کان ٻڌو هو، فرمايائون: جتي نبي عَلَيۡهِ السَّلَامُ جو روح قبض ٿئي ٿو، تہ ڪيس اُتي ئي دفن ڪيو وڃي ٿو. ان حديث مطابق سيد المرسلين صلي الله عليه وسلم کي عائشه صديقه رضہ جي گهر مبارڪ ۾ دفن ڪيو ويو. صديق اڪبر رضہ غسل ۽ ڪفن جي ڪم لاءِ حضرت علي المرتضيٰ رضہ، حضرت عباس رضہ ۽ ان جي فرزندن کي مقرر ڪيو.

پاڻ مسجد نبويءَ ۾ مهاجرن ۽ انصارن سان اچي ويٺو. ماڻهن ڪائنس سوال پڇيو تہ: "اي رسول الله جا ساٿي! نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جي جنازي نماز پڙهڻ جو طريقو ڪهڙو آهي؟" پاڻ جواب ۾ فرمايائون تہ هرڪا قوم جدا جدا تڪبير هڻندا، دعا ڪندا ۽ نماز پڙهندا نڪرندا وڃن.

فضائل النبي ترجمہ شمائل الترمذي ۾ امام العصر حضرت

علامه عبدالڪريم قريشي پير شريف وارا مدظله العالي روايت ٿا آڻين: حاڪم مستدرڪ ۾ روايت آهي تہ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن آخري وقت ۾ سيني عزيزن کي پاڻ وٽ گهرايو. اُتي کن ماڻهن عرض ڪيو تہ توهان جي نماز ڪير پڙهائي؟ پاڻ فرمايائون: جڏهن غسل ۽ ڪفن ڏيئي رکو تہ پوءِ گهڙي کن ٻاهر نڪري وڃجو پهريائين حضرت جبرئيل عليه السلام مون تي نماز پڙهندو. پوءِ ميڪائيل عليه السلام ۽ اسرافيل عليه السلام ان کان پوءِ ملڪ الموت. اهي پنهنجي سيني ملائڪن سميت نماز پڙهندا. ان کان پوءِ ٽولا ٽولا ڪري هرڪو نماز پڙهندو وڃي. اها نماز جي ترتيب حضرت ابوبڪر صديق رح ماڻهن کي ٻڌائي (فضائل النبي ترجمه شمائل الترمذي)

اهل سنت جي معتبر ڪتاب سُنن ابن ماجه ۾ آهي تہ ماڻهن ٽولن جي صورت ۾ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم تي نماز ادا ڪئي. مردن، عورتن ۽ ٻارن سيني نماز پڙهي، امام ڪو بہ نہ ٿيو (ڪتاب الجنائز) شيعن جي ڪتابن ۾ بہ چٽائيءَ سان لکيل آهي تہ مهاجرن ۽ انصارن ٽولا ٽولا ٿي نماز پڙهي، ڪو امام مقرر نہ ٿيو.

- شيعن جو محدث محمد بن يعقوب ڪليني (المتوفي سن٣٨١هہ) روايت ٿو آڻي:

عن ابي جعفر عليه السلام قال: لما قبض النبي صلي الله عليه وسلم صلت عليه الملئكة والمهاجرون والانصار فوجا فوجا (اصول ڪافي ج١ ص٤٥١ ڪتاب الحجة - ايران)

حضرت محمد باقر عليه السلام کان روايت آهي تہ جڏهن نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم جو وصال ٿيو تہ مٿس ملائڪن، مهاجرن ۽ انصارن ٽولا ٽولاڪري نماز پڙهي.

صحابہ ڪرام رضہ جا دشمن هي بہ هڪ اجايو اعتراض ڪندا آهن تہ حضور صلي الله عليه وسلم جو جسم اطهر ٽي ڏينهن پيو هو. اڪثر صحابہ رضہ ڪين ڇڏي هليا ويا ۽ سندن آخري ديدار جي شرف

ڪان بہ خالي ٿي ويا. ابوبڪر رضہ مسجد ڇڏي هليو ويو. نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جي جنازي مبارڪ ۾ بہ شريڪ نہ ٿيو.

اهو صريحاً بهتان آهي. صديق اڪبر رضہ جي ئي مشوره سان غسل، ڪفن ۽ دفن جو مسئلو حل ٿيو. جنازي نماز پڙهڻ جي ترتيب بہ ابوبڪر صديق رضہ ئي ٻڌائي. شيعن جي معتبر ۽ مستند ڪتابن لکيو آهي تہ مهاجرن ۽ انصارن مان ڪوبہ نہ رهيو، جنهن جنازه نماز ۾ شرڪت نہ ڪئي هجي.

- شيعن جو سليم بن قيس هلالي، ڪتاب سليم بن قيس ص٧٩ مطبوعہ قم - ايران ۽ احمد بن علي بن ابي طالب طبرسي، ڪتاب احتجاج طبرسي ج١ ص١٠٦ ۾ لکن ٿا:

ثم ادخل عشرة من المهاجرين وعشرة من الانصار فيصلون ويخرجون حَتّىٰ لَمْ يَبْقَ مِنَ الْمُهَاجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ اِلَّا صَلّىٰ عَلَيْهِ

پوءِ حضرت علي رضہ ڏهہ مهاجرن مان ۽ ڏهہ انصارن مان داخل ڪيا. اهي نماز پڙهندا نڪرندا پيا وڃن. تان جو مهاجرن ۽ انصارن مان ڪوبہ نہ رهيو، جنهن حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم تي جنازه نماز نہ پڙهي هجي.

- شيعن جو مجاهد ڪبير سيد محسن الامين العاملي (المتوفي سن١٣٧١هہ) لکي ٿو:

وهكذا كانت الصلواة عليه وسلم حتيٰ صليٰ عليه اهل المدينة واهل العوالي وضواحي المدينة صغيرهم وكبيرهم وذكرهم وانثاهم وَلَمْ يَبْقَ اَحَدٌ مِنهُمْ اِلَّا صَلّىٰ عَلَيْهِ فصلوا عليه يوم الاثنين وليلة الثلثاء حتيٰ الصباح ويوم الثلثاء

پاڻ سڳورن ﷺ جن تي جنازي نماز هن طرح ادا ٿي، جو مديني ۽ ان جي متئين پاسي ۽ آس پاس وارن، ننڍن وڏن، مردن ۽ عورتن سڀني نماز پڙهي. ڪوبہ نہ رهيو. سومر جي ڏينهن ڪان وٺي، اڱاري جي رات ۽ ڏينهن تائين نماز پڙهندا رهيا.

(المجالس السنية في مناقب ومصائب العترة النبوية طبع قم ايران)

• شيعن جو باقر مجلسي (المتوفي سن١١١١ھ) لکي ٿو:

شيخ طبرسي از حضرت امام محمد باقر عليه السلام روايت كرده است كہ ده نفر ده نفر داخل مي شدند برآنحضرت نماز ميكردند بي امامي در روز دوشنبہ وشب سہ شنبه تاصبح روزسه شنبنه تاشام تا آنكہ خورد وبزرک مرد وزن اهل مدينہ واهل اطراف مدينہ همہ برآنحضرت چنين نماز كردند

(١) جلاء العيون ج١ ص١١٣ طبع ايران
(٢) حياة القلوب ج٢ ص٦٩٧ طبع ايران

شيخ طبرسي، حضرت امام محمد باقر عليه السلام کان روايت ڪئي تہ ڏهہ ڏهہ ماڻهو داخل ٿي، حضرت رسول الله ﷺ جن تي سومر جي ڏينهن کان وٺي اڱاري جي شام تائين، ننڍن وڏن، مردن ۽ عورتن، مديني ۽ ان کان ٻاهرين سڀني ماڻهن بنا امام جي نماز پڙهي.

خليفه بلافصل، حضرت ابوبڪر صديق رضہ اولين مهاجرن ۾ داخل آهي. ان ۾ ڪوبہ شڪ ڪونهي. پوءِ اهو جنازي نماز کان ڪيئن رهجي ويندو؟ باقي جنازي نماز ۾ تاخير ٿيڻ جا مکيہ اسباب هي هئا:

مديني ۽ مکي جي آس پاس وارن ماڻهن کي اطلاع ڪيو ويو، ماڻهو گهڻي تعداد ۾ جمع ٿي ويا. هي ڪو گهٽ واقعو تہ ڪونہ هو. آخر سيد المرسلين، رحمة للعالمين صلي الله عليه وسلم جي رحلت جو عظيم واقعو هو. ان کان سواءِ حجرو مبارک بہ ايترو ڪشادو نہ هو، جنهن ۾ گهڻا ماڻهو هڪ ئي وقت ۾ سندن آخري زيارت جو شرف حاصل ڪري سگهن. ان ڪري ماڻهو ٽولن ٽولن جي صورت ۾ داخل ٿي، مٿن درود پڙهندا، زيارت جو شرف حاصل ڪندا، نڪرندا پيا وڃن. اوهان پاڻ ئي اندازو لڳايو تہ اهي ٽي ڏينهن بہ ٿورا آهن. ان کان سواءِ صحابہ ڪرام رضہ کي هي حديث بہ ياد هئي تہ انبياء عَلَيۡهِمُ السَّلَامُ جي وصال کان پوءِ سندن جسم اطهر ۾ ڪوبہ تغير و تبدل نٿو

اچي ۽ نہ وري بدن مبارڪ کي زمين کائي ٿي. اهو صحيح ۽ سالم رهي ٿو. ان ڪري تاخير ۾ ڪين ڪوبہ خطرو نہ رهيو.

حضرت امام حسن رضہ جو جنازو،

حضرت سعيد بن العاص رضہ پڙهايو

• شيعن جو بزرگ، علي بن عيسيٰ اربيلي (المتوفي س٦٩٣هہ) لکي ٿو:

غسلهُ الحسين والعباس و محمد اخوانهٔ. وصليّ عليه سعيد بن العاص وكانت وفاته سنة تسع واربعين

حضرت حسن رضہ کي سندس ڀائرن، حسين رضہ، عباس رح ۽ محمد رح غسل ڏنو ۽ جنازي نماز سعيد بن عاصؓ پڙهائي. حضرت حسن رضہ جي وفات سن ٤٩ هہ ۾ ٿي.

(ڪشف الغمہ ج١ ص٥٨٣)

• ابو الفرج اصفهاني شيعي (المتوفي سن٣٥٦هہ) لکي ٿو:

ان الحسين بن علي قدّم سعيد بن العاص للصلواة علي الحسن بن علي وقال: تقدم

مقاتل الطالبين ص٠٥ ذڪر حسن بن علي - مطبوعہ نجف

حضرت حسين رضہ، سعيد بن عاص رضہ کي حضرت حسن رضہ جي جنازي نماز پڙهائڻ لاءِ اڳي ڪيو ۽ چيائين هلو، اڳي ٿي نماز پڙهايو.

• شيعن جو محدث ميرزا محمد بن معتمد خان البدخشي (المتوفي سن١١٢٦هہ) ڪتاب نزل الابرار في مناقب اهل بيت ص٨٤ طهران ۽ سندن مؤرخ ميرزا محمد تقي سپهر (المتوفي سن١٢٩٧هہ) ڪتاب ناسخ التواريخ ج٢ ص١٥٥ ۾ لکن ٿا:

سعيد بن العاص وكان يومئذ

حضرت سعيد بن العاص رضہ انهن ڏينهن ۾ مديني جو حاڪم

Scanned by CamScanner

اميرا علي المدينة فقدمه الحسين في الصلواة عليه وقال هي السنة	هو. حضرت حسن رضہ جي جنازي نماز پڙهائڻ لاءِ، ان کي حضرت حسين رضہ اڳي کيو ۽ فرمايائين تہ هيءَ سنت آهي (يعني وقت جو حاکم نماز پڙهائي)

حضرت علي رضي الله عنه جي فرزند محمد بن حنفيه رح (المتوفي سنہ٨١هہ) جي جنازي نماز، حضرت ابان بن عثمان بن عفان رضہ پڙهائي

• شيعن جو علي بن الحسين بن علي للمسعودي (المتوفي سن٣٤٦هہ) لکي ٿو:

وتوفي محمد بن الحنفيه بالمدينه في المحرم سنہ٨١ وله خمس و ستون سنة، وصلي عليه ابان بن عثمان، وهو يومئذ والي المدينة لعبد الملك	حضرت محمد بن حنفيه رح محرم مهيني سن٨١هہ ۾، مديني ۾ وفات ڪئي. ان جي جنازي نماز حضرت ابان بن عثمان (يعني حضرت عثمان رضہ جي پٽ) پڙهائي. اهو (خليفي) عبدالملک جي زماني ۾ مديني جو حاکم هو.
النتبيه والاشراف ص٢٧٣ طبع قم، ايران	

حضرت سيده فاطمه رضي الله عنها جي جنازي نماز، خليفہ اول حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه پڙهائي

• المحدث علامہ شيخ علي متقي هندي (المتوفي سن٩٧٥هہ) هڪ حديث آندي آهي:

عن جعفر بن محمد عن ابيه قال ماتت فاطمة بنت رسول الله	حضرت امام جعفر صادق رح، پنهنجي والد امام محمد باقر رح

صلي الله عليــه وسلم فــجاء ابوبكر و عـمر ليـصلوا فـقال ابوبكــــر لعلي بن ابي طالب تقـدم فـقـال مـا كنت لاتقـدم وانت خليفة رسول الله صلي الله عليـه وسلم، فتـقـدم ابوبكـر وصليٰ عليها
(كنزالعمال ج٦ ص٣١٨ حديث ٥٢٩٩ باب فضـائل الصـــحـــابہ

كـــان روايت ڪــو ڪري، جڏهن رســول الله ﷺ جي صــاحــبزادي حضرت فاطمہ رضہ وفات ڪئي تہ حضرت ابوبكر ۽ حضرت عمر رضـہ ٻئي مـيّـس جنازي نماز پڙهڻ لاءِ تشريف فرما ٿـيا. حـضرت ابوبكر رضـہ حـضرت علي رضـہ کي چيــو تہ اڳي ٿي نماز پڙهايو. حــضــرت علي رضـــہ جواب ۾ فرمايو تہ تون رسـول الله ﷺ جو خليــفــو آهين. مــان توڪـان پيش قــدمي ڪري نٿــو سگهــان. پوءِ حـضرت ابوبكـر رضـہ اڳتي ٿي جنازي نماز پڙهائي.

حضرت ام كلثوم بنت علي رضہ جي جنازي نماز، حضــرت عبـــدالله بن عمر رضہ پڙهائي

هيءَ ام ڪلثوم رح، حـضـرت رسـول الله صلي الله عليـه وسلم جي ڏهٽي، بي بي فـاطمـه رضي الله عنهـا جي نيـاٽي ۽ حـضـرت امـام حسين رضہ جي سڳي ڀيڻ هئي، جيڪا حضرت عمر فـاروق رضہ جي نڪاح ۾ آئي. ان جي وفات سن٤٩هہ ۾ ٿي. مـان مٿي لکي آيو آهيـان تہ هڪ ڀيري حضرت عبدالله بن عمر رضہ نَوَ جنازا گڏ پڙهايا، انهن ۾ ام ڪلثوم جو بہ جنازو هو (نسائي) شيـعن جي ڪتـابن ۾ بہ لکيل آهي تہ ام ڪلثوم جو جنازو حـضـرت عـبدالله بن عـمـر رضـہ پڙهايو.
قارئين جي خدمت ۾ ڪجهہ حوالا حاضر آهن:

- ميرزا محمد بن معتمد خان شيعـه (المتوفي سن١٢٢٦هہ) لکي ٿو: زيد بن عـمر بن خطاب رح ۽ سندس والده ام ڪلثوم رح ٻنهي هڪ ئي وقت وفات ڪئي.

وصليٰ عليهما عبدالله بن عمر (نزل الابرار في مناقب اهل البيت الاطهار ص٧٩)

انهن ٻنهي تي عبدالله بن عمر رضہ نماز پڙهائي.

• شيعه مؤرخ ميرزا عباس قلي خان سپهر لکي ٿو:

درجنازه آن مخدره محترمہ حضرت امام حسن وامام حسين عليهما السلام حضور داشتند وجماعتي از مشائخ بزرگ واعيان آن زمان چون ابن عباس وعبدالله بن عمرو و ابوهريره حاضر شدند و بفرمان امام حسن عليه السلام، عبدالله بن عمر رضہ درنماز تقدم گرفت
طرازالمذهب مظفري ص٥٢ مطبوعه بمبئي انڊيا

محترمہ بي بي ام ڪلثوم رح جي جنازي ۾ حضرت امام حسن ۽ حضرت امام حسين عَلَيۡهِمَا السَّلَامُ موجود هئا ۽ ان وقت جي ڪيترن ئي مشائخن ۽ بزرگن جي جماعت هئي. مثلاً عبدالله بن عباس رضہ، عبدالله بن عمر رضہ ۽ ابو هريره رضہ حاضر هئا. حضرت امام حسن عَلَيۡهِ السَّلَامُ جي حڪم سان حضرت عبدالله بن عمر رضہ جنازي نماز پڙهائي.

حضرت عبدالله بن جعفر بن ابي طالب رضہ (المتوفي سن٨٠هہ) جو جنازو، ابان بن عثمان بن عفان رضہ پڙهايو

• مات عبدالله بالمدينة سنة ثمانين وصليٰ عليه ابان بن عثمان بن عفان ودفن بالبقيع

حضرت عبداللهبن جعفر طيار رضہ سن٨٠هہ ۾ وفات ڪئي، ان جي جنازي نماز حضرت عثمان رضہ جي پٽ "ابان" پڙهائي ۽ کيس جنت البقيع ۾ دفن ڪيو ويو.

Scanned by CamScanner

(١) عمدة الطالب ص٣٨ عقب جعفر طيار رضہ
(٢) منتهي الآمال ج١ ص٢٠٥ ذکر عبدالله بن جعفر طيار

مقام غور

هن باب مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:

(١) حضور صلي الله عليه وسلم جي جنازي مبارک ۾ جميع مهاجرن ۽ انصارن شرکت کئي.

(٢) حضرت امام حسن رضہ جو جنازو سعيد بن العاص رضہ پڙهايو.

(٣) حضرت امام حسين رضہ کيس امام کيو ۽ پاڻ مقتدي بڻيو.

(٤) حضرت علي المرتضيٰ رضہ جي فرزند محمد بن حنفيه جي جنازي نماز حضرت عثمان رضہ جي پٽ "ابان" پڙهائي.

(٥) سيده فاطمه رضہ جيجنازي نماز، ابوبکر صديق رضہ پڙهائي.

(٦) ام کلثوم بنت علي رضہ جي جنازي نماز عبدالله بن عمر رضہ پڙهائي.

(٧) حضرت امام حسن رضہ کيس نماز پڙهائڻ لاءِ امام کيو.

(٨) حضرت حسن رضہ ۽ حضرت حسين رضہ بئي مقتدي بڻيا.

(٩) حضرت علي المرتضيٰ جي ڀائٽي عبدالله بن جعفر طيّار رضہ جي جنازي نماز، حضرت عثمان رضہ جي پٽ "ابان" رح پڙهائي.

قارئين ڪرام! اوهان ڏسو تہ صحابه ڪرام رضہ ۽ اهل بيت عظام رضہ جو پاڻ ۾ ڪيڏو نہ محبت، اخوة ۽ همدرديءَ جو رابطو آهي. هو ڏک سک ۾ هڪ ٻئي کان پري نہ آهن. بلڪ موتين جي لڙهہ وانگر مليا بيٺا آهن.

صحابه ڪرام رضہ جا دشمن سندن شان ۾ بيهودي بڪواس ڪندا آهن. خبر نٿي پوي تہ اها دشمني انهن ڪٿان ڪمائي آهي. هوڏانهن حضرت حسن رضہ ۽ حسين رضہ انهن کي پنهنجي قريبن جي جنازي ۾ اڳتي ڪري امامت جو اعزاز ٿا ڏين.

Scanned by CamScanner

منهنجو سوال آهي

صحابه ڪرام رض جي دشمنن کان منهنجو سوال آهي:

بقول شيعه، صحابه ڪرام رضہ ۽ اهل بيت عظام رضہ جا پاڻ ۾ سٺا تعلقات نہ هئا، بلڪ اُهي هڪ ٻئي جا دشمن هئا تہ پوءِ انهن کي پنهنجي عزيزن ۽ قريبن جي جنازي نماز ۾ امام ڇوٽا مقرر ڪن؟ صحابه ڪرام رضہ کي امام بنائڻ ڪهڙي بنياد تي هو؟ امامت جو شرف بخشڻ، ايمان ۽ اسلام جي بنياد تي هو يا ڪفر ۽ نفاق جي بنياد تي؟ آخر ڪهڙو سبب آهي جو انهن کي امام بنائين ٿا ۽ پاڻ مقتدي بنجن ٿا؟ مَالَكُمْ لَا تَنْطِقُوْنَ، فَكَيْفَ تَحْكُمُوْنَ

صحابه ڪرام رضہ سان بغض رکڻ وارو!! پنهنجي گريبان ۾ منهن وجهي، ڪجهہ سوچيو. انهن جي ايمان تي بحث نہ ڪريو نہ تہ اهل بيت رضہ جو ايمان نٿو بچي. هن باب مان ثابت ٿيو تہ صحابہ ۽ اهل بيت رضي الله عنهم جي درميان ڪابہ ڪشيدگي ۽ بغض نہ هو. اُهي پاڻ ۾ "رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ" جو بهترين مثال هئا.

Scanned by CamScanner

باب نائون

حضرت رسول الله ﷺ ۽ ائمه اهل البيت، حضرت ابوبڪر رضہ کي "صديق" جي سهڻي لقب سان ياد ڪيو آهي

فريقين (شيعه و سُني) جي ڪتابن مان حوالا پيش ڪجن ٿا تہ ناظرين ڪرام جي آڏو حق ۽ باطل جو اظهار ٿي وڃي.

اهل سنت جي ڪتابن مان لقب "صديق" جو ثبوت

● حضرت انس بن مالڪ رضہ کان روايت آهي تہ هڪ ڀيري نبي ڪريم صلي الله عليه وسلم جن احد جبل تي چڙهيا. ساڻن ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رضہ بہ گڏ هئا. احد جبل تحرڪ ۾ اچي ويو. حضور صلي الله عليه وسلم جن ڪيس فرمايو:

اُثْبُتْ اُحُدُ! فَاِنَّمَا عَلَيْکَ نَبِيٌّ وَّ صِدِّيْقٌ وَّ شَهِيْدَانِ [1] "احد! بيهجي وڃ" ڇوتہ تنهنجي مٿان هڪ نبي، هڪ صديق ۽ ٻہ شهيد آهن. (بخاري، فضائل ابي بکر صديق رضہ)

● حضرت عڪرمہ رضہ کان روايت آهي تہ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن فرمايو: مان معراج جي واقعي جي خبر قريشن سان ڪئي تہ انهن ان ڳالهہ کي ڪوڙو سمجهيو.

وَصَدَّقَهٗ اَبُوْبَکْرٍ فَسُمِّيَ يَوْمَئِذٍ نِ الصِّدِّيْقُ (طبراني ڪبير ج١ حديث ١٥ مطبوعه بغداد) ابوبڪر رضہ ان واقعي کي سچو ڪيو پوءِ ان ڏينهن کان وٽس کيس "صديق" نالو رکيو ويو.

● حڪيم بن سعد رضہ کان روايت آهي، چيائين تہ مان حضرت علي رضہ کان ٻڌو، جنهن "الله" جو قسم کڻي ڳالهہ ڪئي.

اُنْزِلَ اسْمُ اَبِيْ بَکْرٍ مِّنَ السَّمَآءِ الصِّدِّيْقُ حضرت ابوبڪر رضہ جو نالو آسمان مان ئي "صديق" ڪري

[1] صحيح بخاري جلد ۲ ص 425 حديث نمبر ۸۹۵
مشڪوٰة شريف ج ۲ ص 563

نازل ڪيو ويو. (طبراني ڪبير ج١ حديث ١۴ طبع بغداد)

خليفه اول حضرت ابوبڪر رضي الله عنه "صديق" آهي.

ڪتب شيعه مان ثبوت

• شيعن جو مفسر القرآن، علي بن ابراهيم قمي (المتوفي سن٣٠٧هه) "اِذْهُمَا فِي الْغَارِ" واري واقعي ۾ حضرت جعفر صادق رضه کان هڪ روايت نقل ڪئي آهي. جنهن ۾ هي الفاظ به آهن:

فَقَالَ لَهٗ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "اَنْتَ الصِّدِّيْقُ"

حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن ابوبڪر رضه کي فرمايو تون "صديق" آهين.

تفسير قمي ج١ ص٢٩٠ نجف-عراق

• شيعن جو بزرگ سيد نور الله شوستري شهيد ثالث (المتوفي سن١٠١٩هه) احقاق الحق ۾ ۽ سندن محقق علي بن عيسيٰ اربيلي (المتوفي سن٦٩٣هه) ڪشف الغمه ۾، هڪ روايت نقل ڪن ٿا ته امام محمد باقر عليه السلام کان ترار کي چانديءَ سان جڙاءُ ڪرڻ بابت مسئلو پڇيو ويو. امام رح جواب ۾ فرمايو ته جائز آهي. ڇوته

قَدْ حَلّيٰ اَبُوْبَكْرِ نِ الصِّدِّيْقُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِيْ سَيْفِهٖ؛ قُلْتَ فَتَقُوْلُ الصِّدِّيْقُ؟ قَالَ وثبت وثبة واستقبل القبلة وقال: نِعْمَ الصِّدِّيْقُ نِعْمَ الصِّدِّيْقُ، نِعْمَ الصِّدِّيْقُ، فَمَنْ لَّمْ يَقُلْ لَهُ الصِّدِّيْقُ فَلاَ صَدَّقَ اللهُ قَوْلاً فِي الدُّنْيَا وَلاَ فِي الْاٰخِرَةِ (١) ڪشف الغمه في معرفة الائمه ج٢ ص١۴٧ نجف

حضرت ابوبڪر صديق رضي الله عنه پنهنجيءَ ترار ۾ جڙاءُ ڪيو هو (اتي) راويءَ عرض ڪيو ته توهان به ڪيس "صديق" ٿا چئو؟ (اهو ٻڌي امام ٽپو ڏيئي ڪاوڙجي) اٿيو ۽ قبلي جي سامهون بيهي، فرمايائين: هائو اهو صديق آهي، هائو اهو صديق آهي، هائو اهو صديق آهي.

(٢) احقاق الحق ج١ ص٢٩ مطبوعه ايران.

• شيعن جو محدث، محمد بن محمد بن الاشعث الكوفي (المتوفي سن ھہ) حضرت علي رضہ كان روايت ڪئي ٿو آڻي تہ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن عِيْدَيْنِ جي نماز خطبي کان اڳ پڙهندا هئا ۽ ان ۾ بلند آواز سان قرائت ڪندا هئا.

قَالَ جَعْفَرُ بْنُ مُحَمَّدٍ قَالَ اَبِيْ فَعَلَ ذَالِکَ اَبُوْبَكْرِ نِ الصِّدِّيْقُ بَعْدَهٗ
(الجعفريات مع قرب الاسناد ص۴۵ طبع ايران)

حضرت جعفر صادق رح فرمايو تہ منهنجي والد محمد باقر رح چيو تہ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم كان بعد ابوبكر "صديق" بہ ان طرح عمل كيو آهي.

• الجعفريات ۾، هڪ مسئلي بابت حضرت جعفر صادق رح كان روايت آهي، جنهن ۾ هي الفاظ آهن:

قَالَ اَخْبَرَنِيْ جَدِّي الْقَاسِمُ بْنُ مُحَمَّدِ بْنِ اَبِيْ بَكْرِ نِ الصِّدِّيْقُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ
الجعفريات مع قرب الاسناد ص۲۴ مطبوعه قم - ايران (ڏسو عڪس ص۱۴۱)

امام فرمايو: منهنجي ناني قاسم بن محمد بن ابي بكر "صديق" رضي الله عنه (ان مسئلي بابت) مون سان خبر ڪئي.

• شيعن جو شهيد ثالث قاضي نور الله شوستري (المتوفي سن۱۰۱۹ھہ) روايت ٿو آڻي تہ حضرت جعفر صادق عليه السلام فرمايو:

اَبُوْبَكْرِ نِ الصِّدِّيْقُ جَدِّيْ
احقاق الحق ج۱ ص۳۰ طبع قم، ايران

حضرت ابوبكر صديق رضہ منهنجو نانو آهي.

• حضرت جعفر صادق رحمة الله عليه فرمائيندو هو:

وَلَدَنِيْ اَبُوْبَكْرِ نِ الصِّدِّيْقُ مَرَّتَيْنِ
(شيعن جو معتبر ڪتاب، احقاق الحق ج۱ ص۲۹ ايران)

مون کي ابوبكر "صديق" رضہ ٻن طرفن كان ڄڻيو آهي. (يعني سندس پوٽي ۽ پوٽيءَ جو اولاد آهي.

مقام فکر

ناظرين ڪرام! "صديق" لفظ جي معنيٰ آهي ڏاڍو سچو. صديق اهو آهي، جيڪو اسلام جي ڳالهين کي بنا ڪنهن شڪ و شبهي جي دل ۽ زبان سان سچو سمجهي،سندس قول ۽ فعل مان صداقت پئي ظاهر ٿئي. الله تعاليٰ جن شخصن تي پنهنجو خصوصي انعام ڪيو آهي، اهي چئن جماعتن ۾ تقسيم ٿيل آهن. ارشادي باري تعاليٰ آهي:

اَنْعَمَ اللّٰهُ عَلَيْهِمْ مِّنَ النَّبِيّٖنَ وَالصِّدِّيْقِيْنَ وَالشُّهَدَآءِ وَالصّٰلِحِيْنَ (النساء آيت ٦١)

يعني جن شخصن تي الله انعام ڪيو آهي (اُهي) نبين، صديقن، شهيدن ۽ صالحن مان آهن.

هن آيت ۽ ان ترتيب مان ظاهر آهي تہ نبين عَلَيْهِمُ السَّلَامُ کان بعد امت ۾ ٻئي نمبر ۾ "صديقين" جو ئي درجو ۽ رتبو آهي. ان صديقين جي صف ۾ حضرت ابوبڪر رضہ اول نمبر ۾ داخل ۽ شامل آهي. اسان کي هيءَ ترتيب بہ ٻڌائي ٿي،تہ "صديق اڪبر رضہ" حضور صلي الله عليه وسلم سان مصلي تي، هجرت ۾، خلافت ۾ (يعني نبي اڪرم صلي الله عليه وسلم کان بعد جاءِ نشين) غار ۾، مزار ۾ ثاني (ٻيو نمبر) نظر اچي ٿو. ان حقيقت جو ڪوبہ انڪار ڪري نٿو سگهي. انکان سواءِ طرفين (شيعه و سُني) جي معتبر ۽ مستند ڪتابن مان بہ ثابت ٿي ويو تہ رسول الله صلي الله عليه وسلم ۽ ائمہ اهل البيت، کيس "صديق" جهڙي سهڻي لقب سان ياد ڪري، ان سان محبت ۽ سڪ جي سلوڪ جو اظهار ڪيو آهي ۽ مٿس صداقت جي مُهر هڻي ڇڏي. هاڻي جيڪو بہ ان جي "صديقيت" جو منڪر ٿيندو تہ اهو حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم ۽ امامن سڳورن جي اقوالن جو منڪر ۽ ڪوڙو چئبو.

Scanned by CamScanner

صاف ظاهر آهي تہ "صديق" امامت و خلافت، عدالت و معاملات ۾ برحق ۽ سچو آهي. حضرت جعفر صادق رح ۽ حضرت محمد باقر رح "صديق" لفظ جي پٺيان "رَضِيَ اللهُ عَنْهُ" جا الفاظ استعمال ڪري، هي اعلان بہ ڪري ڇڏيو تہ حضرت ابوبڪر رضہ کان الله تعاليٰ راضي ۽ خوش آهي.

هاڻي خليفہ بِلاَفَصْلِ حضرت ابوبڪر رضہ جا دشمن، ڀلي مَک جان مُنهن متو پٽين، پر ان جو لقب "صديق" ميٽي نٿا سگهن.

بغض جس سينہ ۾ هو صديق رضہ اور فاروق رضہ کا
هے يهي بهتر کہ وه سينہ سدا پٽتا رهے

باب ڏهون

حضرت ابوبڪر صديق رضہ ۽ عمر فاروق رضہ کي رَحۡمَةٌ لِّلۡعَالَمِيۡنَ صلي الله عليہ وسلم جي روضي اطهر ۾ معيّت (گڏ هجڻ) جو شرف حاصل آهي.

هن ۾ ڪوبہ شڪ ڪونهي، جڏهن حضور صلي الله عليہ وسلم جن ايمان ۽ اسلام جي دعوت ڏني تہ سڀني مردن ۾ اول حضرت ابوبڪر صديق رضي الله عنه ايمان آندو. عورتن ۾ حضرت بي بي خديجه الڪبريٰ رضي الله عنها ۽ ٻارن ۾ حضرت علي المرتضيٰ رضي الله عنه اسلام قبول ڪيو.

- شيعن جي معتبر تفسير مجمع البيان ج٥ ص٣١٦ مطبوعه قم - ايران ۾ آهي:

اِنَّ اَوَّلَ مَنۡ اَسۡلَمَ بَعۡدَ خَدِيۡجَةَ اَبُوۡبَكۡرٍ

حضرت خديجه رضہ جي اسلام آڻڻ کان بعد سڀ کان اول ابوبڪر رضہ اسلام قبول ڪيو.

اسان کي هيٺين ترتيب بہ ٻڌائي ٿي تہ حضرت ابوبڪر صديق رضہ حضرت رسول الله صلي الله عليہ وسلم کان بعد ثاني (ٻيو نمبر) نظر اچي ٿو:

(١) اسلام قبول ڪرڻ ۾ ثاني

(٢) هجرت ۾ ثاني

(٣) غار ۾ ثاني

(٤) خلافت ۾ ثاني

(۵) مصلي تي ثاني.
(٦) روضي اطهر ۾ ثاني.

• روايت آهي تہ هڪ ڀيري حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم، ابوبڪر صديق رضہ ۽ عمر فاروق رضہ مسجد نبويءَ ۾ گڏجي تشريف فرما ٿيا. سيدُ المرسلين صلي الله عليه وسلم جن سندن وچ ۾ هئا. پاڻ ڪريم صلي الله عليہ وسلم جن جا ٻئي هٿ مبارڪ صديق ۽ فاروق جي هٿن ۾ هئا. (انهيءَ حالت ۾) فرمايائون:

هٰكَذَا نُبْعَثُ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ اسين اهڙي طرح قيامت جي ڏينهن اٿاريا ويندا سون (يعني هڪ پاسي کان صديق رضہ هوندو تہ ٻئي پاسي کان فاروق رضہ)

(ترمذي، مشڪواة شريف باب مناقب ابي بڪر و عمر)

• ٻيءَ روايت ۾ سندن ارشاد مبارڪ آهي: منهنجا بہ وزير آسمان تي جبرئيل ۽ ميڪائيل عَلَيْهِمَا السَّلَامُ آهن.

وَاَمَّا وَزِيْرَايَ مِنْ اَهْلِ الْاَرْضِ فَاَبُوْبَكْرٍ وَ عُمَر ۽ منهنجا بہ وزير زمين وارن مان ابوبڪر رضہ ۽ عمر رضہ آهن.

(ترمذي، بحواله مشڪواة شريف)

قارئين ڪرام! حضور صلي الله عليہ وسلم جا اهي ٻئي وزير اڄ بہ روضي اطهر ۾ ساڻن گڏ آهن ۽ قيامت جي ڏينهن بہ روضي مبارڪ مان گڏ اٿندا. ڪين ڪوبہ جدا ڪري نٿو سگهي.

رحمة للعالمين صلي الله عليہ وسلم جي گنبذ خضراء وارو زمين جو حصو، جنت جي باغن مان هڪ باغ آهي. انهيءَ جنت جي باغ ۾ محبوب رب العالمين سيد المرسلين، حضرت محمد صلي الله عليہ وسلم سان گڏ، حضرت ابوبڪر صديق ۽ عمر فاروق رضہ بہ آرامي آهن. ان ڳالهہ جو ڪوبہ انڪار ڪري نٿو سگهي. هيءَ ڳالهہ بہ ظاهر آهي تہ جن شخصن ۾ نبي اڪرم صلي الله عليہ وسلم موجود هجي تہ اُتي عذاب الاهي اچڻ جو امڪان ني

ڪونهي.

• حضرت امام جفعر صادق رح کان روايت آهي تہ حضور صلي الله عليه وسلم جن فرمايو:

مَا بَيْنَ بَيْتِيْ وَمِنْبَرِيْ رَوْضَةٌ مِّنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ...... | منهنجي گهر ۽ منهنجي منبر جي وچ واري جاءِ جنت جي باغن مان هڪ باغ آهي.

راويءَ امام کان سوال ڪيو تہ جنهن بيت (گهر) جو هتي ذڪر آهي.

هِيَ رَوْضَةُ نِ الْيَوْمَ ؟ قَالَ نَعَمْ اِنَّهٗ لَوْ كُشِفَ الْغِطَاءُ لَرَأَيْتُمْ | ڇا هي روضہ اطهر اڄ بہ (جنت جو) باغ آهي؟ امام فرمايو: هائو. جي پردو کوليو وڃي تہ توهان ڏسي وٺو.

(فروع ڪافي ج۴ ص۵۵۴ ڪتاب الحج مطبوعہ ايران)

• شيعن جي معتبر ڪتاب من لا يحضره الفقيہ ۾ حضرت جعفر صادق رح کان روايت آهي تہ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن فرمايو:

مَا بَيْنَ قَبْرِيْ وَمِنْبَرِيْ رَوْضَةٌ مِنْ رِيَاضِ الْجَنَّةِ | منهنجي قبر ۽ منهنجي منبر جي وچ واري جاءِ جنت جي باغن ۾ هڪ باغ آهي.

(من لا يحضره الفقيہ ج۲ ص۳۴۱ زيارت فاطمہ رضہ ــ ايران)

مقام فڪر

محترم قارئين! اوهان کي معلوم ٿي ويو تہ جڏهن حضرت جعفر صادق کان راويءَ سوال ڪيو تہ جنهن گهر بابت اوهان حديث ٻڌايو ٿا. اُتي تہ اڄ رسول الله صلي الله عليه وسلم جو روضو آهي. امام

موصوف جواب ۾ فرمايو هائو. اها روضي واري جاءِ جنت جو ٽڪرو آهي.

الحمدلله! ان جنت جي باغ ۾ حضرت ابوبڪر صديق رضہ ۽ حضرت عمر فاروق رضہ پنهنجي محبوب مصطفيٰ صلي الله عليہ وسلم سان گڏ موجود آهن. افسوس!! صحابہ ڪرام ۽ ائمہ اهل بيت جا دشمن هن ڳالهہ کي سمجهن ئي نٿا. سندن چوڻ آهي تہ ابوبڪر ۽ عمر رضہ کي دل ۾ نفاق هو. (مَعَاذَالله) نبي اڪرم صلي الله عليہ وسلم جي روضي اطهر ۾ ڪين زوريءَ دفنايو ويو. شيعن جي ان ڳالهہ کي ڪوبہ انصاف پسند ماڻهو هرگز تسليم نہ ڪندو.

يلا جي ائين هجي ها تہ پوءِ صحابہ ڪرام ۽ اهل بيت عظام رضہ گوڙ ۽ شور ڇو نہ ڪيو؟ ڇو خاموش رهيا؟ ڇا سندن ايمان ڪمزور هو؟ شيعن جي اهڙي بيڙي عقيدي رکڻ سان حضرت علي شير خدا رضہ جي شجاعت ۽ ايمان تي داغ لڳي ٿو.

اوهان غور ڪريو، هن وقت ڪوبہ غير مسلم مسلمانن جي عام قبرستان ۾ دفن ڪرڻ جي جرئت نٿو رکي سگهي تہ روضي پاڪ ۾ ڪيئن ٿي سگهي ٿو؟ جتي ستر هزار فرشتا درود پڙهي رهيا آهن ۽ رحمت جو نزول ٿي رهيو آهي. هتان ثابت ٿيو تہ حضرت رسول الله صلي الله عليہ وسلم، ابوبڪر صديق رضہ ۽ عمر فاروق رضہ جا پاڻ ۾ بهترين ۽ مثالي تعلقات آهن. آهي هڪ ٻئي کان جدا ٿي نٿا سگهن.

Scanned by CamScanner

باب يارهون

حضرت علي المرتضيٰ رضہ، خلفآء ثلاثہ (يعني ابوبڪر، عمر، عثمان رضہ) جي بيعت ڪري ڪين حق جو خليفہ تسليم ڪيو

ناظرين ڪرام! جڏهن حق ايندو آهي تہ باطل بيهي نہ سگهندو آهي. حق جي خاصيت ئي اها هوندي آهي. ان کي ڪيترو بہ ڇپايو وڃي پر اُهو ظاهر ضرور ٿيندو آهي.

شيعن جو عقيدو آهي تہ خلفآء ثلاثہ رضہ جي خلافت باطل آهي، اُنهن زوريءَ خلافت تي قبضو ڪيو. خلافت و امامت، اهل بيت جو حق هو، پر کانئن زوريءَ کسي ويا. شيعن جي ان ڳالهہ کي ڪوبہ وزن ڪونهي. اسان ثابت ڪري ٿا ڏيکاريون تہ سيني مهاجرن ۽ انصارن، حضرت ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رضي الله عنهم جي هٿ تي، بيعت ڪري ڪين حق جو خليفو تسليم ڪيو آهي. خود حضرت علي رضہ بہ خلفاء ثلاثہ رضہ جي هٿ تي بيعت ڪري، ڪين خليفو ۽ امام مڃيو آهي. ناظرين ڪرام جي خدمت ۾ ڪجهہ حالا حاضر آهن:

• احمد بن علي بن ابي طالب طبرسي لکي ٿو:

ثم تناول يد ابي بكر فبايعه — پوءِ علي المرتضيٰ رضہ، ابوبڪر رضہ جو هٿ وٺي بيعت ڪئي.

احتجاج طبرسي ج١ ص١١٠
نجف - عراق

قال اسامة له هل بايعته قال نعم يا اسامة (احتجاج طبرسي ج١ ص١١٥)

أسامہ رضہ حضرت علي رضہ کان پڇيو تہ توهان ابوبکر رضہ جي هٿ تي بيعت کئي آهي چا؟ پاڻ فرمايائون هائو! أسامہ (مان بيعت کئي)

اهڙي وضاحت شيعن جي هيٺين ڪتابن ۾ بہ آهي:

(١) رجال کشي ص٦ تذکره سلمان الفارسي

(٢) روضة کافي ج٨ ص٢٩٦ مطبوعہ ايران

• شيعن جو شيخ ابو جعفر طوسي (المتوفي سن٤٦٠هہ) روايت ٿو آڻي تہ حضرت علي رضہ ماڻهن کي خطاب ڪندي فرمايو:

فبايعت ابابكر كما بايعتموه....... فبايعت عمر كما بايعتموه، فوفيت له بيعته حتىٰ لما قتل جعلني سادس ستة فدخلت حيث ادخلني و كرهت ان افرق جماعة المسلمين واشق عصالهم فبايعتم عثمان فبايعته

(امالي شيخ طوسي ج٢ ص١٢١ مطبوعه قم - ايران)

مان ابوبکر رضہ جي بيعت کئي، اهڙيءَ طرح جيئن توهان بيعت کئي، مان عمر رضہ جي بيعت کئي، اهڙي طرح جيئن توهان ان جي بيعت کئي. مان عمر رضہ سان بيعت کري وفاداري کئي. ايتري قدر جو جڏهن اهو شهيد ٿيو تہ مان مجلس شوريٰ جي ڇهن رُڪنن ۾ هيس مان عمر رضہ جي مقرر کيل رکنيت کي قبول کيو ۽ مسلمانن جي جماعت ۾ فرقي بندي وجهڻ پسند نہ کئي. پوءِ توهان عثمان رضہ جي بيعت کئي. مان بہ ان جي بيعت کئي.

• شيعن جو مؤرخ شهير ميرزا محمد تقي سپهر (المتوفي سن١٢٩٧هہ) لکي ٿو:

Scanned by CamScanner

ثم مدّ يده فبايع — پوءِ حضرت علي رضہ پنهنجو هٿ ڊگهو ڪري، عثمان رضہ جي بيعت ڪئي.

(١) ناسخ التواريخ ج٣ ص٨٧ باب تاريخ الخلفاء ذکر بيعت علي باعثمان – ايران

(٢) ڪتاب سليم بن قيس ص٢٥٣ مطبوعہ قم – ايران.

حضرت علي المرتضيٰ رضہ جو اعلان

> ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رضہ جي مهاجرن ۽ انصارن بيعت ڪئي آهي، جن جي اهي بيعت ڪن تہ اُهو "حق جو امام آهي."

حضرت علي المرتضيٰ رضہ، حضرت معاويہ رضہ ڏانهن هڪ خط لکيو، جنهن ۾ حقيقت جو اظهار هن طرح ڪيو ويو:

اِنَّهُ بَايَعَنِي الْقَوْمُ الَّذِيْنَ بَايَعُوا اَبَابَكْرٍ وَ عُمَرَ وَ عُثْمَانَ عَلىٰ مَا بَايَعُوْهُمْ عَلَيْهِ، فَلَمْ يَكُنْ لِلشَّاهِدِ اَنْ يَخْتَارَ، وَلَا لِلْغَائِبِ اَنْ يَرُدَّ، وَاِنَّمَا الشُّوْرىٰ لِلْمُهَاجِرِيْنَ وَالْاَنْصَارِ فَاِنِ اجْتَمَعُوْا عَلىٰ رَجُلٍ وَسَمَّوْهُ اِمَامًا كَانَ ذَالِكَ لِلّٰهِ رِضًى (نهج البلاغہ ج٢ ص٧ ومن ڪتاب لہ عليہ السلام الي معاويہ طبع مصر عکس ص١٢٢)
مکتوب نمبر 6

بيشڪ منهنجي بيعت اُنهن ماڻهن ڪئي آهي، جن ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رضہ جي بيعت ڪئي هئي ۽ ان ڳالهہ تي بيعت ڪيائون، جنهن تي انهن تنهي سان بيعت ڪيائون. ان ڪري هر حاضر کي ان جي قبول ڪرڻ يا نہ ڪرڻ جو ڪوبہ اختيار ڪونهي (بلڪ ضرور قبول ڪندو) ۽ غائب تي بہ واجب آهي تہ ان جو انڪار نہ ڪري، بيشڪ مشوره ڏيڻ يا نہ ڏيڻ جو حق مهاجرن ۽ انصارن کي آهي. جي اُهي ڪنهن شخص جي باري ۾ اتفاق ڪن ۽ ان کي پنهنجو امام بنائين تہ ان ۾ الله جي رضا آهي.

خلاصہ ڪلام

هن باب مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:

(١) حضرت علي رضہ خود اقرار ڪيو تہ مان ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رضہ جي هٿ تي بيعت ڪئي آهي.

(٢) حضرت علي رضہ فرمايو تہ مان عمر رضہ جي دورِ خلافت ۾، ان جي مجلس شوريٰ جو ڇهون رڪن هيس.

(٣) نهج البلاغة جي خطبي مان معلوم ٿيو تہ حضرت علي رضہ خلفاء ثلاثہ رضہ کي برحق امام تسليم ڪيو.

(۴) حضرت علي رضہ ٽن خليفن جا نالا ابوبڪر، عمر، عثمان رضہ ترتيب سان وٺي، اهو اشارو ڏيئي ڇڏيو تہ خلافت جي ترتيب بہ ان ريت آهي. مان انهيءَ لحاظ سان چوٿون خليفو آهيان.

(۵) حضرت علي رضہ خلافت جي اها ترتيب بيان ڪري، پنهنجي خلافت بلافصل (يعني نبي صلي الله عليہ وسلم کان بعد متصل خلافت) جي خوب ترديد ڪري ڇڏي.

(٦) حضرت علي رضہ پنهنجي خطبي ۾ واضح ٻڌايو تہ جنهن شخص کي مهاجرين ۽ انصار، اتفاق ڪري پنهنجو امام چونديون تہ اهو برحق امام آهي. ان ۾ الله تعاليٰ جي رضا آهي. خلفاء ثلاثہ رضہ جي خلافت تي مهاجرن ۽ انصارن جو اجماع آهي. انهن کين حق جو خليفو چونڊيو آهي.

(٧) حضرت علي رضہ پنهنجي خطبي ۾ صاف ٻڌايو تہ خلفاء ثلاثہ رضہ جي خلافت بيعت سان ٿي آهي. جيئن منهنجي خلافت بہ بيعت سان ٿي.

(٨) بقول شيعہ خلافت و امامت مَنْصُوْصٌ مِّنَ اللهِ (الله جي طرفان مقرر ڪيل) هوندي آهي. پر علي المرتضيٰ رضہ ان عقيدي جي واضح ترديد ڪري ڇڏي ۽ فرمايائين تہ خلافت جو مدار مهاجرن ۽ انصارن جي اجماع تي آهي. جنهن کي اهو خليفو چونڊين.

Scanned by CamScanner

حضرت علي المرتضيٰ رضہ جو پڻ ارشاد آهي:

والله مـا كـانت لي في الـخلافـة رغبـة ولا في الولاية اربة

(نـهـج البلاغــة ج٢ ص٣٤٥ طبع مصر

"الله جو قسم! خلافت جي باري ۾ مون کي ڪابہ دلچسپي نہ آهي ۽ (نہ وري) ولايت جي خواهش اٿم.

ناظرين ڪرام! جيڪا خلافت مَنْصُوْصٌ مِّنَ اللهِ وارو ائين چئي سگهي ٿو تہ مون کي خلافت جو نہ شوق آهي ۽ نہ وري خواهش؟ "هرگز نہ!" هتي شيعن جي خلافت منصوص من الله وارو اصول بقول علي المرتضيٰ رضہ جي غلط ثابت ٿيو.

باب ٻارهون

ٽن خليفن ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رضي الله عنهم جي خلافت واري زماني ۾ شرعي ۽ ملڪي مسائل ۾ حضرت علي المرتضيٰ رضہ سندن مشير هو

• حبشي بن جناده چيو تہ مان حضرت ابوبڪر رضہ جي خدمت ۾ ويٺو هوس، اتي هڪ شخص آيو، جنهن چيو تہ "اي رسول الله جا خليفہ! حضور صلي الله عليه وسلم جن ٽن لپن ڪارڪن ڏيڻ جو وعدو ڪيو هو (پر وصال سبب ڏيئي نہ سگهيا) حضرت ابوبڪر رضہ فرمايو، عليٰ رضہ کي سڏي اچو. حضرت علي رضہ اچي ويو. ابوبڪر صديق رضہ کيس فرمايو: "اي ابو الحسن! هي شخص چوي ٿو تہ حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن مون سان ٽن لپن ڪارڪن ڏيڻ جو وعدو ڪيو هو. توهان هن کي ٽي لپون ڀري ڏيو. حضرت ابوبڪر رضہ انهن ڪارڪن کي ڳڻايو تہ هرهڪ لپ ۾ سٺ ڪارڪن جو انداز نڪتو.

فقال ابوبكر صدق رسول الله صلي الله عليه وسلم سمعته ليلة الهجرة ونحن خارجون من مكة الي المدينة يقول يا ابابكر كفي وكف علي في العدل سوآء[1]

پوءِ ابوبڪر صديق رضہ چيو تہ رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّم جن سچ فرمايو. هجرت جي رات جڏهن مان ۽ پاڻ ﷺ گڏ مڪي کان مديني نڪتا سون تہ رستي ۾ مان سندن زبان مبارڪ کان ٻڌو: "اي ابوبڪر رضہ! منهنجي ۽ عليءَ جي ترِي عدل ۾ برابر آهي."

(۱) امالي ص۲۹۳ المجلس الخامس والثلاثون مطبوعه قم ايران

Scanned by CamScanner

تاليف: شيخ مفيد (المتوفي سن٤١٣ھ)

(٢) امالي ج١ ص٦٦ مطبوعہ قم ايران - تاليف شيخ طوسي.

ياد رهي تہ خلفاء ثلاثہ رضہ جي دور ۾ شرعي حدود جاري ڪرڻ جو ڪم حضرت علي المرتضيٰ رضہ جي حوالي هو.

• شيعن جي معتبر ۽ مستند ڪتاب "الجعفريات" ۾ روايت آهي:

جعفر بن محمد عن آبائہ ان ابابكر وعمر وعثمان كانوا يرفعون الحدود الي علي بن ابي طالب

الجعفريات مع قرب الاسناد ص١٣٣ مطبوعہ قم ايران

حضرت جعفر صادق رح پنهنجي وڏن کان روايت ٿو ڪري تہ حضرت ابوبڪر، عمر ۽ عثمان رضہ (جي دورِ خلافت ۾) حدود جاري ڪرڻ جو ڪم حضرت علي رضہ بن ابي طالب جي حوالي هو.

• خالد بن وليد رضہ حضرت ابوبڪر صديق رضہ ڏانهن لکيو تہ هتي هڪ مرد آهي، جيڪو عورت وانگر مرد سان نڪاح ڪرڻ گهري ٿو.

وان ابابكر جمع لذالک ناسًا من اصحاب رسول الله صلي الله عليہ وسلم وكان فيهم علي بن ابي طالب

حضرت ابوبڪر رضہ ان مسئلي لاءِ رسول الله صلي الله عليہ وسلم جي صحابہ رضہ کي گڏ ڪيو. انهن ۾ حضرت علي بن ابي طالب رضہ بہ هو.

حضرت علي رضہ فرمايو: هي هڪ اهڙو گناه آهي، جيڪو حضرت لوط عليہ السلام جي قوم کان سواءِ ٻيءَ ڪنهن بہ قوم نہ ڪيو آهي. الله تعاليٰ ان قوم کي جيڪا سزا ڏني، اها توهان کي معلوم آهي، منهنجو خيال آهي تہ ان کي باهہ ۾ ساڙيو وڃي. پوءِ ابوبڪر صديق رضہ اهو مسئلو خالد بن وليد رضہ ڏانهن لکيو.

(الامام علي بن ابي طالب ص٦٢ طبع ايران - مؤسسة البلاغ)

• فكر ابو بكر بغزو الروم فاستشار جماعة من الصحابة فقدموا واخروا فاستشار عليا عليه السلام في الامر فقال ان فعلت ظفرت، فقال ابوبكر بشرت بخير

(الامام علي بن ابي طالب رضہ ص٦١ ايران – مؤسسة البلاغ)

جڏهن حضرت ابوبڪر رضہ روم سان جنگ ڪرڻ جو ارادو ڪيو پوءِ صحابہ رضہ سان مشوره ڪيائين اهي صلاح ۾ اڳي پوءِ ٿيا. ان بابت حضرت علي رضہ ڪان مشوره ڪيائين. ان فرمايو تہ جنگ ڪريو، جي جنگ ڪندؤ تہ توهان ڪامياب ٿي ويندو. پوءِ ابوبڪر فرمايو: "اي علي رضہ! تو سٺي بشارت ڏني."

• حضرت جعفر صادق فرمايو: هڪ ڀيري علي رضہ، حضرت عمر رضہ کي فرمايو: جي تون ٽن ڳالهين تي عمل ڪندين تہ پوءِ توکي ڪنهن ٻيءَ شيءِ جي ضرورت ئي نہ پوندي. پر جي تون انهن کي ڇڏيندين، مٿن عمل نہ ڪندين تہ انهن ڪان سواءِ توکي ڪابہ شيءِ نفعو نہ ڏيندي.

قال وماهن يا اباالحسن؟ قال: اقامة الحدود علي القريب والبعيد، والحكم بكتاب الله في الرضا والسخط، والقسم بين الناس بالعدل بين الاحمر والاسود، فقال عمر لعمري لقد او جزت وابلغت.

(١) مناقب آل ابي طالب ج٢ ص١٤٧ في المسابقة بالحزم

(٢) تهذيب الاحكام ج٦ ص٢٢٧ باب آداب الحكام – طبع ايران

پڇيائين تہ "اي حسن جا پيءُ! اهي ڇا آهن؟ فرمايائين تہ پنهنجي ۽ پرائي کي سزائون ڏيڻ. الله جي ڪتاب سان رضا ۽ رنج ۾ فيصلو ڪرڻ. هر ڳاڙهي ۽ ڪاري جي وچ ۾ انصاف سان ورهاست ڪرڻ. تنهن تي حضرت عمر رضہ فرمايو: مون کي خالق جو قسم! تو مختصر ۽ مڪمل صلاح ڏني آهي.

• ابو بصير، حضرت جعفر صادق رح کان پڇيو تہ حضرت رسول الله صلي الله عليہ وسلم جن شرابيءَ کي ڪهڙي طرح حد لڳائيندا

Scanned by CamScanner

هئا. امام فرمايو: ان کي پادر هٽندا هئا. پر جڏهن ماڻهو باز نہ آيا تہ سزا ۾ بہ اضافو ڪيائون ۽ اسي ڪوڙا مقرر ڪيائون.

اشــــار بذالک علي عليـــہ السلام عليٰ عمـر فرضــي بها فــروع ڪافي ج٧ ص٢١٤ ڪتـاب الحدود مطبوعہ ايران

حـضـرت علي عليـہ السـلام بہ حضرت عمر رضہ کي اهڙي سزا ڏيڻ جو مشورو ڏنو. حضرت عمر رضہ ان مشوري تي خوش ٿيو.

• زراره راوي چيو تہ مان حضرت محمد باقر رح کان ٻڌو تہ عبيدالله بن عمر رضہ تي شراب پيئڻ جي حد قائم ڪئي ويئي. حضرت عمر رضہ حـڪم ڪيـو تہ هن کي سزا ڏني وڃي. پر ڪوبہ سزا ڏيڻ لاءِ اڳتي نہ وڌيو. حضرت علي رضہ، اٺ جي مهار کي ٻٽو ڪري، اُتي ڪيس چاليهہ ڀيرا هنيائين.

• حضرت جعفر صادق رح فرمايو: حضرت عمر رضہ جي خلافت جي زماني ۾ ٻن مردن پاڻ ۾ زنا ڪئي. اُنهن مان هڪڙو ڀڄي ويو ۽ ٻئي کي پڪڙي حضرت عمر رضہ وٽ آندو ويو. فاروق اعظم رضہ ماڻهن کان ان جي سزا متعلق مشورو ڪيو. انهن مختلف رايو ڏنو. پوءِ حضرت علي رضہ کان پڇيائين. ان مشورو ڏنو تہ هن جي گردن اُڏائي وڃي، آخر ان تي عـمل ڪيـو ويو. جڏهن لاش ڪنيـو ويو تہ حضرت علي المرتضيٰ رضہ فرمايو: "ترسو" ان جي ڪجهہ سزا باقي آهي. پڇيو ويو تہ باقي ڇا آهي؟ حڪم ڪيائين تہ ڪائـيـون گهرايو، پوءِ ان کي ڪاٺين جي باهہ ۾ ساڙيو ويو.

(١) فروع ڪافي ج٧ ص١٩٩ ڪتاب الحديد - مطبوعہ ايران

(٢) الاستبـصـار ج٤ ص٢١٩ ڪتـــاب الحـدود - ايران.

• ومن ڪلام لہ عليہ السلام وقد شاوره عـمـر بن الخطاب فــي الـــخروج الـــيٰ غز

جڏهن فــاروق اعظم رضـــ روم جي جنـگ ۾ خود وڃڻ جو ارادو ڪيـو تہ حـضـرت علي رضہ کـان مـشـورو ورتائين. حـضـرت علي رضہ هيٺين لفظن ۾ مشورو ڏنو:

ماڻهن جي لاءِ سهارو ۽ مسلمانن جي لاءِ هڪ موڙ
جڳهه مرڪز سڏيو آ.

والروم...... اِنَّکَ مَتيٰ تَسِرْ
اِلَيٰ هٰذَا الْعَدُوِّ بِنَفْسِکَ فَتَلْقَهُمْ
فَتُنْکَبْ لاَ تَکُنْ لِلْمُسْلِمِيْنَ
کَانِفَةٌ دُوْنَ اَقْصيٰ بِلاَدِهِمْ لَيْسَ
بَعْدَکَ مَرْجِعٌ يَرْجِعُوْنَ اِلَيْهِ
فَابْعَثْ اِلَيْهِمْ رَجُلاً مِجْرَباً،
وَاحْفِزْ مَعَهُ اَهْلَ الْبَلاَءِ
وَالنَّصِيْحَةِ فَاِنْ اَظْهَرَ اللهُ فَذَاکَ
مَا تُحِبُّ وَاِنْ تَکُنِ الاُخْرٰي کُنْتَ
رِدْاً لِلنَّاسِ وَمَثَابَةً لِلْمُسْلِمِيْنَ
(نهج البلاغة ج١ ص٢٧٢
طبع مصر) خطبہ 134
ص 259

جي تون پاڻ دشمن جي طرف ويندين ۽ انهن جي طاقت توڙيندين تہ ان وقت مسلمانن لاءِ ملڪ جي آخري ڪناري تائين ڪا بہ پناهہ نہ ملندي ۽ توکان بعد اهڙو ڪو بہ هنڌ نہ هوندو، جنهن جي طرف اهي رجوع ڪن. تون دشمن جي طرف ان شخص کي موڪل جيڪو تجربيڪار هجي ۽ ان سان اهي ماڻهو روانا ڪر، جيڪي جنگ جون سختيون سهي سگهن ۽ پنهنجي اڳواڻ جي نصيحت بہ قبول ڪن. جي خدا فتح ڏني تہ توهان جي آرزو پوري ٿي ويئي. جي ڪاميابي نہ ٿي، تڏهن بہ تون ئي مسلمانن جي قوت ۽ مرجع هوندين.

• ايران جي فتح کان پوءِ ٻئي خليفي (حضرت عمر رضہ) جي زماني ۾ ڏهن صحابہ رضہ تي مشتمل، هڪ ڪميشن تشڪيل ڏني ويئي. جنهن ۾ حضرت علي رضہ بہ شامل هو. ان ڪميشن جي ڪن ارڪان جو رايو هي ٿيو تہ زمين سپاهين جي درميان ورهائي وڃي. پر حضرت علي رضہ جو رايو هو تہ اها زمين سپاهين ۾ تقسيم نہ ٿئي. بلڪ ان کي مسلمانن جي معاشره لاءِ آمدنيءَ جي ذريعي طور رکيو وڃي. حضرت علي رضہ جي مشوره کي قبول ڪيو ويو. (آئين سعادت حصہ ٢ ص٤٢-٤٣ مطبوعه ايران)

خليفہ ٻئي (حضرت عمر فاروق رضہ) جي زماني ۾

سن١٥هہ ۾ مسلسل فتوحات جي نتيجي ۾ سلساني بادشاهن جا خزانا مسلمانن جي قبضي ۾ اچي ويا. وقت جو خليفو مسلمانن سان مشوره ڪرڻ لاءِ ويٺو. حضرت علي بن ابي طالب رضہ فرمايو: ”اي عمر رضہ! هر سال سمورو مال و متاع جيڪو جمع ٿئي، ان کي تقسيم ڪري ڇڏيو. ان مان ڪجهہ بہ نہ بچايو.“ (آئين سعادت حصو پيو ص٤٦)

• حضرت جعفر صادق رضہ کان روايت آهي تہ حضرت عثمان رضہ وٽ قبيلہ قيس جو هڪ ماڻهو پنهنجي مالڪ کي ساڻ ڪري شڪايت ڪئي تہ هن منهنجيءَ اک کي ڌڪ هنيو آهي، جنهن مان پاڻي وهي نڪتو آهي. اک تہ بيٺي آهي، پر نظر ختم ٿي وئي آهي. حضرت عثمان رضہ ان کي چيو تہ مان توکي عيوضو وٺي ڏيان؟ پر ان شخص انڪار ڪيو. پاڻ انهن ٻنهي کي حضرت علي رضہ وٽ فيصلي ڪرڻ لاءِ موڪليو. حضرت عليءَ بہ اهائي ڳالهہ ڪئي، پر غلام ٻيڻي عيوضي وٺڻ کان بہ انڪار ڪيو ۽ راضي نہ ٿيو. غلام چيو تہ منهنجو قصاص وٺڻ کان سواءِ ٻيو ڪوبہ ارادو ڪونهي. حضرت علي رضہ هڪ شيشو گهرايو، پوءِ سوٽي ڪپڙي جو هڪ ٽڪر گهرائي، ان کي آلو ڪري، ان جي مالڪ جي اک کي چوڌاري ويڙهي، ان جي اک کي سج جي سامهون ڪيو ۽ شيشو گهرائي کيس چيائين تہ ”ڏس“ ڏسي تہ اک جي چربي پگهرجي وئي آهي. اک تہ بيٺي آهي، پر سندس نظر هلي وئي. (فروع ڪافي ج٧ ص٣١٩ ڪتاب الديات - ايران)

مقام فڪر

قارئين ڪرام! شيعہ مذهب جو بنياد ئي صحابہ ڪرام رضہ جي دشمنيءَ ۽ نفرت تي رکيل آهي. اُهي رات ڏينهن ڪوشش ڪندا آهن تہ ماڻهن کي صحابہ رضہ جي خلاف اهڙيون ڳالهيون ٻڌايون، جيئن اُهي ڪائنن بيزار ۽ متنفر ٿي وڃن. هو

سمجهن ٿا تہ جڏهن ماڻهو صحابہ رضہ کان بيزار ٿيندا تہ پوءِ اسان جي سوپ آهي. اُهي اسان جي مذهب کي آسانيءَ سان قبول ڪندا. انهيءَ ڪري اُهي ڪوڙا قصا، غلط ۽ بي بنياد ڳالهيون ماڻهن کي ٻڌائي، صحابہ ڪرام رضہ جي شان ۾ بيهودي بڪواس ڪندا آهن. جيڪي ماڻهو ڪَالْاَنْعَامِ آهن، سي انهن جي ڳالهين تي ويساهہ ڪن ٿا ۽ حق کان هٽي وڃن ٿا.

شيعہ عام طرح ماڻهن کي چوندا آحن تہ صحابہ رضہ ۽ اهل بيت رضہ جو پاڻ ۾ ناهہ ٺي ڪونہ هو. سندن هڪ ٻئي سان سلام ڪلام ڪونہ هو. اُهي هڪ ٻئي کان جدا هئا. صحابہ رضہ، اهل بيت رضہ سان بغض ۽ حسد رکندا هئا. خاص ڪري ابوبڪر، عمر، عثمان ۽ عائشہ رضي الله عنهم تہ حضرت علي رضہ ۽ ان جي اولاد جا دشمن هئا.

ياد رکڻ گهرجي تہ اهي سڀ ڳالهيون بي بنياد ۽ ڪوڙيون آهن. رڳو بڪواس کان سواءِ ڪجهہ بہ نہ آهي. اوهان هن باب تي انصاف جي نظر سان غور ڪريو تہ حضرت علي رضہ جو ٽن خليفن سان ڪيڏو نہ محبت ۽ پيار جو رابطو آهي.

(١) حضرت علي رضہ ٽن خليفن سان شرعي ۽ ملڪي مسائل ۾ چوويهہ سال صلاحڪار ۽ مشير ٿي رهيو آهي.

(٢) خلفاء ثلاثہ رضہ، حضرت عليءَ رضہ جي فيصلي کي عزت ڏيندا هئا ۽ ان تي عمل ڪندا هئا.

(٣) حضرت ابوبڪر صديق رضہ، روم سان جنگ ڪرڻ لاءِ حضرت عليءَ رضہ جي مشوره تي عمل ڪيو ۽ نهايت خوش ٿي فرمايائين: "بَشَّرْتَ بِخَيْرٍ" اي علي رضہ تو سٺي بشارت ڏني.

(٤) حضرت عمر فاروق رضہ، روم جي جنگ ۾ وڃڻ جو ارادو ڪيو تہ حضرت عَلِيُّ الْمُرْتَضيٰ رضہ ڪيس روڪيو تہ توهان خود نہ وڃو. اوهان ماڻهن جا مرجع آهيو. اوهان جي وڃڻ ڪري، ملڪي، جاني ۽ قومي نقصان ٿيندو. تنهن ڪري ٻئي کي موڪليو. حضرت

عمر رضہ ان مشوري تي عمل ڪيو.

(٥) حضرت علي رضہ، عمر فاروق رضہ کي ٽن ڳالهين جي وصيت ڪئي تہ فاروق اعظم رضہ انهن کي قبول ڪيو.

(٦) حضرت عمر فاروق رضہ فاتح ايران و روم آهي. ايراني شيعن کي گهرجي تہ حضرت عمر فاروق کي خير جي دعائن سان ياد ڪن، ڇوتہ جنهن ملڪ ۾ اُهي رهن ٿا، اهو امير المؤمنين حضرت عمر فاروق رضہ جو مفتوح آهي.

(٧) حضرت علي المرتضيٰ رضہ نهج البلاغة واريءَ تقرير ۾، حضرت عمر رضہ کي رِدْاً لِلنَّاسِ (ماڻهن جي لاءِ مددگار) ۽ مَثَابَةً لِلْمُسْلِمِيْنَ (مسلمانن لاءِ مرجع) جي اوصاف سان ياد ڪيو آهي.

قرآن مجيد ۾ آهي: حضرت موسيٰ عليہ السلام، پنهنجي دعا ۾ هارون عليہ السلام لاءِ فرمايو:

فَاَرْسِلْهُ مَعِيَ رِدْاً يُّصَدِّقُنِيْ

(سورة القصص آيت ٣٤)

(هارون عليہ السلام) کي مون سان مددگار ڪري موڪل تہ منهنجي تصديق ڪري.

ڪعبة الله لاءِ فرمايل آهي:

مَثَابَةً لِّلنَّاسِ (ماڻهن جي لاءِ مرجع)

عجيب نڪتہ تہ هي آهي: رِدْاً ۽ مَثَابَةً اهي ٻئي الفاظ رڳو هڪ هڪ جاءِ تي حضرت هارون عليہ السلام ۽ بيت الله لاءِ قرآن پاڪ ۾ استعمال ٿيا آهن. هاڻي اهي الفاظ، حضرت علي المرتضيٰ رضہ، حضرت عمر فاروق جي حق ۾ فرمايا آهن. "سبحان الله!" حضرت علي رضہ جي سيني ۾، حضرت عمر فاروق رضہ لاءِ عزت ۽ محبت سمايل هئي، جو ان جي شان ۾ ڪهڙا نہ بهترين ۽ مثالي الفاظ ڪم آندا آهن. هتان ثابت ٿيو تہ خلفاء ثلاثہ رضہ ۽ حضرت علي رضہ جو پاڻ ۾ گهاٽو تعلق هو.

باب تيرهون

بيعت الرضوان جي موقعي تي خاتم النبيين، رحمة للعالمين، سيد المرسلين، حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جي حضرت عثمان رضہ جي طرفان، پنهنجي هٿ مبارڪ کي ان جو هٿ قرار ڏيئي پرپٺ بيعت ڪئي

سن٦هجريءَ ۾ حضور صلي الله عليه وسلم جن جو ارادو ٿيو تہ مڪي جي قريشن سان ڪن شرطن تي صلح ٿي وڃي تہ اسان کي بيت الله جي طواف ۽ عمره ڪرڻ جي اجازت ملي وڃي. پاڻ سڳورن صلي الله عليه وسلم جو خيال ٿيو تہ مڪي جي قريشن ڏانهن ان بابت ڪو سفير موڪلجي. حضرت عمر فاروق رضہ ڪين مشورو ڏنو تہ عثمان بن عفان رضہ کي سفير ڪري موڪليو وڃي تہ بهتر ٿيندو.

فَقَالَ صَدَقْتَ، فَدَعَا رَسُوْلُ اللهِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عُثْمَانَ فَاَرْسَلَهٗ

پوءِ رسول الله صلي الله عليه وسلم جن فرمايو: "عمر! تو سچ چيو." پاڻ سڳورن صلي الله عليه وسلم جن حضرت عثمان رضہ کي سڏي مڪي ڏانهن موڪليو.

حضرت عثمان رضہ مڪي جي قريشن ڏانهن سفير ٿي ويو تہ انهن کيس قيد ڪيو. اوچتو افواه ٿي ويو تہ حضرت عثمان رضہ شهيد ٿي ويو. پاڻ سڳورن صلي الله عليه وسلم جن اهو ٻڌي صحابہ ڪرام رضہ کي فرمايو تہ اسين عثمان رضہ جو بدلو ضرور وٺنداسون. پوءِ صحابہ رضہ کي سڏي هڪ وڻ هيٺان بيعت ورتائون

تہ مشرڪن ڪي ضرور قتل ڪنداسون، توڙي جان هلي وڃي. ان بيعت کي "بيعت الرضوان" (الله جي رضا لاءِ بيعت) چئجي ٿو.

(١) تفسير مجمع البيان ج٥ ص١١٧ قصہ فتح الحديبيہ ايران
(٢) بحار الانوار ج٢ ص٣٢٩ باب غزوة الحديبيہ وبيعة الرضوان.

• وڻ هيٺان بيعت وٺڻ وقت، حضرت عثمان رضہ غير حاضر هو، ڇوتہ اهو حضور صلي الله عليه وسلم جي حڪم سان مڪي ويل هو.

وضرب باحديٰ يديه علي الاخريٰ لعثمان

رسول الله صلي الله عليه وسلم جن پنهنجي هٿ کي ٻئي هٿ تي هڻي، عثمان رضہ لاءِ (پرپٺ) بيعت ڪئي.

مسلمان چوڻ لڳا تہ عثمان کي مبارڪ هجي، جنهن ڪعبي جو طواف ڪيو صفا و مروه ڊوڙيو. رسول الله صلي الله عليه وسلم جن ڪين فرمايو تہ عثمان رضہ اسان کان سواءِ ائين ڪيئن ڪندو؟ جڏهن حضرت عثمان رضہ واپس آيو تہ حضور صلي الله عليه وسلم جن کانئس پڇيو: "عثمان! تو ڪعبي جو طواف ڪيو؟" عرض ڪيائين تہ مان رسول الله صلي الله عليه وسلم کان سواءِ ڪيئن طواف ڪندس.

(١) روضة ڪافي ج٨ ص٣٢٥ صلح الحديبيہ - ايران
(٢) بحار الانوار ج٢٠ ص٣٦٧ باب غزوة الحديبيہ - ايران
(٣) حيات القلوب ج٢ ص٤٢٤ دربيان وقايع جنگ حديبيہ - ايران

اهل سنت و جماعت جي ڪتابن مان ثبوت

• عَنْ اَنَسٍ قَالَ لَمَّا اَمَرَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِبَيْعَةِ الرِّضْوَانِ كَانَ عُثْمَانُ

حضرت انس رضہ کان روايت آهي تہ جڏهن رسول الله صلي الله عليه وسلم جن بيعة الرضوان جو حڪم ڏنو. ان وقت

Scanned by CamScanner

رَسُوْلَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِلٰي مَكَّةَ فَبَايَعَ النَّاسُ، فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اِنَّ عُثْمَانَ فِيْ حَاجَةِ اللهِ وَحَاجَةِ رَسُوْلِهٖ فَضَرَبَ بِاِحْدٰي يَدَيْهِ عَلَي الْاُخْرٰي فَكَانَتْ يَدُ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِعُثْمَانَ خَيْرًا مِّنْ اَيْدِيْهِمْ لِاَنْفُسِهِمْ

(رواه الترمذي، مشكواة باب مناقب عثمان رضہ)

حضرت عثمان رضہ سفير جي حيثيت سان مکي ڏانهن ويل هو. ماڻهن نبي اکرمِ صلي الله عليہ وسلم جي هٿ تي (موت جي) بيعت ڪئي. بيعت ڪرڻ کان پوءِ رسول الله صلي الله عليہ وسلم جن فرمايو تہ عثمان رضہ الله ۽ ان جي رسول جي ڪم سان ويل آهي. پوءِ هڪ هٿ ٻئي هٿ تي هڻي (عثمان رضہ جي طرفان پرپٺ بيعت ڪئي) رسول الله صلي الله عليہ وسلم جو هٿ، عثمان رضہ لاءِ بهتر هو، انهن هٿن کان جن پنهنجي هٿن سان بيعت ڪئي.

• ساڳئي باب ۾ هيءَ روايت بہ آهي:

فَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّي اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ الْيُمْنٰي هٰذِهٖ يَدُ عُثْمَانَ فَضَرَبَ بِهَا عَلٰي يَدِهٖ وَقَالَ: هٰذِهٖ لِعُثْمَانَ

(بخاري، مشڪواة شريف)

پوءِ رسول الله صلي الله عليہ وسلم جن پنهنجي سڄي هٿ کي مٿي ڪري فرمايو: ”هي عثمان رضہ جو هٿ آهي.“ پوءِ ان هٿ کي ٻئي هٿ تي هڻي فرمايائون: ”هيءَ عثمان رضہ جي بيعت آهي.“

مقام غور

هن باب مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:

(١) رسول الله صلي الله عليه وسلم جن فاروق اعظم جي مشوره تي، حضرت عثمان رضہ کي مکي ڏانهن سفير ڪري موڪليو.
(٢) حضور صلي الله عليه وسلم جن حضرت عثمان رضہ جي بدلي وٺڻ لاءِ، صحابہ ڪرام رضہ کان موت لاءِ بيعت ورتي.
(٣) حضرت عثمان رضہ جي غير حاضريءَ ۾ رسول الله صلي الله عليه وسلم جن پنهنجي هٿ کي حضرت عثمان رضہ جو هٿ چئي، ان جي طرفان بيعت ڪئي.

محترم قارئين! اوهان کي معلوم آهي تہ شيعہ داماد علي رضہ حضرت عمر فاروق رضہ ۽ داماد رسول صلي الله عليہ وسلم حضرت عثمان رضہ جا سخت دشمن آهن. ڪين مسلمان ئي نٿا سمجهن. مان ڪانئن پڇان ٿو تہ جيڪڏهن بقول توهان جي اهي مسلمان نہ آهن، بلڪ منافق آهن (نَعُوْذُ بِاللهِ مِنْهَا) تہ هينئين سوالن جو جواب توهان وٽ ڪهڙو آهي؟

(١) حضرت رسول الله صلي الله عليہ وسلم جن حضرت عمر فاروق جي مشوري تي عمل ڇو ڪيو؟
(٢) حضرت رسول الله صلي الله عليہ وسلم جن حضرت عثمان رضہ کي قرآن جي نزول واري زماني ۾ مکي ڏانهن سفير ڪري ڇو موڪليو؟
(٣) حضرت رسول الله صلي الله عليہ وسلم جن حضرت عثمان رضہ لاءِ صحابہ کان جانِ قربان ڪرڻ تي بيعت ڇو ورتي؟
(۴) حضرت رسول الله صلي الله عليہ وسلم جن پنهنجي هٿ کي حضرت عثمان رضہ جو هٿ چئي، ان جي طرفان بيعت ڇو ڪئي؟

صحابہ ڪرام رضي الله عنهم جا دشمنو! ياد رکو!! چوڏهن سؤ صحابہ رضہ حضور صلي الله عليہ وسلم جي هٿ تي وڻ هيٺان

Scanned by CamScanner

بيعت ڪئي. جنهن تي الله تعاليٰ پنهنجي دائمي رضامندي جو اظهار فرمايو آهي. هاڻي اچو تہ توهان جي بزرگ علامه علي بن عيسيٰ اربيلي (المتوفيٰ سن٦٩٣هہ) کان ٿي پڇون تہ انهن جو تعداد ڪيترو هو ۽ سندن شان ڇا آهي؟

قوله تعاليٰ: لَقَدْ رَضِيَ اللهُ عَنِ الْمُؤْمِنِيْنَ اِذْ يُبَايِعُوْنَکَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ (سورة الفتح) نزلت في الحديبية قال جابر: كنا يومئذ الفا واربع ماة فقال لنا النبي صلي الله عليه وسلم انتم اليوم خيار اهل الارض فبايعنا تحت الشجرة علي الموت.

(كشف الغمه ج١ ص٣٠٥ في ما نزل القرآن فيه)

الله تعاليٰ فرمايو: بيشڪ الله مؤمنن کان راضي ٿيو، جنهن وقت وڻ هيٺيان توسان بيعت ٿي ڪيائون. هيءَ آيت حديبيه جي موقعي تي نازل ٿي. حضرت جابر رضہ چيو تہ اسان چوڏهن سؤ (صحابه رضہ) هئاسون. اسان کي رسول الله صلي الله عليه وسلم جن فرمايو: اڄ توهان ساريءَ زمين جي ماڻهن کان ڀلا آهيو. حضرت جابر رضہ فرمايو تہ اسان وڻ هيٺيان موت تي بيعت ڪئي سون.

هن آيت ۾ الله تعاليٰ صحابہ ڪرام رضہ لاءِ پنهنجي دائمي رضا جو اعلان فرمايو ۽ ڪين مؤمنين بہ چيو. هاڻي جيڪڏهن ڪو انهن کي مؤمن نہ سمجهي ۽ چوي تہ رڳو حضرت علي رضہ، حضرت سلمان فارسي، حضرت مقداد ۽ حضرت ابوذر غفاري رضي الله عنهم ئي مؤمن آهن تہ اهو ماڻهو قرآن جو منڪر آهي. حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جن نزول وحي جي زماني ۾ پنهنجي هٿ کي حضرت عثمان رضہ جو هٿ چئي بيعت ڪرڻ فرمائين تہ اهو يقينا مؤمن ۽ بهشتي آهي.

Scanned by CamScanner

باب چوڏهون

حضرت امام حسن ۽ امام حسين رضي الله عنهما حضرت معاويہ رضي الله عنه (المتوفي ٦٠هـ) جي هٿ تي بيعت ڪئي.

•شيعن جي معتبر ڪتابن ۾ لکيل آهي. حضرت جعفر صادق رح فرمايو: حضرت معاويہ رضہ، حسن بن علي رضہ ڏانهن لکيو تہ تون، حسين رضہ ۽ اصحاب علي رضہ مون ڏانهن اچو پوءِ اهي نڪتا ۽ ساڻن قيس بن سعد بن عباده رضہ بہ هو. اهي سڀ شام ڏانهن آيا. امير معاويہ رضہ ڪين اندر داخل ٿيڻ جي اجازت ڏني ۽ انهن لاءِ خطيب گڏ ڪيائين.

فَقَالَ يَا حسن! قُمْ فَبَايِعْ فَقَامَ فَبَايِعْ، ثُمَّ قَالَ لِلْحُسَيْنِ قُمْ فَبَايِعْ، فَقَامَ فَبَايِعْ، ثُمَّ قَالَ يَا قَيْسُ قُمْ فَبَايِعْ، فَالْتَفَتَ إِلَي الْحُسَيْنِ يَنْظُرُ مَا يَأْمُرُهُ فَقَالَ يَا قَيْسُ اِنَّهُ اِمَامِيْ يَعْنِي الْحَسَنْ

پوءِ حضرت معاويہ حضرت حسن رضہ کي فرمايو: اٿ بيعت ڪر پوءِ اٿيو بيعت ڪيائين. وري حضرت حسين رضہ کي چيائين تہ اٿ بيعت ڪر. پوءِ اهو اٿيو ۽ بيعت ڪيائين. وري قيس رضہ کي چيائين تہ اٿ بيعت ڪر. ان حضرت حسين رضہ ڏانهن نهاريو تہ اهو ڪهڙو حڪم ٿو ڪري. حضرت حسين رضہ کين فرمايو تہ حسن رضہ منهنجو امام آهي (جڏهن ان بيعت ڪئي آهي تہ توکي بہ ڪرڻي پوندي)

(١) شيعن جو معتبر ڪتاب، رجال ڪشي ص ١١٠ ذڪر قيس بن سعد، مطبوعہ نجف(ڏسو عڪس ص ١٣٢)

(٢) شيعن جو معتبر ڪتاب، بحار الانوار ج ٤٤ ص ٦١ ڪيفيه

مصالحة الحسن عليه السلام
(٣) شيعن جو معتبر كتاب، منتهي الامال ج ١ ص ٢٣٠ ذكر صلح امام حسن رضہ ايران
(۴) شيعن جو معتبر كتاب، جلاءُ العيون ج ١ ص ٣٩٨ مصالحة آنحضرت بامعاويہ ايران
(٥) شيعن جو معتبر كتاب، مقاتل الطالبين ص ۴٧ ذكر حسن بن علي رضہ، نجف
(٦) شيعن جو معتبر كتاب، عوالـــم العلوم ص ١٥٠ مطبوعہ قم ايران.

جڏهن حضرت حسن رضہ بيعت كري، پنهنجي خلافت امير معاويہ رضہ کي ڏني تہ حضرت معاويہ رضہ کيس چيو تہ توهان ماڻهن ۾ خطبو ڏيو تہ مان خلافت معاويہ رضہ جي حوالي كئي آهي ۽ ان جي هٿ تي بيعت كري چڪو آهيان، حضرت امام حسن رضہ هڪ وڏو خطبو ڏنو، جنهن ۾ فرمايائين تہ مان حكومت، معاويہ رضہ جي حوالي كئي آهي. منهنجي ۽ اوهان جي ان ۾ بهتري آهي.

قــد بـايــعتــه — تحقيق مان معاويہ رضہ جي بيعت كئي.

(١) ناسخ التواريخ ج ١ ص ٥٧١ في كلامه ومواعظه عليه السلام
(٢) كشف الغمة ج١ ص ٢٣٠ زندگاني امام حسن مجتبیٰ
(٣) نزل الابرار في مناقب اهل البيت الاطهار ص ٨٢ ايران

• شيعن جو رئيس المحدثين شيخ صدوق قمي (المتوفي ٣٨١هہ) لکي ٿو:

عن عامر قال: بايع الحسن بن علي معاويه — عامر چيو تہ حسن بن علي رضہ معاويہ رضہ سان بيعت كئي.

علل الشرائع ص ٢١٨ مطبوعہ ايران

• حضرت ابوبكرة رضہ کان روايت آهي تہ اسان کي هڪ دفعي رسول صلي الله عليه وسلم جن خطبو ڏئي رهيا هئا، تہ اوچتو وٽن حضرت حسن رضہ آيو، پاڻ سڳورن صلي الله عليہ وسلم جن

حضرت حسن رضہ کي سيني سان ملائي فرمايو: هي منهنجو پٽ آهي. اميد تہ الله تعاليٰ هن جي ذريعي مسلمانن جي ٻن وڏين جماعتن ۾ صلح ڪرائيندو.

(ڪشف الغمة ج ١ ص ۴٦ ، عمدة الطالب ص ٦٥)

حضرت حسن رضہ پنهنجي ناني جي ان فرمان کي ياد ڪري، حضرت معاويہ رضہ سان صلح ڪيو تہ متان فتنو فساد وڌي وڃي ۽ پنهنجي بهتري بہ ان ۾ سمجهيائين. شيعن کي اهو صلح پسند نہ آيو. ان ڪري حضرت حسن رضہ کي ڏاڍيون تڪليفون ڏنائون ۽ ڪيس طعنا وغيره هنيائون.

حضرت امام حسن رضہ جي شاهدي مون کي شيعن قتل ڪرڻ گھريو ۽ لٽيو ڦريو.

وَاللهِ اَنَّ مُعَاوِيَةَ خَيرٌ لِي مِنْ هٰؤُلَاءِ يَزْعُمُوْنَ اَنَّهُمْ لِيْ شِيْعَةٌ اِبْتَغُوا قَتْلِي وَانْتَهَبُوْا ثِقْلِيْ وَاَخَذُوْا مَالِيْ

الله جو قسم! هن ڪان مون لاءِ معاويہ رضہ بهتر آهي. هي پاڻ کي شيعان حسن گمان ڪن ٿا. (حالانڪ) انهن ئي مون کي قتل ڪرڻ جي ڪوشش ڪئي ۽ منهنجو سامان لٽيو ڦريو.

(١) احتجاجي طبرسي ج ٢ ص ١٠ نجف اشرف
(٢) جلاءُ العيون ج ١ ص ۴٠۴ زندگاني امام مجتبيٰ ايران
(٣) بحارالانوار ج ۴۴ ص ٢٠ تاريخ الامام الزکي الحسن المجتبيٰ
(۴) ناسخ التواريخ ج ١ ص ٢١٣ زندگاني امام حسن مجتبيٰ ايران
(٥) عوالم العلوم ص ١٧٥ مطبوعہ قم ايران

آخر حضزت حسن رضہ شيعن جي ظلم ڪان پنهنجي ۽ اهل بيت جي عزت ۽ جان بچائڻ خاطر، حضرت معاويہ رضہ سان صلح ڪيو ۽ محبت جي عقيدت جو اظهار ڪندي فرمايائين: الله جو قسم! هن ڪان مون لاءِ حضرت معاويہ رضہ بهتر آهي.

حضرت امام حسن رضہ جو خلفاء راشدين ابوبکر، عمر، عثمان ۽ علي رضي الله عنهم ۾ سهڻو گمان

حضرت حسن رضہ حضرت معاويہ رضہ سان جن شرطن تي صلح ڪيو، انهن ۾ پهريون ۽ مکيہ شرط هي هو:

بسم الله الرحمٰن الرحيم

هذا ما صالح عليه الحسن بن علي بن ابي طالب مُعاوية بن ابي سفيان صالحه عليٰ ان يعمل فيهم بكتاب الله وسنة رسوله محمد صلي الله عليه وسلم وسيرة الخلفاء الراشدين

بسم الله الرحمن الرحيم

حسن بن علي بن ابي طالب رضہ، معاويہ بن ابي سفيان سان هن شرط تي صلح ڪيو تہ انهن ۾ الله جي ڪتاب ۽ رسول الله صلي الله عليه وسلم جي سنت ۽ خلفاء راشدين رضہ جي سيرت تي عمل ڪيو وڃي.

"ڏسو شيعن جا هيٺيان ڪتاب"

(١) ناسخ التواريخ ج١ ص ٢٢٤ زندگاني امام حسن رضہ ايران
(٢) ڪشف الغمہ ج ١ ص ٥٧٠ في ڪلامه و مواعظه عليه السلام
(٣) بحار الانوار ج ٤٤ ص ٦٥ باب ڪيفية مصالحة الحسن ايران
(٤) نزل الابرار في مناقب اهل البيت الاطهار ص ٨١ طبع ايران
(٥) منتهي الامال ج ١ ص ٢٢٩ ذڪر صلح ڪردن آنحضرت با معاويہ ايران
(٦) جلاء العيون ج ١ ص ٣٩٣ سبب صلح ڪردن آنحضرت با معاويہ ايران
(٧)الامام حسين ويوم عاشورا ص ٢٠ دارالتوحيد ايران
(٨) عوالم العلوم ص ١٧٢ مطبوعہ قم ايران

ناظرين ڪرام! اوهان ڏسو تہ هن صلح نامہ ۾، حڪومت هلائڻ جو مدارئي ڪتاب الله، سنت رسول صلي الله عليه وسلم ۽ سيرت

خلفـاء الراشـدين رضي الله عنهم جي طريقي تي رکـيـو ويو. ظاهر آهي تہ جيـکڏهن انهن خليفن جي خلافت ناحق ۽ باطل هجي ها تہ حضرت امام حسن رضہ ان صلح نامہ ۾ سِيْرَتُ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِيْنَ جي شرط کي پيش نہ کري ها. اتان معلوم ٿيو تہ حضرت حسن رضہ ۽ حضرت معاويہ رضہ خلفاءِ اربعہ (چئن خليفن) جي سيرت ۽ خلافت کي بي داغ ۽ برحق سمجهي صلح نامي ۾ اهو بنيادي شرط آندو.

مقام غور

هن مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:

(١) حضرت حسن ۽ حضرت حسين رضي الله عنهما، حضرت معاويہ رضہ جي هٿ تي بيعت کري، کيس حق جو خليفو تسليم کيو.

(٢) حضرت حسن رضہ خود اعلان کيو: (قد با يعته) مان معاويہ رضہ جي بيعت کئي.

(٣) حضرت حسن رضہ الله جو قسم کڻي چيو تہ حضرت معاويہ رضہ مون لاءِ بهتر آهي.

(٤) اهل بيت جا دشمن شيعا آهن، جن حضرت امام حسن رضہ تي حملو کري کيس لٽيو ڦريو.

(٥) حضرت حسن رضہ "خلفاءِ راشدين" جي سيرت کي بي داغ سمجهي، صلح نامي ۾ پهريون ۽ مکيہ شرط اهو پيش کيو. هتان معلوم ٿيو تہ حضرت امام حسن رضہ جي چئن خليفن سان محبت ۽ عقيدت هئي جو کين خلفاءِ راشدين جي لفظ سان ياد کري رهيو آهي.

باب پندرهون

حضرت علي رضہ ۽ حضرت معاويہ رضہ جو پاڻ ۾ ڪو بہ مذهبي اختلاف نہ هو، ايمان ۾ ٻئي برابر هئا.

حضرت عثمان رضہ جي خلافت جي دور ۾ ، يهودين ۽ خارجين جي سازش سبب، مسلمانن جي دين ۾ وڏا فتنا پيدا ٿيا. حضرت علي رضہ الله عنه ڏٺو تہ حضرت عثمان رضہ کي وڏو خطرو آهي، ان جي حفاظت لاءِ پنهنجي ٻن فرزندن حضرت حسن رضہ ۽ حضرت حسين رضہ کي ان جي در تي پهري ڏيڻ لاءِ بيهاريو، آخر حضرت عثمان شهيد ٿي ويو. ان جي شهادت کان پوءِ پاڻ گهر ۾ غمگين ٿي ويهي رهيو.

وقال لابنيه كيف قتل امير المؤمنين وانتما علي الباب؟ ولطم الحسن وضرب صدر الحسين

مروج الذهب للمسعودي ج ٣ ٣٤٥ ذكر ذي النورين عثمان بن عفان

۽ پنهنجي ٻنهي فرزندن کي چيائين تہ توهان ٻئي دروازي تي هيؤ. پوءِ امير المومنين عثمان رضہ ڪيئن قتل ڪيو ويو؟ (ائين چئي) حضرت حسن رضہ کي ٿڦ هنيائين ۽ حضرت حسين رضہ جي سيني تي ڌڪ هنيائين.

قارئين ڪرام! حضرت عثمان جي شهادت ۾، عبد الله بن سبا يهودي جو وڏو هٿ هو، هن يهودي جي شرارت سببان مسلمانن جون ٻہ جماعتون پاڻ ۾ لڙي پيون ۽ اوچتو جنگ لڳي ويئي، جنهن کي جنگ صفين جي نالي سان سڏجي ٿو.

جنگ ختم ٿيڻ کان پوءِ، ماڻهن ۾ زبردست انتشار پيدا ٿيو. حضرت علي رضہ ان انتشار ۽ خدشي کي دور ڪرڻ لاءِ حضرت

امير معاويہ رضہ ۽ وڏن مرڪزي شهرن ڏانهن خط لکي موڪليو، جنهن جو مضمون هي آهي.

كَانَ بَدَأُ اَمْرِنَا اَنَّا اَلْتَقَيْنَا وَالْقَوْمُ مِنْ اَهْلِ الشَّامِ، وَالظَّاهِرُ اَنَّ رَبَّنَا وَاحِدٌ، وَنَبِيَّنَا وَاحِدٌ، وَدَعْوَتَنَا فِي الْاِسْلَامِ وَاحِدَةٌ، وَلَا نَسْتَزِيْدُهُمْ فِي الْاِيْمَانِ بِاللهِ وَالتَّصْدِيْقِ بِرَسُوْلِهٖ وَلَا يَسْتَزِيْدُوْنَنَا الْاَمْرُ وَاحِدٌ اِلَّا مَا اخْتَلَفْنَا فِيْهِ مِنْ دَمِ عُثْمَانَ وَ نَحْنُ مِنْهُ بَرَآءٌ

(نهج البلاغه ج ٢ ص ١١٨ ! مطبوعہ مصر ڏسو عڪس ص ١٢٣-١٢٤)

جڏهن اسان جو مقابلو ٿيو ۽ مقابلي ۾ شامي ماڻهو هئا. (ڳالهہ ڇا هئي) ظاهر آهي تہ اسان جو رب هڪ آهي، اسان جو نبي هڪ آهي، اسلام ۾ دعوت هڪ آهي، اسان ايمان بالله ۽ تَصْدِيْقِ بِالرَّسُوْلِ ۾ انهن کان وڌيڪ نہ آهيون ۽ نہ وري اهي اسان کان وڌيڪ آهن، ڳالهہ هڪ آهي. باقي اسان جو اختلاف عثمان جي خون ۾ هو ۽ اسان ان کان صاف آهيون.

• ان جي شرح ۾ مصر جو مفتي علامہ شيخ محمد عبده لکي ٿو:

واننا متحدون في العقيدة لااختلاف بيننا الا في دم عثمان ولا نستزيدهم اي لا نطلب منهم زيادة في الايمان لانهم كانوا مؤمنين

(شرح نهج البلاغه ج ٢ ص ١١٩ شارح شيخ عبده مصري عڪس ص ١٢٣)

(حضرت علي رضہ فرمايو) بيشڪ اسان عقيدي ۾ هڪ آهيون، حضرت عثمان رضہ جي قتل کان سواءِ اسان ۾ ٻيو ڪوبہ اختلاف ڪونهي، اسين انهن کان زياده نہ آهيون، يعني اٿين ڪونہ ٿا چئون تہ اسين انهن کان ايمان ۾ وڌيڪ آهيون. ڇو تہ اهي بہ مؤمنين آهن.

• شيعن جو محدث، عبدالله بن جعفر الحميري القمي من اصحاب الامام العسكري (المتوفي ٢٩٢هہ) حضرت جعفر صادق

١ ـ نهج البلاغہ جمعو ڀيون خط نمبر 58 صفحو 601

Scanned by CamScanner

کان روايت ٿو آڻي.

جعفر عن ابيہ ان عليا عليہ السلام لم يکن ينسب احدا من اهل حربہ الي الشرک ولا الي النفاق ولکن يقول هم اخواننا (قرب الاسناد ص ۴۵ مطبوعہ ايران)

حضرت جعفر صادق رحہ پنهنجي والد کان روايت ڪئي تہ حضرت علي عليہ السلام پنهنجي مخالفن جن سان سندن جنگ هئي. ڪنهن کي بہ مشرک يا منافق نہ چيو بلک فرمائيندو هو تہ اهي اسان جا ڀائر آهن.

مقام غور

هن باب مان هيٺيون ڳالهيون ثابت ٿيون:

(١) حضرت علي المرتضي رضہ حضرت عثمان جي در تي حفاظت لاءِ، حضرت حسن رضہ ۽ حضرت حسين رضہ کي پهري ڏيڻ لاءِ بيهاري محبت، اخوة ۽ همدردي جو واحد ثبوت ڏنو.

(٢) حضرت عثمان رضہ جي شهادت کان پوءِ، علي المرتضي رضہ حضرت حسن ۽ حضرت حسين رضہ کي سخت تنبيہ ڪئي تہ توهان جي هوندي، امير المومنين عثمان رضي الله عنه ڪيئن قتل ڪيو ويو؟

(٣) حضرت علي رضہ پنهنجي مقابلين (جنگ جمل ۽ صفين وارن) جي حق ۾ شرک، ڪفر ۽ نفاق جي نسبت نہ ڪندو هو، بلک فرمائيندو هو: هُمْ اِخْوَانُنَا اهي اسان جا ڀائر آهن.

ڏسو جنگ صفين ختم ٿيڻ کان پوءِ بہ پاڻ ۾ ڪيڏو نہ محبت ۽ پيار جو رابطو اٿن. حضرت علي المرتضي رضہ جيڪو خطبو ڏنو، ان جو خلاصو هي آهي:

اسان عقيدي ۾ هڪ آهيون، اسان جو رب هڪ آهي، اسان جو نبي صلي الله عليہ وسلم هڪ آهي. اسلام ۾ اسان جي دعوت ۽

تبليغ هڪ آهي، اسان الله ۽ سندس رسول صلي الله عليہ وسلم تي ايمان آڻڻ ۾ هڪ ٻئي کان زياده نہ آهيون، ڇاڪاڻ تہ اهي بہ مومنين آهن، اختلاف صرف حضرت عثمان جي خون ۾ هو. اسان ان کان صاف آهيون. هن خطبي مان معلوم ٿيو تہ اها جنگ مذهبي نہ هئي.

ياد رکڻ گهرجي تہ صحابہ ڪرام رضہ جو پاڻ ۾ ڪيترو بہ اختلاف هجي تہ ان بحث ۾ نہ وڃجي. بلڪ سيني ۾ سهڻو گمان رکجي، اسان کان قيامت جي ڏينهن ان جي پڇا ڪونہ ٿيندي. رَحۡمَةٌ لِّلۡعَالَمِيۡنَ صَلَّي اللهُ عَلَيۡهِ وَسَلَّمَ جن فرمايو آهي: اختلاف اصحابي رحمة منهنجي صحابہ رضہ جو اختلاف (امت لاءِ) رحمت آهي

مان سني ڀائرن، خصوصا علماءَ ڪرام کي عرض ٿو ڪريان تہ جڏهن بہ صحابہ ڪرام جا دشمن، هيءَ ڳالهہ ڇيڙين تہ ڪين ڪتاب نهج البلاغه جو اهو خطبو ڏيکاريو، انهن لاءِ علي المرتضيٰ رضہ جو هي خطبو ڳولي کان گهٽ حيثيت نہ ٿو رکي، ڪانئن پڇو تہ حضرت علي جي ڳالهہ سچي يا توهان جي؟ ڪين هي بہ ٻڌايو تہ اوهان جي مذهب جو ڪتاب نهج البلاغہ، اوهان جي عقيدي ۾ قرآن مجيد کان بعد ٻيو نمبر درجو رکي ٿو. سندن امام خميني لکي ٿو: اسان کي فخر آهي جو نهج البلاغہ قرآن کان بعد اعليٰ ترين ڪتاب آهي، اهو اسان جي معصوم امام سان تعلق رکي ٿو.(ڏسو صحيفہ انقلاب جومقدمہ ص ٥)

باب سورهون

عبد الله بن سبا يهوديءَ جي مسلمانن جي دين ۾ شرارت پکيڙڻ.

قارئين ڪرام! هي ڪا نئين ڳالهہ نہ ڪانهي، هر دور ۾، دين جي دشمن هر حيلا هلائي، مسلمانن جي دين ۾ تخريب ڪاري ۽ انتشار ڦهلائڻ جو ڪم پئي ڪيو آهي.

انهن مان عبدالله بن سبا يهودي بہ هڪ هو. جنهن مسلمانن جي دين ۾ فتني پيدا ڪرڻ جو وڏو پارٽ ادا ڪيو. شيعن جي معتبر ڪتاب ناسخ التواريخ ۾ لکيل آهي:

عبدالله بن سبا، حضرت عثمان رضہ جي خلافت جي دور ۾ مسلمان ٿيو. هي هڪ فصيح، بليغ ۽ اڳين ڪتابن جو ڄاڻو هو، هن حضرت عثمان رضہ جي خلافت جو اقرار دل سان نہ ڪيو.

هي پنهنجي دوستن جي مجلس ۽ ڪچهري ۾ وڃي. ان جي گلا ڪندو هو، جڏهن حضرت عثمان رضہ کي ان فتني جي خبر پئي، تڏهن حڪم ڏنائين تہ هي يهودي ڪير ٿيندو آهي؟ "هن کي مديني مان ڪڍيو وڃي." هي مديني مان ترڪي مصر هليو ويو، ۽ اتي بہ حضرت عثمان رضہ جي مخالفت ڪندو رهيو، ماڻهن کي چيائين تہ خلافت حضرت علي رضہ جو حق هئي، ۽ عثمان غاصبانہ طور ان تي قبضو ڪيو آهي. ان ڪري ڪنهن بہ طرح سان ڪيس هٽايو وڃي. هن يهودي جي پرچار سان ڪيترائي ماڻهو متاثر ٿيا ۽ سندس پٺيان لڳي پيا.

(ناسخ التواريخ ج ٣ص ٢٣٧ دوران خلافت عثمان بن عفان ايران)

هن شخص اسلامي لباس ۾ اچي مسلمانن کي گمراهہ ڪرڻ جي وڏي ڪوشش ڪئي، هي پاڻ کي حضرت علي رضي الله عنہ جو

حبدار ۽ ان جو سنگتي سڏائيندو هو، ان جي محبت ۾ حد ٽپي، ڪفر ۾ ڪاهي پيو.

•شيعن جو مورخ شهير ميرزا محمد تقي سپهر (المتوفي ١٢٩٧هـ) لکي ٿو.

عبدالله بن سبا از اصحاب علي عليه السلام است

عبدالله بن سبا حضرت علي عليه السلام جي ساٿين مان آهي.

(ناسخ التواريخ ج ٥ ص ١٥٠ مطبوعہ ايران)

شيعن جو اسماءُ الرجال جو ماهر، شيخ عبدالله مامقاني (المتوفي ١٣٥١هـ) لکي ٿو:

وقال الشيخ في باب اصحاب امير المومنين عبدالله بن سبا الذي رجع الي الكفر واظهر الغلو

شيخ طوسي، اصحاب امير المومنين ۾ چيو آهي تہ عبدالله بن سبا (اهو آهي) جيڪو ڪفر ڏانهن موٽيو ۽ ظاهر غلو ڪيائين

(١) تنقيح المقال في علم الرجال ج ٣ ص ١٦٣ باب عبدالله

(٢) رجال طوسي ص ٥١ اصحاب علي رضہ تاليف شيخ طوسي.

هي يهودي صحابہ ڪرام رضہ تي تبرا ڪندو هو ۽ مٿن طعنا وغيره هڻندو هو. خصوصا خليفہ بلافصل ابوبڪر صديق، عمر فاروق ۽ عثمان غني رضي الله عنهم جو تہ ڪٽر دشمن هو. ماڻهن کي صحابہ رضہ کان نفرت ڏيارڻ لاءِ پنهنجي پرچار جاري رکيائين. حضرت علي رضہ جي شان ۾ حد ٽپي ڪفر ۾ وڃي ڪريو، هن جو عقيدو هو تہ حضرت علي رضہ "الله" آهي (نعوذ بالله منها) اهوئي پهريون شخص هو جنهن حضرت رسول صلي الله عليه وسلم کان بعد نعرو هنيو تہ علي رضہ جي امامت فرض آهي.

• ان عبد الله بن سبا ڪان يهوديا فاسلم و والي عليا وڪان يقول وهو علي يهوديته

عبدالله بن سبا يهودي هو پوءِ اسلام آندائين ۽ علي رضہ جي محبت جو اظهار ڪرڻ لڳو. جڏهن يهودي هو تہ موسيٰ

في يوشع بن نون وصي موسي بالغلو وكان في اسلامه بعد رسول الله صلي الله عليه وسلم في علي مثل ذالک وكان اول من شهر بالقول بفرض امامة علي واظهر البرآئة من اعدائه و كاشف مخالفيه واكفرهم فمن ههنا قال من خالف الشيعة اصل التشيع والرفض ماخوذ من اليهودية
(عكس ص١٤٣)

عليه السلام كان بعد يو شع بن نون جي باري ۾ اها ڳالهہ كندو هو، جيكا نبي كريم صلي الله عليه وسلم كان بعد، حضرت علي رضہ جي باري ۾ كيائين، هي پهريون ماڻهو هو جنهن حضرت علي جي امامت و خلافت جي فرض هئڻ جو اعلان كيو ۽ تبرا بازي شروع كيائين ۽ ان جي مخالفن جي ظاهر مخالفت كيائين، ان سبب كري شيعن جا مخالفين چون ٿا تہ شيعت ۽ رفض جو اصل بنياد يهوديت كان ورتل آهي.

(ڏسو شيعن جا معتبر كتاب)

(١) رجال كشي ص ١٠٨ ذكر عبدالله بن سبا، طبع نجف
(٢) فرق الشيعة ص ٢٢ ذكر عبدالله بن سبا نجف عراق ڏسو عكس ص
(٣) حاشيہ رجال طوسي ص ١٥١ اصحاب علي رضہ نجف
(٤) تنقيح المقال ج ٢ ص ١٨٤ باب عبدالله عراق
(٥) الانوار النعمانيہ ج ٢ ص ٢٣٤ نور في بيان الفرق واديانها ايران

- شيعن جو علامہ حسن بن موسيٰ ابو محمد النوبختي لكي ٿو:

عبد الله بن سبا وكان ممن اظهر الطعن عليٰ ابي بكر و عمر وعثمان والصحابة وتبرا

عبدالله بن سبا پهريون ماڻهو آهي، جنهن ابوبكر، ، عمر، عثمان ۽ ٻين صحابہ تي طعنا هڻڻ ۽ تبرا بازي كرڻ شروع

منهم وقال ان عليا عليه السلام امره بذالک فاخذه علي فسالهعن قوله هذا فاقر به فامر بقتله
(فرق الشيعة ص ٢٢ ذكر عبدالله بن سبا، طبع عراق عكس ص ١٤٤)

ڪئي ۽ چيائين تہ علي رضہ جو حڪم ائين آهي. پوءِ حضرت علي رضہ ان کي گرفتار ڪيو ۽ ان قول بابت پڇا ڪيائينس (تہ تون منهنجي لاءِ ائين چيو آهي) هن ان ڳالهہ جو اقرار ڪيو، حضرت علي رضہ ان کي قتل ڪرڻ جو حڪم ڏنو.

هن اسلام جي دشمن يهوديءَ، پنهنجي باطل عقيدن کي پکيڙڻ لاءِ وڏي تحريک شروع ڪئي، آخر ان جي هڪ جماعت ٺهي ويئي، جيڪا سبائيہ شيعہ جي نالي سان مشهور ٿي ويئي.

• سيد نعمت الله جزائري شيعہ (المتوفي ١١١٢) ۽ حسن بن موسي ابو محمد النوبختي مِنْ اَعْلَامِ الْقَرْنِ الثَّالِثِ. شيعن جي ٻاويهہ فرقن جوذڪر ڪندي، اول ئي "سبائيہ" فرقي جي نشاندهي ڪئي آهي،ان کي ئي شيعن جو پهريون ۽ بنيادي فرقو قرار ڏنو آهي. جتان شيعت جو ٻج پيو.

(١) الانوار النعمانيہ ج ٢ ص ٢٣٤ مطبوعہ تبريز ايران
(٢) فرق الشيعہ ص ٢٢ مطبوعہ نجف عراق

سبائيہ شيعن جو عقيدو هو تہ علي اسان جو رب، خالق، رازق ۽ مشڪل ڪشاآهي. حضرت عليؓ المرتضي رضہ ڪين روبرو گهرائي ان ڪفريہ عقيدي کان منع ڪئي. ۽ انهن کي توبهہ ڪرڻ لاءِ چيائين ۽ فرمايائين:

انما انا مخلوق مثلكم انا عبدالله مخلوق

مان توهان وانگر پيدا ڪيل آهيان مان الله جو پيدا ڪيل بندو آهيان.

(يعني مان بہ اوهان وانگر محتاج ۽ عاجز بندو آهيان مون ۾ اهي صفتون ڪونہ آهن اهو تہ الله جو شان آهي) مگر اهي ڪوڙا عاشق

ان عقيدي کان نہ مڙيا، حضرت علي المرتضي رضہ انهن کي جيئروئي باھہ ۾ جلائي ڇڏيو.

(رجال کشي ص ٧٢، ١٠٩، ٣٠٨ طبع نجف عراق)

هن وقت بہ کيترائي جاهل، حضرت علي رضہ بابت هي عقيدو رکن ٿا تہ علي رضہ مشکل کشا، حاجت روا ۽ کارساز آهي. اسين علي رضہ جو رزق کائون ٿا. علي رضہ پنهنجي خزاني مان گنج ڏيندو وغيره. حضرت علي المرتضي وٽ انهن جي سزا باھہ ۾ ساڙڻ کان سواءِ ٻي کانهي، عبدالله بن سبا يهودي، حضرت علي رضہ ۽ ٻين امامن سڳورن جي نالي تي کوڙيون روايتون ٺاهي، ماڻهن ۾ مشهور کيون. هن کذاب تي ائمہ اهل بيت لعنت کئي آهي.

وقال علي بن حسين لعن الله من كذب علينا اني ذكرت عبدالله بن سبا فقامت كل شعرة في جسدي وقال ابو عبدالله يكذب علينا ويسقط صدقنا بكذبه علينا عند الناس

امام زين العابدين رحہ فرمايو: الله ان تي لعنت کري جنهن اسان تي کوڙ هنيو (راوي چيو) مان عبدالله بن سبا جي ڳالهہ کئي پوءِ منهنجي بدن جا سڀ وار ايا ٿي ويا، حضرت جعفر صادق رحہ فرمايو تہ عبدالله بن سبا اسان تي کوڙ ٿو هڻي اسان تي ماڻهن وٽ کوڙ هڻي، اسان جي صداقت کي زائل ٿو کري.

ناظرين کرام! هي کتاب جو آخري باب آهي. هن مان ثابت ٿيو تہ عبدالله بن سبا يهودي پهريون شخص هو، جنهن حضرت رسول الله صلي الله عليه وسلم جي وصال کان پوءِ، حضرت علي المرتضيٰ جي باري ۾ بِلَا فَصْلِ امامت جي فرضيت جو اعلان کيو. هي يهودي ٽن خليفن حضرت ابو بکر صديق، حضرت عمر فاروق ۽ حضرت عمر ۽ حضرت عثمان رضي الله عنهم جو سخت مخالف ۽

Scanned by CamScanner

سندن دشمن هو. هن حضرت علي رضہ جي شان ۾ ايترو تہ غلو ڪيو جو ڪيس "الله" چوڻ لڳو، هن جي پوئلڳن جو عقيدو هو تہ علي رضہ خالق، رب، رازق آهي وغيره.

آخر ۾ دعا آهي تہ شال الله تعالي مسلمانن کي هن يهوديءَ جي عقيدن کان پناهہ ڏئي ۽ هن رسالي کي هدايت جو ذريعو بنائي آمين ثم آمين

اٰخِرُ دَعْوَانَا اَنِ الْحَمْدُ لِلهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ، وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰي سَيِّدِ الْمُرْسَلِيْنَ وَعَلٰٓي اٰلِهٖ وَاَصْحَابِهٖ اَجْمَعِيْنَ. رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ اِنَّکَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ.

عبدالرحيم پنّو

خادم العلماءِ ساڪن بنگل ديرو ضلع لاڙڪاڻہ (سنڌ)

شيعن جي ڪتابن مان ورتل عڪس (فوٽو)

	صفحو
(1) نهج البلاغہ: (جامع) شريف مرتضيٰ (وفات 436ھ)	١٢١
(2) وسائل الشيعہ: محمد بن الحسن الحرالعاملي (وفات 1104ھ)	١٢٥
(3) تهذيب الاحڪام: محمد بن الحسن الطوسي (وفات 460ھ)	١٢٧
(4) منتخب التواريخ: محمد هاشم خراساني مشهدي(وفات 1352ھ)	١٣٠
(5) خصال شيخ صدوق: ابي جعفر الصدوق القمي(وفات 381ھ)	١٣٣
(6) رجال ڪشي: ابي جعفر محمد الحسن الطوسي (وفات 460ھ)	١٣٦
(7) قرب الاسناد مع الجعفريات: تاليف عبدالله بن جعفر الحميري القمي من اصحاب الامام العسڪري (وفات 292ھ)	١٣٨
(8) فرق الشيعہ: تاليف ابي محمد الحسن بن موسيٰ النوبختي من اعلام القرن الثالث للهجرة	١٤٣

Scanned by CamScanner

نهج البلاغة

وهو ما جمعه السيد الشريف الرضي من كلام سيدنا
أمير المؤمنين علي بن أبي طالب كرم الله وجهه

وعليه شرح يحل غريبه وموجز جمله لفضيلة مولانا
الأستاذ الأكبر المرحوم

الشيخ محمد عبده
مفتي الديار المصرية سابقاً

طبع على نفقة
الشيخ عبد العزيز حسن
من العلماء ومدرس بالمعهد الأحمدى

حقوق الطبع محفوظة

(الجزء الثانى)

يطلب من المكتبة التجارية الكبرى بأول شارع محمد على بمصر

المطبعة الرحمانية
بالخرنفش بمصر رقم ٢٥

Scanned by CamScanner

(٧)

(ومن كتاب له عليه السلام إلى معاوية)

إِنَّهُ بايَعَنِى القَوْمُ الَّذِينَ بايَعُوا أبا بَكْرٍ وعُمَرَ وعُثْمانَ عَلى ما بايَعُوهُمْ عَلَيْهِ فَلَمْ يَكُنْ لِلشَّاهِدِ أنْ يختارَ ولا لِلغائِبِ أنْ يَرُدَّ وإنَّما الشُّورَى لِلْمُهاجِرِينَ والأَنْصارِ فإنِ اجْتَمَعُوا على رَجُلٍ وسَمَّوْهُ إماماً كانَ ذَلِكَ رِضًى فإنْ خَرَجَ مِنْ أمْرِهِمْ خارِجٌ بِطَعْنٍ أوْ بِدْعَةٍ رَدُّوهُ إلى ما خَرَجَ مِنْهُ فإنْ أبَى قاتَلُوهُ على اتِّباعِهِ غَيْرَ سَبِيلِ المُؤْمِنِينَ وَوَلاَّهُ اللهُ ما تَوَلَّى

ولعَمْرِى يا مُعاوِيَةُ لَئِنْ نَظَرْتَ بِعَقْلِكَ دُونَ هَوَاكَ لَتَجِدَنِّى أبْرَأَ النَّاسِ مِنْ دَمِ عُثْمانَ ولَتَعْلَمَنَّ أنِّى كُنْتُ فى عُزْلَةٍ عَنْهُ إلاَّ أنْ تَتَجَنَّى (١) ما بَدَالَكَ والسَّلامُ

(ومن كتاب له عليه السلام اليه أيضاً)

أمَّا بعْدُ فقَدْ أتَتْنِي مِنْكَ مَوْعِظَةٌ مُوَصَّلَةٌ (٢) . وَرِسَالَةٌ مُحَبَّرَةٌ نَمَّقْتَها بِضَلالِكَ وأمْضَيْتَها بِسُوءِ رَأْيِكَ وكِتابُ امْرِئٍ لَيْسَ لهُ بَصَرٌ

لا يكون شر المتسلطين عليه ولا يحق الرجاء إلا إنما استقام (١) تجنى كتولى ادعى الجناية على من لم يفعلها وتجن ما بدالك أى تستره وتخفيه (٢) موصلة بصيغة المفعول ملفقة من كلام مختلف وصل بعضه ببعض على التباين كالثوب المرقع ومحبرة أى مزينة ونمقتها حسنت كتابتها وأمضيتها أنفذتها وبعثتها وكتاب عطف على موعظة

Scanned by CamScanner

مَخَافَةَ مَكْرُوهٍ سَمَتْ بِكَ الأَهْوَاءُ إِلَى كَثِيرٍ مِنَ الضَّرَرِ (١) فَكُنْ لِنَفْسِكَ مَانِعاً رَادِعاً وَلِنَزْوَتِكَ عِنْدَ الْحَفِيظَةِ وَاقِماً قَامِعاً (٢)

(ومن كتاب له عليه السلام الى أهل الكوفة عند مسيره)

(من المدينة الى البصرة)

أَمَّا بَعْدُ فَإِنِّي خَرَجْتُ مِنْ حَيِّي هَذَا (٣) إِمَّا ظَالِماً وَإِمَّا مَظْلُوماً وَإِمَّا بَاغِياً وَإِمَّا مَبْغِيّاً عَلَيْهِ وَإِنِّي أُذَكِّرُ اللهَ مَنْ بَلَغَهُ كِتَابِي هَذَا (٤) لَمَّا نَفَرَ إِلَيَّ فَإِنْ كُنْتُ مُحْسِناً أَعَانَنِي وَإِنْ كُنْتُ مُسِيئاً اسْتَعْتَبَنِي

(ومن كلام له عليه السلام كتبه الى أهل الأمصار يقتص فيه)

(ماجرى بينه وبين أهل صفين)

وَكَانَ بَدْءُ أَمْرِنَا أَنَّا الْتَقَيْنَا وَالْقَوْمُ مِنْ أَهْلِ الشَّامِ وَالظَّاهِرُ أَنَّ رَبَّنَا وَاحِدٌ (٥) وَنَبِيَّنَا وَاحِدٌ وَدَعْوَتَنَا فِي الإِسْلَامِ وَاحِدَةٌ . وَلَا نَسْتَزِيدُهُمْ

(١) سمت أي ارتفعت والأهواء جمع هوى وهو الميل مع الشهوة حيث مالت (٢) النزوة من نزا ينزو نزوا أي وثب والحفيظة الغضب ووقمه فهو واقم أي قهره وقمعه رده وكسره (٣) الحي موطن القبيلة أو منزلها (٤) من بلغه مفعول اذكر وقوله لما نفر إلى أن كانت مشددة فلما بمعنى إلا وإن كانت مخففة فهي زائدة واللام للتأكيد واستعتبني طلب مني العتبى أي الرضاء أي طلب مني أن أرضيه بالخروج عن اساءتي (٥) والظاهر الخ الواو للحال أي كان

فى الإيمانِ باللهِ والتصديقِ برسولِهِ ولا يستزيدونَنا . الأمرُ واحدٌ إلا ما اختلفْنا فيهِ من دمِ عثمانَ ونحنُ منهُ براء فقُلْنا تعالَوْا نداوى ما لا يُدرَكُ اليومَ بإطفاء النائرةِ (١) وتسكينِ العامةِ حتى يشتدَّ الأمرُ ويستجمعَ فنقوَى على وضعِ الحقِّ مواضعَهُ فقالوا بل نداويهِ بالمكابرةِ فأبَوْا حتى جنحتِ الحربُ وركدَتْ ووقدَتْ نيرانُها وحمِسَتْ فلمَّا ضرَّستْنا وإيَّاهُمْ (٢) ووضعَتْ مخالبَها فينا وفيهِمْ أجابُوا عندَ ذلكَ إلى الذى دعوْناهُمْ إليهِ فأجبْناهُمْ إلى ما دعَوْا وسارعْناهُمْ إلى ما طلبُوا حتى استبانَتْ عليهِمُ الحجةُ وانقطعَتْ منهُمُ المعذرةُ . فمَنْ تمَّ على ذلكَ منهُمْ فهوَ الذى أنقذَهُ اللهُ منَ الهلكةِ ومَنْ لجَّ وتمادَى فهوَ الراكسُ (٣) الذى رانَ اللهُ على قلبِهِ وصارَتْ دائرةُ السوءِ على رأسِهِ

التقاؤنا فى حال يظهر فيها أننا متحدون فى العقيدة لا اختلاف بيننا إلا في دم عثمان ولا نستزيدهم أى لا نطلب منهم زيادة في الايمان لأنهم كانوا مؤمنين وقوله الأمر واحد جملة مستأنفة لبيان الاتحاد فى كل شىء إلا دم عثمان

(١) النائرة اسم فاعل من نارت الفتنة تنور إذا انتشرت والنائرة أيضاً العداوة والشحناء والمكابرة المعاندة أى دعاهم للصلح حتى يسكن الاضطراب ثم يوفيهم طلبهم فأبوا إلا الاصرار على دعواهم وجنحت الحرب مالت أى مال رجالها لايقادها وركدت استقرت وقامت ووقدت كوعدت أى اتقدت والتهبت وحمس كفرح اشتد وصلب (٢) ضرستنا عضتنا بأضراسها (٣) الراكس الناكث الذى قلب عهده ونكثه والراكس أيضاً الثور الذى يكون فى وسط البيدر

وسائل الشيعة

إلى تحصيل مسائل الشريعة

تأليف

المحدث المتبحر الإمام المحقق العلامة

الشيخ محمد بن الحسن الحر العاملي

المتوفى سنة ١١٠٤ هـ

(الجزء الثاني من المجلد الأول)

عني بتصحيحه وتحقيقه وتذييله الفاضل المحقق

الشيخ عبد الرحيم الرباني الشيرازي

تمتاز هذه النسخة بزيادات كثيرة: من التصحيح والتعليق والتحقيق والضبط والمقابلة على النسخ المصححة

طبع في تسع مجلدات على نفقة

دار

احياء التراث العربي

Scanned by CamScanner

زرارة والحلبيّ، عن أبي عبدالله عليه السلام قال: في الرّجل والمرأة كيف يصلّى عليهما؟ قال: يجعل الرّجل وراء المرأة، ويكون الرّجل مما يلي الإمام.

١١ـ و روى الشيخ في (الخلاف) عن عمّار بن ياسر قال: أخرجت جنازة أمّ كلثوم بنت عليّ وابنها زيد بن عمر، وفي الجنازة الحسن والحسين و عبدالله بن عمر وعبدالله بن عبّاس وأبو هريرة، فوضعوا جنازة الغلام مما يلي الإمام والمرأة وراءه، وقالوا: هذا هو السنة. أقول: حمل الشيخ وغيره أحاديث الترتيب على الاستحباب لحديث هشام بن سالم.

٣٣ ـ باب أنّه يجوز الصّلاة على الميت جماعة وفرادى

٣٢٠٤ ١ـ محمّد بن الحسن في كتاب (الغيبة) بإسناده عن محمّد بن خالد، عن محمّد بن عبّاد، عن موسى بن يحيى بن خالد، أنّ أبا إبراهيم عليه السلام قال ليحيى: يا أبا عليّ أنا ميّت و إنما بقي من أجلي أسبوع، فاكتم موتي و ائتني يوم الجمعة عند الزّوال، و صلّ عليّ أنت و أوليائي فرادى. الحديث. أقول: وتقدّم ما يدلّ على ذلك، ويأتي ما يدلّ عليه عموماً وخصوصاً.

٣٤ ـ باب حكم حضور جنازة في أثناء الصّلاة على جنازة اخرى

١ـ محمّد بن يعقوب، عن محمّد بن يحيى، عن العمركيّ، عن عليّ بن جعفر، عن أخيه موسى بن جعفر عليه السلام قال: سألته عن قوم كبّروا على جنازة تكبيرة أو اثنتين، و وضعت معها اُخرى كيف يصنعون؟ قالوا: إن شاؤا تركوا الأولى حتّى يفرغوا من التكبير على الأخيرة، وإن شاؤا رفعوا الأولى وأتمّوا ما بقي على الأخيرة، كلّ ذلك

---

(١١) الخلاف ص ١١٠.

الباب ٣٣ ـ فيه حديث

(١) الغيبة ص ٢٢ ـ وذيله لايناسب الباب.

تقدم مايدل على ذلك في ب ٦و١٦و١٧و١٩و٢١و٢٥و٢٧و٢٨و٢٩و٣٢

الباب ٣٤ ـ فيه حديث.

(١) الفروع ج ١ ص ٥٢ ـ يب ج ١ ص ٣٤٥ ـ قرب الاسناد لم نجده

Scanned by CamScanner

تهذيب الأحكام

في شرح المقنعة للشيخ المفيد رضوان الله عليه

تأليف

شيخ الطائفة أبي جعفر محمد بن الحسن الطوسي قدس سره

المتوفى ٤٦٠ هـ

الجزء التاسع

حققه وعلق عليه سيدنا الحجة
السيد حسن الموسوي الخرسان

نهض بمشروعه
الشيخ علي الآخوندي

الناشر

دار الكتب الإسلامية
تهران - بازار سلطاني

تلفن ٢٠٤١٠ — الطبعة الثالثة

تمتاز هذه الطبعة عمّا سبقها بعناية تامة
في التصحيح
الشيخ محمد الآخوندي

١٣٩٠ هـ ق

Scanned by CamScanner

نصف هذا ويقسم المال بينهما فقال ابو عبد الله عليه السلام : ليس هكذا ولكنه يقرع بينهما فمن اصابته القرعة فهو الحر ويعتق هذا فيجعل مولى له .

﴿ ١٢٩١ ﴾ ١١ — الحسن بن محمد بن سماعة عن الحسن بن ايوب عن العلا عن محمد بن مسلم عن أحدهما عليه السلام قال : قلت له : امة وحرة سقط عليهما البيت وقد ولدتا فماتت الأمان وبقي الابنان كيف يورثان ؟ قال : فقال : يسهم عليهما ثلاث ولاءاً يعني ثلاث مرات فايهما اصابه السهم ورث من الآخر .

﴿ ١٢٩٢ ﴾ ١٢ — الحسين بن سعيد عن حماد بن عيسى عن حريز عن احدهما عليه السلام قال : قضى امير المؤمنين عليه السلام باليمن في قوم انهدمت عليهم دارهم فبقي منهم صبيان احدهما مملوك والآخر حر فاسهم بينهما فخرج السهم على احدهما فجعل المال له وأعتق الآخر .

﴿ ١٢٩٣ ﴾ ١٣ — عنه عن فضالة عن ابان عن رجل عن ابي عبد الله عليه السلام قال : سألته عن قوم سقط عليهم سقف كيف مواريثهم ؟ فقال : يورث بعضهم من بعض .

﴿ ١٢٩٤ ﴾ ١٤ — علي بن الحسن بن فضال عن معاوية بن حكيم عن الوليد بن عقبة الشيباني عن حمزة الزيات عن حمران بن اعين عمن ذكره عن امير المؤمنين عليه السلام في قوم غرقوا جميعاً أهل البيت قال : يورث هؤلاء من هؤلاء وهؤلاء من هؤلاء ولا يورث هؤلاء مما ورثوا من هؤلاء شيئاً ولا يورث هؤلاء مما ورثوا من هؤلاء شيئاً .

﴿ ١٢٩٥ ﴾ ١٥ — محمد بن أحمد بن يحيى عن جعفر بن محمد القمي عن القداح عن جعفر عن ابيه عليه السلام قال : ماتت ام كلثوم بنت علي

- ١٢٩٢ - الكافي ج ٢ ص ٢٠٥

عليه السلام وابنها زيد بن عمر بن الخطاب في ساعة واحدة لا يدرى ايهما هالك قبل فلم يورث احدهما من الآخر وصلي عليهما جميعاً .

﴿ ١٢٩٦ ﴾ ١٦ — الحسين بن سعيد عن حماد بن عيسى عن حريز عن احدهما عليه السلام قال : قضى امير المؤمنين عليه السلام باليمن في قوم انهدمت عليهم دارهم فبقي منهم صبيان احدهما مملوك والآخر حر فاسهم بينهما فخرج السهم على احدهما فجعل المال له واعتق الآخر .

﴿ ١٢٩٧ ﴾ ١٧ - علي بن الحسن عن محمد الكاتب عن الحسن بن ايوب عن علا عن محمد بن مسلم عن احدهما عليه السلام قال : قلت : امة وحرة وقع عليهما بيت وقد ولدتا وماتا كيف يورثان ؟ قال : يسهم عليهما ثلاث مرات ولاءاً فايهما اصابه السهم ورث من الآخر .

﴿ ١٢٩٨ ﴾ ١٨ — عنه عن محمد بن الوليد عن العباس بن هلال عن ابي الحسن الرضا عليه السلام قال : ذكر ان ابن ابي ليلى وابن شبرمة دخلا المسجد الحرام فأتيا محمد بن علي عليه السلام فقال لهما : بما تقضيان ؟ فقالا : بكتاب الله والسنة قال : فما لم تجداه في الكتاب والسنة ؟ قالا : نجتهد رأينا قال : رأيكما انتما ؟ ! فما تقولان في امرأة وجاريتها كانتا ترضعان صبيين في بيت وسقط عليهما فماتتا وسلم الصبيان ؟ قالا : القافة قال : القافة يتجهم منه لهما قالا : فاخبرنا قال : لا قال ابن داود مولى له : جعلت فداك بلغني ان امير المؤمنين علياً عليه السلام قال : ما من قوم فوضوا امرهم الى الله عز وجل والقوا سهامهم الا خرج السهم الأصوب ، فسكت .

- ١٢٩٦ - الكافي ج ٢ ص ٢٧٥

Scanned by CamScanner

منتخب التواریخ

در وقایع مهمه متعلقه بحضرت خاتم النبیین و سیدة نساء العالمین

والائمة الاثنی عشر صلوات الله علیهم اجمعین

متضمن فوائد کثیره و مواعظ بلیغه و حکایات لطیفه که مأخوذ

است از اصول معتمده و تواریخ معتبره

من تألیفات العالم العامل والثقة الجلیل الکامل

رکن الاسلام و المسلمین

حاج محمد هاشم بن محمد علی خراسانی

کتابفروشی محمد حسن علمی

تهران - بازار بین الحرمین

تلفن ۲۱۵۸۶

Scanned by CamScanner

ماده تاریخ فوت مرحوم حاج ملا هاشم اثر طبع مرحوم محقق سبزواری

خجسته فقیهی فرشته سرشت — که رفت از جهان او به جنت بهشت
ز زهدش تو گوئی که نساج صنع — به تقوا و دین تار و پودش برشت
کریم السجایا وجیه العمل — که پرهیز از او داشتی دیو زشت
به نشر مسائل مهین او ستاد — ره علم و دانش بسی در نوشت
بماند همی جثهٔ پاك او — نگردد بدن کهنه از خاك وخشت
همی دان به گیتی ندارد بیاد — چه او شخص وارسته پیر کنشت
قرینش همی باد حسن عمل — که در آخرت بدرود آنچه کشت
مقام رضا موطن و مد فنش — که پا بوس شه آمدش سر نوشت
اگر سکته داراست تاریخ سال — چه سازم که کلك قضایش نبشت
بسال وفاتش محقق سرود — بود حاج ملا هاشم در بهشت

تاریخ فوت روز یکشنبه سوم ماه ذی حجتالحرام ۱۳۵۲

ودر بحار ازسید بن طاوس درطوائف روایتکرده ازحضرت صادق(ع)چون خواستگاری نمود عمر ازام کلثوم حضرت امیر(ع) عذر آورد که او بچه است عمر آمد نزد عباس بن عبدالمطلب گفت آیا درمن عیبی هست ؟ عباس گفت مگر چه شده گفت خواستگاری نموده‌ام نزد پسر برادرت واو مرا زد کرده قسم بخدا ازبرای شما کرامتی نخواهم گذارد ودوشاهد اقامه میکنم انه سرق ولاقطعن یمینه پس عباس آمد خدمت حضرت امیر(ع) واو را خبرداد بگفتهٔ عمر و استدعا کرد که امرا وا گذار باونماید امیرالمؤمنین(ع) امر مخدره را وا گذار بعباس فرمود ومرحوم اعتمادالسلطنه در کتاب حجة السعادة مینویسد زمانی که اسراء را در مجلس یزید وارد کردند سفیر ملك روم حاضر بود گفت یزید اینها ازچه طایفه واز چه قبیله‌اند؟ یزید گفت از قبیلهٔ بنی‌هاشم ونام صاحب این سرحسین بن علی است .

گفت کدام علی ؟ یزید گفت داماد پیغمبر ﷺ سفیر گفت یکی ازدختران علی زوجهٔ عمر بن الخطاب بود ؟ یزید گفت مگر توزوجهٔ عمر دخترعلی بن ابیطالب را میشناسی سفیر گفت آری آنوقت این مخدره را من دیدم اززوجهٔ امپراطور باشأن‌تر بود الخ . واین مخدره دروقعهٔ طف حاضر نبود چنانچه درهمین کتاب حجة السعادة میفرماید نقله حدیث از طرق معتبره نقل نموده‌اند که جناب ام کلثوم دختر امیرالمؤمنین(ع) و فاطمهٔ زهراء علیهم‌السلام والدهٔ زیدبن عمر ورقیه بنت عمر درحیوة حضرت مجتبی(ع) درمدینهٔ طیبه ازدنیا رحلت فرمود ورحلت اوو فرزندش زید دریکروز اتفاق افتاد وتقدم وتأخر موت احدهما معلوم نشد الی ان قال وام کلثوم بنت علی که نام شریفش دروقعهٔ طف درهمه جامذکور میشود وخطب واشعار باومنسوب میگردد ام کلثوم دیگریست ازسایرزوجات امیرالمؤمنین (ع) چون علی القول الصحیح امیرالمؤمنین (ع) را ازبنات دوزینب بود ودوام کلثوم ،زینب کبری زوجهٔ عبدالله بن جعفر بود وام کلثوم کبری زوجهٔ عمر بن الخطاب بود وهردو ازصدیقهٔ طاهره بودند وزینب الصغری وام کلثوم الصغری از سایر امهات بوجود آمدند .وشیخ حردروسائل الشیعه ازعمار یاسر روایت کرده اخرجت جنازة ام کلثوم بنت علی وابنها زید بن عمر وفی الجنازة الحسن والحسین وعبدالله بن عمر وعبدالله بن عباس وابوهریره فوضعوا جنازة الغلام ممایلی الامام والمرئة ورائه وقالوا هذا هوالسنة .

پس معلوم شد که جناب ام کلثوم بنت فاطمه دروقعهٔ طف اصلا دردنیا نبوده ومستفاد از روایت مذکوره آنکه جناب ام کلثوم کبری درمدینهٔ طیبه ازدنیا رفت وظاهراً قبر شریفشان هم درمدینهٔ طیبه باشد .

Scanned by CamScanner

(۱۳۳)

خصال شیخ صدوق

با ترجمه و شرح فارسی

سومین نشریه مدرسه حضرت عبد العظیم

تحت نظر و بقلم:

آیت الله کمره‌ای

جلد دوم

چاپ هفتم

« حق طبع محفوظ است »

ناشر :

کتابفروشی اسلامیه

تهران خیابان بوذرجمهری

« تلفن ۵۲۱۹۶۶ »

چاپ افست اسلامیه

Scanned by CamScanner

والسر و القلب و كل واحد منها يحتاج الى الاستقامة فاما استقامة اللسان صدق الاقرار و استقامة الروح صدق الاستغفار و استقامة النفس صدق الاعتذار و استقامة العقل صدق الاعتبار واستقامة المعرفة صدق الافتخار و استقامة السر السرور بعالم الاسرار و استقامة القلب صدق اليقين و معرفة الجبار فذكر اللسان الحمد والثناء وذكر النفس الجهد والعناء وذكر الروح الخوف والرجاء و ذكر القلب الصدق والصفا و ذكر العقل التعظيم والحيا و ذكر المعرفة التسليم و الرضا و ذكر السر على رؤية اللقاء. حدثنا بذلك أبو محمد عبدالله بن حامد رفعه إلى بعض الصالحين (ع).

٦٧- كان لرسول الله (ص) سبعة اولاد ، عن أبي عبدالله (ع) قال ولد لرسول الله (ص) من خديجة القاسم والطاهر و هو عبدالله و ام كلثوم و رقية وزينب وفاطمة وتزوج علي بن أبي طالب (ع) فاطمة وتزوج أبوالعاص بن الربيع و هو رجل من بني امية زينب و تزوج عثمان بن عفان ام كلثوم

روح راستی در استغفار است ، درستی نفس راستی در عذر خواهی است ، درستی عقل براستی عبرت گرفتن است ، درستی معرفت براستی سرفراز بودن است ، درستی سر سر شاربودن بعالم اسرار است، درستی دل یقین راست وشناختن پروردگار است ، ذکر زبان حمد وثناست ذکر نفس کوشش ورنج است ، ذکر روح بیم وامید است ، ذکر دل راستی وسادگی است ؛ ذکر عقل تعظیم وحیا است ، ذکر معرفت تسلیم ورضاست ، ذکر سر مقام شهود حق جل وعلاست شرح . این روایت از نظر سند عامی و مرسل وموقوف است واز نظر متن مورد اعتراضاتی است .

١ - سوق مطلب وعبارت بامضامین اخبار ائمه معصومین مخالفت دارد واشبه بشطالیو عبارات عرفاء ومتصوفه است .

٢ - معرفت وسررا از اعضاء شمرده وبرای هریك ذکری و استقامتی بیان کرده وبا اینکه معرفت وسر ازصفات وافعال انسان است نه ازاعضاء انسان مگر آنکه مقصود ازمعرفت یك مرتبه ای ازروح انسانی باشد یعنی ازوجدان حق بنابر اتحاد عاقل ومعقول ومراد ازسر مرتبه ای از نفس ناطقه باشد پس ازادراك رتبه شهود حق واین معنی با استقامتی هم که برای هریك ازاینو ذکر شده مناسب است زیرا که میفرماید استقامت معرفت براستی سرافراز شدن است .

واین سرافرازی مناسب با اینمقام ازروح که دارای وجدان حق شده ومقام بندگی خود را دانسته وبدان سرافراز است ازاینرو در نعت پیغمبر خاتم که مصداق انسان کامل و دارای مقام استقامت است بحکم واستقم کما امرت عبده برسوله مقدم است و استقامت سر را بمقام شهود دانسته و با ذکری هم که برای هریك ازاینو مقام بیان کرده مناسبت است زیرا که ذکر معرفت رارضا وتسلیم دانسته وآن مناسب باروح عارف است وذکر سر را رؤیت ملاقات دانسته واین مناسب بامقام شهود است .

٦٧ - رسولخدا را هفت فرزند شد - امام ششم فرمود برای رسولخدا از خدیجه شش فرزند شد دو پسر بنام قاسم وطاهر که نامش عبدالله بود وچهار دختر ، ام کلثوم ، رقیه ، زینب ، فاطمه ، علی بن ابیطالب فاطمه را بزنی گرفت وابوالعاص بن ربیع کهمردی از بنی امیه بود زینب را گرفت وعثمان بن عفان ام کلثوم را بزنی گرفت ولی پیش ازعروسی مرد وچون دررکاب پیغمبر بجبهه جنك بدر رفت رقیه را باو تزویج کرد یك پسرهم بنام ابراهیم از ماریه قبطیه برای رسولخدا شد وماریه را

Scanned by CamScanner

فمات ولم يدخل بها فلما صاروا إلى بدر زوجه رسول الله صلى الله عليه وآله رقية و ولد لرسول الله صلى الله عليه وآله ابراهيم من مارية القبطية وهى ام ابراهيم وام ولد . عن أبيعبدالله عليه السلام قال دخل رسول الله صلى الله عليه وآله منزله فاذا عايشه مقبلة على فاطمة تصايحها وهى تقول والله يا بنت خديجة ماترين الا ان امك علينا فضلا و أى فضل كان لها علينا ما هى الا كبعضنا فسمع مقالتها فاطمة فلما رأت فاطمة رسول الله صلى الله عليه وآله بكت فقال لها ما يبكيك يا بنت محمد قالت ذكرت امى فنقصتها فبكيت فغضب رسول الله صلى الله عليه وآله ثم قال مه يا حميراء فان الله تبارك وتعالى بارك فى الولود الودود و ان خديجة رحمها الله ولدت منى طاهرا و هو عبدالله و هو المطهر وولدت منى القاسم و فاطمة و رقية و ام كلثوم وزينب و انت ممن اعقم الله رحمه فلم تلدى شيئاً .

ام ابراهيم وام ولدميگفتند .

امام ششم فرمود رسولخدا وارد خانهٔ خودميشد كه شنيدعايشه بروى فاطمهٔ زهرا فرياد ميكشد و ميگويد اى دختر خديجه توعقيده دارى كه مادرت از ما بهتر بود چه بهترى داشته؟ اوهم چون مايكى از زنان پيغمبر خدا بوده ؛ فاطمه كه گفتار اورا ميشنيد چون چشمش برسولخدا افتاد آغاز گريه كرد ، رسولخدا رو بفاطمه زهرا .

اى دختر محمد چرا گريه ميكنى ؟

عايشه مادرم رابيدى و نكوهش نام برده ومرا بگريه انداخته .

رسولخدا خشم آلوده رو بعايشه .

اى حميرا ، خاموش باش خداى تبارك وتعالى زن زاينده ومهربان را مبارك گردانيد خديجه كه خدايش رحمت كناد ازمن دو پسر آورد يكى طاهر كه عبدالله نام داشت ومطهر لقب داشت دوم قاسم وچهار دختر براى من آورد : فاطمه ورقيه وام كلثوم وزينب . ولى تو از آن زنانى هستى كه خدا رحمت را بسته وتاكنون فرزندى نياوردى :

تذكر : ازاول كتاب تااينجا رجال سند احاديث رازير شماره هرحديث درآخر كتاب آورديم همچنين اسناد جلد اول را :

Scanned by CamScanner

(١٣٦)

دانشگاه مشهد
دانشکدهٔ الهیات و معارف اسلامی
مرکز تحقیقات و مطالعات

اختيار معرفة الرجال

المعروف برجال الكشي

لشيخ الطائفة الإمامية

أبي جعفر محمد بن الحسن بن علي الطوسي قده

(٣٨٥ - ٤٦٠)

صححه وعلق عليه وقدم له ووضع فهارسه

حسن المصطفوي

Scanned by CamScanner

حدثنا محمدبن عبدالحميد العطّار الكوفي، عن يونس بن يعقوب ، عن فضيل غلام محمدبن راشد، قال سمعت اباعبدالله (ع) يقول انمعاوية كتب الى الحسن بن عليّ (صلوات الله عليهما) ان اقدم انت والحسين واصحاب عليّ ! فخرج معهم قيس بن سعدبن عبادة الأنصاري وقدموا الشام، فاذن لهم معاوية و اعدّ لهم الخطباء ، فقال ياحسن قم فبايع فقام فبايع ثم قـال للحسين (ع) قم فبايع فقام فبايع ثم قال قم ياقيس فبايع فالتفت الى الحسين (ع) ينظر ما يأمره، فقال ياقيس انه امامي يعني الحسن (عليه السلام) .

١٧٧ ـ حدثني جعفربن معروف، قال حدثني محمدبن الحسين بن ابي الخطّاب، عن جعفربن بشير، عن ذريح، قال سمعت اباعبدالله (ع) يقول دخل قيس بن سعدبن عبادة الأنصاري صاحب شرطة الخميس على معاوية ، فقال له معاوية بايع ! فنظر قيس الى الحسن (ع) فقـال اباممحمد بايعت ؟ فقال له معاوية اما تنتهي اما والله انّي[1]، فقال له قيس ماشئت[2] اما والله لأن شئت لتناقصن[3]، فقال، وكان مثل البعير جسيما وكان خفيف اللحية، قال ، فقام اليه الحسن فقال له بايع يا قيس! فبايع .

ذكر يونس بن عبدالرحمن في بعض كتبه : انه كان لسعدبن عبـادة ستّة اولاد كلّهم قدنصر[4] رسول الله (ص) وفيهم قيس بن سعدبن عبادة ،

---

١ ـ يقال هذا عند الغضب .

٢ ـ ماشئت ـ خ .

٣ ـ لتناقص، لتناقضن ـ خ

٤ ـ قد نصروا ـ خ .

(١٣٨)

قرب الاسناد

لابي العباس عبد الله بن جعفر الحميري القمي من اصحاب الامام العسكري عليه السلام (المتوفى ٢٩٢ هـ)

ويليه

الاشعثيات

لابي علي محمد بن محمد الاشعث الكوفي من اعلام القرن الرابع

اصدار
مكتبة نينوى الحديثة
طهران ناصر خسرو مروى

Scanned by CamScanner

وانت علام الغيوب **وكان** مما يدعو اللهم هب لي حقك وارض عني خلقك و
اغفر لي ما لا يضرك وهب لي ما لا ينفعك فان شقائي لا يضرك وعذابي لا ينفعك فانك
من سئلك وتغضب على من لا يسئلك ولن يفعل ذلك احد غيرك سبحانك وبحمدك
قال وكان ابي رضي الله عنه يقول اللهم البسني العافية حتى تهنئني المعيشة وارزقني
من فضلك ما تغنيني به على سائر خلقك ولا اشتغل عن طاعتك لبشر سواك **قال**
وكان ابي رضي الله عنه يقول في دعائه رب اصلح لي نفسي فانها اهم الانفس الي رب اصلح
لي ذريتي فانهم يدي وعضدي رب واصلح لي اهل بيتي فانهم لحمي ودمي رب اصلح لي جماعة
اخواني واخواتي ومحبي فان صلاحهم صلاحي **قال** وسمعت ابي يقول وهو ساجد
يا نعمتي ورجائي في شدتي ورخائي صل على محمد وال محمد والطف بي في جميع احوالي فانك
تلطف لمن تشاء والحمد لله رب العالمين وصلى الله على محمد النبي وعلى اهل بيته الطيبين الطاهرين
وسلم تسليما كثيرا **حدثني هرون بن مسلم** قال حدثني مسعدة
بن صدقة قال سئل جعفر بن محمد وسئل عما قد يجوز وعما لا يجوز من النية على الاضمار في
اليمين فقال ان النيات قد تجوز في موضع ولا تجوز في اخر فاما ما يجوز فيه فاذا كان مظلوما
فما حلف به ونوى اليمين فعلى نيته واما اذا كان ظالما فاليمين على نية المظلوم **ثم قال**
ولو كانت النيات من اهل الفسق يؤخذ بها اهلها اذا لأخذ كل من نوى الزنا بالزنا وكل
من نوى السرقة بالسرقة وكل من نوى القتل بالقتل ولكن الله عدل كريم ليس الجور من شأنه
ولكنه يثيب على نيات الخير اهلها واضمارهم عليها ولا يؤخذ اهل الفسوق حتى يفعلوا
قال وحدثني مسعدة بن صدقة قال حدثني جعفر بن محمد عن ابيه قال ولد
لرسول الله صلى الله عليه وآله من خديجة القاسم والطاهر وام كلثوم ورقية وفاطمة و
زينب فتزوج علي عليه السلام فاطمة عليها السلام وتزوج ابو العاص بن ربيعة وهو من بني امية

Scanned by CamScanner

زينبا وتزوج عثمان بن عفان ام كلثوم ولم يدخل بها حتى هلكت وزوجه رسول الله صلى آ
عليه وآله مكانها رقية ثم ولد لرسول الله صلى الله عليه وآله من ام ابراهيم ابراهيم وهي مارية
القبطية اهداها اليه صاحب الاسكندرية مع البغلة الشهباء واشياء معها **قال**
وحدثني مسعدة بن صدقة قال حدثني جعفر بن محمد عن ابيه ان ابليس عدو الله رنّ
اربع رنات يوم لعن ويوم اهبط الى الارض ويوم بعث النبي صلى الله عليه وآله ويوم الغدير
ثم قال أبي ان اللعنة اذا خرجت من صاحبها ترددت بينها وبين الذي يلعن فان وجدت
مساغا والا عادت الى صاحبها وكان احق بها فاحذروا ان تلعنوا مؤمنا فيحل بكم **قال**
وحدثني مسعدة بن صدقة قال حدثني جعفر بن محمد ان ثقب اذن الغلام من السنة و
ختانه من السنة لسبعة ايام وخفض النساء مكرمة وليس من السنة ولا شيئا واجبا واي شيء افضل
من المكرمة **قال وحدثني** مسعدة بن صدقة قال حدثني جعفر بن محمد عليه السلام عن ابيه
ان عليا صاحب رجلا ذميا فقال له الذمي اين تريد يا عبد الله قال اريد الكوفة فلما عدل الطريق
بالذمي عدل معه علي فقال الذمي له أليس زعمت تريد الكوفة قال بلى فقال له الذمي فقد تركت الطريق
فقال له قد علمت فقال له فلم عدلت معي وقد علمت ذلك فقال له علي هذا من تمام حسن الصحبة ان
يشيع الرجل صاحبه هنيئة اذا فارقه وكذلك امرنا نبينا فقال له هكذا قال قال نعم فقال له الذمي
لا جرم انما تبعه من تبعه لافعاله الكريمة وانا اشهدك اني على دينك فرجع الذمي مع علي فلما عرفه
اسلم **قال وحدثني** مسعدة بن صدقة قال حدثني جعفر بن محمد عن ابيه قال
ان الله تبارك وتعالى جعل للمرأة ان تصبر صبر عشرة رجال فاذا حملت زادها قوة عشرة رجال
اخر **قال وحدثني** مسعدة بن صدقة قال حدثني جعفر بن محمد عن ابيه عليه السلام
ان عليا عليه السلام قال من نصب نفسه للقياس لم يزل دهره في التباس ومن دان الله بالرأي
لم يزل دهره في ارتماس **قال وحدثني** مسعدة بن صدقة قال قال جعفر بن

عن ابيه عن جده جعفر بن محمد عن ابيه ان عليا ع سئل هل يتيمم بالجص قال نعم قيل له فهل
يتيمم بالنورة قال نعم فهل يتيمم بالرماد قال لا لان الرماد لم يخرج من الارض قيل فهل
يتيمم بالصفاة والنابتة على وجه الارض قال نعم **باب** عن التيمم لمن به جرح او قرح اخبرنا
محمد حدثني موسى حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد عن ابيه ان عليا قال لمن كثرت
به الجروح والقروح واصابته جنابة فخاف على نفسه فان التيمم يجزيه **باب** المسح على الخفين
اخبرنا محمد حدثني موسى حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد عن ابيه ان عليا ع كان يقول
سبق الكتاب المسح على الخفين اخبرنا محمد حدثني موسى حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد
قال نشد عمر بن الخطاب الناس من راى رسول الله ص مسح على الخفين فقام ناس من اصحاب
رسول الله ص فشهدوا انهم راوا رسول الله ص مسح على الخفين فقال علي بن ابي طالب ع سلهم
اقبل نزول المائدة ام بعدها فقالوا لا ندري فقال علي ع لكني ادري انه لما نزلت سورة
المائدة رفع المسح ورفع الغسل فلان امسح على ظهر حمار احب الي من ان امسح على الخفين
اخبرنا محمد حدثني موسى حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد قال اخبرني جدي القسم بن
محمد بن ابي بكر الصديق رضي الله عنه قال سمعت عايشة تقول لان شلت يدي احب الي من ان
امسح على الخفين **باب** في الحيض اخبرنا محمد حدثني موسى حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن
محمد عن ابيه عن علي بن ابي طالب ع قال لا يكون الحيض اكثر من عشرة ايام اخبرنا محمد حدثني
موسى حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد عن ابيه عن علي ع انه سئل عن امراة حاضت في
شهر ثلث حيض فقال ان شهد نسوة من بطانتها ان حيضتها كانت فيما مضى على ما ادعته
فان شهدت صدقت والا فهي كاذبة **باب** ما يجب على الحايض من القضاء اخبرنا محمد حدثني
موسى حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد عن ابيه ان عليا ع قال اذا دخلت المراة في وقت
الصلوة فحاضت قضت تلك الصلوة واذا رات الطهر في وقت الصلوة قضتها واذا رات المراة

الطهر

عن جده جعفر بن محمد عن ابيه عن جده ان امراة استعدت عليا ع على زوجها وكان زوجها
معسرا فابى ان يحبسه اول مرة وقال ان مع العسر يسرا اخبرنا عبد الله اخبرنا محمد
حدثني موسى قال حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد عن ابيه عن جده عن علي ع
قال يجبر الرجل على النفقة على امرأته فان لم يفعل حبس و تجبر المراة على ان ترضع ولدها
وتجبر على ان تخبز له وتخدمه داخل بيتها **باب النفقة على الحامل المتوفى عنها زوجها**
اخبرنا عبد الله اخبرنا محمد حدثني موسى قال حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد
عن ابيه عن جده ان عليا ع نقل ابنته ام كلثوم في عدتها حيث مات زوجها عمر بن الخطاب
لانها كانت في دار الامارة **باب الحكم في امراة المفقود** اخبرنا عبد الله اخبرنا محمد حدثني
موسى قال حدثنا ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد عن ابيه عن جده عن علي بن ابي طالب ع
انه قضى في المفقود لا تتزوج امرأته حتى يبلغها موته او طلاقه او لحاقه بالشرك
باب ما يفعله من اراد التزويج اخبرنا عبد الله اخبرنا محمد حدثني موسى قال حدثنا
ابي عن ابيه عن جده جعفر بن محمد عن ابيه عن جده عن علي ع قال من اراد منكم التزويج
فليصل ركعتين وليقرء فيهما فاتحة الكتاب و يس فاذا فرغ من الصلوة فليحمد الله تعالى وليثن
عليه وليقول اللهم ارزقني زوجة ودودا ولودا شكورا غيورا ان احسنت شكرت وان
اساءت غفرت وان ذكرتها الله تعالى اعانت وان نسيت ذكرت وان خرجت من عندها حفظت
وان دخلت عليها سرتني وان امرتها اطاعتني وان اقسمت عليها ابرت قسمي وان
غضبت عليها ارضتني يا ذا الجلال والاكرام هب لي ذلك فانما اسئلكم ولا آخذ الا
ما مننت واعطيت وقال من فعل ذلك اعطاه الله ما سأل فاذا زفت زوجها و
دخلت عليه فليصل ركعتين ثم ليمسح بيده على ناصيتها ثم ليقل اللهم بارك لي في اهلي
وبارك لهم في وما جمعت بيننا فاجمع بيننا في خير و يمن وبركة واذا جعلتها فرقة